

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

MALATYA İLİ SEÇMENLERİNİN
DAVRANIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yüksek Lisans Tezi

Hasan Deniz DEMİRHAN

Danışman

Prof. Dr. Haydar EFE

Erzincan/2021

TEZ BİLDİRİMİ

“Malatya İli Seçmenlerinin Davranışını Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma" isimli” **Yüksek Lisans** tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Hasan Deniz DEMİRHAN

MALATYA İLİ SEÇMENLERİNİN DAVRANIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Hasan Deniz DEMİRHAN

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi
ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2021**

Danışman: Prof. Dr. Haydar EFE

ÖZET

Bireylerin siyasal sistemi etkilemesinin en etkili ve yaygın türü, demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemlerini sağlayan seçimlerde oy verme faaliyetinde bulunmasıdır. Seçmen davranışı olarak kavramsallaştırılan bu faaliyet, halk iradesinin siyasal yönetimde etkin olmasını sağlarken, siyasi yapı ve partiler açısından kritik önemdeki görevleri yerine getirmektedir. Bu nedenle seçmen davranışlarının anlamak siyaset bilimi açısından önemli bir uğraş alanı haline gelmiştir. Bu çalışma da seçmen davranışını anlama uğraşı kapsamında, Malatya ilinde yaşayan seçmenlerin oy tercihlerini etkileyen faktörleri araştırmayı amaç edinmiştir.

Literatürde ağırlıklı olarak sosyo-kültürel faktörler ve ekonomik şartlar çerçevesinde ele alınan seçmen davranışları, seçmenlerin eğitim, yaş, meslek, kitle iletişim araçları, cinsiyet, siyasal lider ve parti gibi birçok faktörün etkisiyle şekillenebilmektedir. Bu çerçevede çalışmamızın birinci bölümünde literatürde ele alınan seçmen davranışını anlaşılır kılan temel kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde, birinci bölümde seçmen davranışına bilimsel açıdan yaklaşan teoriler ve seçmen davranışları üzerinde etkili olan faktörler açıklanmıştır. Çalışmamızın ikinci bölümü, Malatya ilinde çok partili siyasal hayata geçişle birlikte demokratik nitelik taşıyan genel seçimlerin Türkiye genelinde ve Malatya özelinde analizini ve söz konusu seçimlerde Malatya ili seçmenlerinin davranışlarının etkileyen faktörlerin değerlendirmesini içermektedir. Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise Malatya ili merkez ilçelerinde 530 katılımcıyla gerçekleştirilen saha çalışmasından elde edilen veriler SPSS 24 sürümü ile analiz edilmiş ve sonuçlar aktarılmıştır. İlişkisel tarama kapsamında nicel

olarak desenlenen bu çalışmanın verilerinden elde edilen bulgulara göre Malatya ilinde seçmenlerin oy verme davranışını etkileyen en önemli üç faktörün ideoloji, eğitim ve ülkenin ekonomik göstergeleri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seçmen davranışı, seçmenler, seçimler, siyasal katılma.

A RESEARCH REGARDING THE FACTORS AFFECTING BEHAVIOR OF MALATYA PROVINCE VOTERS

Hasan Deniz DEMİRHAN

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences Department of
Political Science and Public Administration Master's Thesis, June 2021**

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Haydar EFE

ABSTRACT

The most effective and common way for individuals to influence the political system is to vote in elections that ensure the well-functioning of democracy. This activity that is conceptualized as voter behavior ensures that the people's will is powerful on the political administration while fulfilling crucial tasks in terms of the political structure and political parties. For this reason, understanding voter behavior has become an essential field of interest in terms of political science. This study aimed to investigate the factors affecting the voting preferences of the voters living in Malatya.

Voter behavior deals with in the literature mainly within the framework of socio-cultural and economic factors. Voter behavior can be determined by the influence of many factors such as voters of gender, education level, age, profession, as well as ideologies, mass media, political leader, and party program. In this study, in the first part of our study, the basic concepts that make voter behavior understandable have been tried to be explained. Likewise, in the first chapter, theories that approach voter behavior from a scientific perspective and the factors that affect voter behavior are explained. The second part of our study includes the statistical analysis of the democratic general elections in Malatya with the transition to multi-party political life in Turkey and, in particular, and the evaluation of the factors affecting the behavior of Malatya voters in these elections. In the third and last part of our study, we analyzed with SPSS that the data obtained from the field study carried out with 530 participants in the central districts of Malatya and presented the results. Our research includes the survey

questions applied in the field study and the data obtained from these questions. According to the findings, we concluded that the two most important factors affecting the voters' voting behavior are the ideology and the economic indicators of the country.

Key Words: Voter behavior, voters, elections, political participation.

ÖN SÖZ

Seçmenler, genel ve yerel düzeydeki siyasi seçimlerde oy kullanarak ülkenin siyasi karar mekanizmalarında görev alacak yöneticileri belirlemektedir. Seçmenlerin söz konusu yöneticileri seçme tercihlerinin arkasında birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin neler olduğunu ve önem düzeylerini saptamaya çalışan bu araştırma çalışması birçok bilim insanının katkısı bulunmaktadır. Çalışma boyunca ilgisini ve anlayışını esirgmeden destek olan tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Haydar EFE'ye en içten teşekkürlerimi sunarım.

Saha çalışması gerçekleştirilmesi aşamasında gerek veri toplama aracının geliştirilmesi gerekse verilerin SPSS analizi sürecinde bilgi ve tecrübeleriyle destek olan Doç. Dr. Sabit MENTEŞE'ye çok teşekkür ederim. Jüri olarak tez savunmamda önerileriyle katkıda bulunan Funda KEMAHLI GARİPOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, veri toplama aracının geliştirilmesinde önerileriyle katkıda bulunan değerli öğretim üyelerine teşekkürü borç bilirim.

Araştırma sürecinde olumsuz pandemi koşullarında çalışmayı tamamlamamda büyük destekleri olan kıymetli dostlarım Halime SOYLU'ya, Sıla Can BUDAK'a, Duygu BİBAR'a, Burak METİN'e ve Umut Eren ŞAHİN'e teşekkür ederim. Son olarak, her koşulda desteklerini hissettiğim anneme, babama ve kardeşlerime minnettarım.

Hasan Deniz DEMİRHAN

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
ÖN SÖZ	VI
İÇİNDEKİLER	VII
KISALTMALAR.....	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIV
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM SEÇMEN DAVRANIŞIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TEORİK YAKLAŞIMLAR.....	4
1. Seçmen Davranışı ile İlgili Temel Kavramlar	4
1.1. Siyasal Kültür	4
1.2. Siyasal Toplumsallaşma	8
1.3. Siyasal Katılma	12
1.3.1. Siyasal Katılma Boyutları.....	15
1.4. Seçmen Davranışı	18
1.5. Siyasi Seçimler ve İşlevleri	21
2. Seçmen Davranışına Teorik Yaklaşımlar	23
2.1. Sosyolojik Model.....	23
2.2. Rasyonel/Ekonomik Model	25
2.3. Stratejik Oy Verme Modeli	27
2.4. Parti Kimliği Modeli (Sosyo-Psikolojik Model)	28
3. Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler	29
3.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler	30

3.1.1. Ekonomik Durum ve Gelir	31
3.1.2. Eğitim	33
3.1.3. Meslek.....	34
3.1.4. Cinsiyet.....	35
3.1.5. Yaş	36
3.1.6. Yerleşim Yeri (Kentleşme).....	36
3.1.7. Kitle İletişim Araçları	37
3.2. Siyasal Faktörler	38
3.2.1. Siyasi Parti ve Siyasi Lider.....	38
3.2.2. Adaylar	41
3.2.3. Siyasal Propaganda Yöntemleri.....	41
3.3. Sosyo-Kültürel Faktör Olarak Din.....	45
3.4. Psikolojik Faktörler	47
II. BÖLÜM ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE MALATYA İLİ GENEL SEÇİMLERİNİN ANALİZİ	48
1. 1950 – 1960 Döneminde Yapılan Genel Seçimler	50
1.1. 1950, 1954 ve 1957 Dönemi Türkiye Genel Seçimleri	50
1.2. 1950, 1954 ve 1957 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi.....	51
2. 1960 – 1970 Döneminde Yapılan Genel Seçimler	52
2.1. 1961, 1965 ve 1969 Türkiye Geneli Seçimleri.....	52
2.2. 1961, 1965 ve 1969 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi.....	54
3. 1970 – 1980 Döneminde Yapılan Genel Seçimler	55
3.1. 1973 ve 1977 Türkiye Genelinde Seçim Sonuçları	55
3.2. 1973 ve 1977 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi.....	56
4. 1980 – 1990 Döneminde Yapılan Genel Seçimler	57
4.1. 1983 ve 1987 Türkiye Geneli Seçim Sonuçları.....	57
4.2. 1983 ve 1987 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi.....	59
5. 1990 – 2000 Döneminde Yapılan Genel Seçimler	60

5.1. 1991, 1995 ve 1999 Türkiye Geneli Seçimler	60
5.2. 1991, 1995 ve 1999 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi.....	62
6. 2000 – 2010 Döneminde Yapılan Genel Seçimler	64
6.1. 2002 ve 2007 Türkiye Geneli Seçimler	64
6.2. 2002 ve 2007 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi.....	66
7. 2010 – 2021 Döneminde Yapılan Genel Seçimler	68
7.1. 2011, Haziran 2015, Kasım 2015 ve 2018 Türkiye Geneli Seçimler....	68
7.2. 2011, Haziran 2015, Kasım 2015 ve 2018 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi.....	71
8. Malatya'daki Genel Seçimlerin Bütünü Hakkında Genel Bir Değerlendirme	73
III. BÖLÜM MALATYA İLİ SEÇMENLERİNİN SEÇMEN DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ	80
1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	80
1.1. Araştırmanın Amacı.....	80
1.2. Araştırmanın önemi	81
2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları	81
3. Araştırmanın Metodolojisi.....	82
3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Deseni	82
3.2. Evren ve Örneklem	82
3.3. Veri Toplama Aracı	83
3.4. Anketin Uygulanması ve Verilerin Toplanması	85
4. Araştırmanın Bulguları ve Analizi.....	87
4.1. Katılımcıların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri	87
4.1.1. Katılımcıların Cinsiyetleri	87
4.1.2. Katılımcıların Yaş Grupları	88
4.1.3. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri	88
4.1.4. Katılımcıların Meslekleri.....	89

4.1.5. Katılımcıların Medeni Durumları	90
4.1.6. Katılımcıların Aylık Gelirleri	90
4.1.7. Katılımcıların Etnik Kökenleri	90
4.2. Katılımcıların Siyasi Değer ve Tutumları.....	91
4.2.1. Katılımcıların Siyasi Görüşleri (İdeolojileri).....	91
4.2.2. Katılımcıların Son Genel Seçimlerde Oy Verdikleri Siyasi Parti	92
4.2.3. Katılımcıların En Önemli Gördüğü Ülke Sorunu.....	94
4.2.4. Katılımcılara Göre Siyasi Partinin En Önemli Özelliği	96
4.2.5. Katılımcılara Göre Siyasi Liderde Aranılan En Önemli Özellik	98
4.2.6. Katılımcıların Siyasi Tutumları	100
4.3. Seçmen Davranışına Etki Eden Faktörlerin Önem Düzeyleri	102
4.4. Cinsiyet Değişkeni ve Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Önem Düzeyi Analizi	104
4.5. Yaş Değişkeni ve Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Önem Düzeyi Analizi	116
SONUÇ.....	131
KAYNAKÇA	140
EKLER	149

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANADOLU P.	: Anadolu Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
AP	: Adalet Partisi
ATP	: Aydınlık Türkiye Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BİRLİK P.	: Birlik Partisi
BP	: Barış Partisi
BTP	: Bağımsız Türkiye Partisi
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
DBP	: Demokrasi ve Barış Partisi
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DEMOKRATİK P.	: Demokratik Parti
DEPAR	: Değişen Türkiye Partisi
DP	: Demokrat Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokrat Türkiye Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi

EMEP	: Emek Partisi
FP	: Fazilet Partisi
GENÇ P.	: Genç Parti
GP	: Güven Partisi
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
HAK-PAR	: Hak ve Özgürlükler Partisi
HAP	: Hak ve Adalet Partisi
HAS P.	: Halkın Sesi Partisi
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
HEPAR	: Hak ve Eşitlik Partisi
HKP	: Halkın Kurtuluş Partisi
HP	: Halkçı Parti
HÜDAPAR	: Hür Dava Partisi
HÜRRİYET P.	: Hürriyet Partisi
HYP	: Halkın Yükselişi Partisi
IDP	: İslahatçı Demokrasi Partisi
İP	: İşçi Partisi
KP	: Köylü Partisi
LDP	: Liberal Demokrat Parti
MÇP	: Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MİLLET P.	: Millet Partisi

MMP	: Milliyetçi ve Muhafazakar Parti
MSP	: Milli Selamet Partisi
ÖDP	: Özgürlük ve Dayanışma Partisi
RP	: Refah Partisi
SAADET P.	: Saadet Partisi
SHP	: Sosyaldemokrat Halkçı Parti
SİP	: Sosyalist İktidar Partisi
SP	: Sosyalist Parti
TBP	: Türkiye Birlik Partisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
TURK P.	: Toplumsal Uzlaşma Reform ve Kalkınma Partisi
VP	: Vatan Partisi
YDH	: Yeni Demokrasi Hareketi
YDP	: Yeniden Doğuş Partisi
YENİ P.	: Yeni Parti
YP	: Yurt Partisi
YTP	: Yeni Türkiye Partisi
YURT P.	: Yurt Partisi

TABLolar LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 1	Türkiye Genel Seçim Sonuçları (1950-1960)	50
Tablo 2	Malatya Genel Seçim Sonuçları (1950-1960)	51
Tablo 3	Türkiye Genel Seçim Sonuçları (1960-1970)	53
Tablo 4	Malatya Genel Seçim Sonuçları (1960-1970)	54
Tablo 5	Türkiye Genel Seçim Sonuçları (1970-1980)	55
Tablo 6	Malatya Genel Seçim Sonuçları (1970-1980)	56
Tablo 7	Türkiye Genel Seçim Sonuçları (1980-1990)	58
Tablo 8	Malatya genel seçim sonuçları (1980-1990)	59
Tablo 9	Türkiye genel seçim sonuçları (1990-2000)	60
Tablo 10	Malatya genel seçim sonuçları (1990-2000)	62
Tablo 11	Türkiye genel seçim sonuçları (2000-2010)	65
Tablo 12	Malatya genel seçim sonuçları (2000-2010)	67
Tablo 13	Türkiye genel seçim sonuçları (2010-2018)	68
Tablo 14	Malatya genel seçim sonuçları (2010-2018)	71
Tablo 15	Alan Çalışmasının Yürütüldüğü Mahalle ve Katılımcı Sayıları	85
Tablo 16	Cinsiyet değişkeni için frekans dağılımı	87
Tablo 17	Yaş değişkeni için frekans dağılımı	88
Tablo 18	Eğitim durumu için frekans dağılımı	88
Tablo 19	Meslek için frekans dağılımı	88

Tablo 20	Medeni durum için frekans dağılımı	89
Tablo 21	Aylık gelir için frekans dağılımı	90
Tablo 22	Etnik köken için frekans dağılımı	91
Tablo 23	Siyasi görüş için frekans dağılımı	91
Tablo 24	Son genel seçimlerde oy verilen siyasi parti için frekans dağılımı	92
Tablo 25	Son genel seçimlerde oy verilen siyasi parti için frekans dağılımı	93
Tablo 26	En önemli gördüğünüz ülke sorunu için frekans dağılımı	94
Tablo 27	Seçmenlerin siyasi görüşleri * En önemli görülen ülke sorunu çapraz tablosu	95
Tablo 28	Siyasi partinin en önemli özelliği için frekans dağılımı	96
Tablo 29	Siyasi görüşler * Siyasi partinin en önemli özelliği	97
Tablo 30	Siyasi Liderde Aranılan En Önemli Özellik için Frekans Dağılımı	98
Tablo 32	Siyasi Tutum için Frekans Dağılımı	100
Tablo 33	Siyasi görüşler * Siyasi tutumlar	99
Tablo 35	Seçmen davranışına etki eden faktörlerin önem düzeyleri	102
Tablo 36	Cinsiyet * Partinin ideolojisi çapraz tablosu	105
Tablo 37	Cinsiyet * Partinin lideri çapraz tablosu	105
Tablo 38	Cinsiyet * Partinin dinar/muhafazakâr olması çapraz tablosu	106
Tablo 39	Cinsiyet * Yakınlarım tarafından destekleniyor olması çapraz tablosu	107
Tablo 40	Cinsiyet * Arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması çapraz tablosu	107
Tablo 41	Cinsiyet * Açık hava toplantıları (miting, açılış vb) çapraz tablosu	108
Tablo 42	Cinsiyet * Dış politika görüşleri çapraz tablosu	108

Tablo 43	Cinsiyet * Etnik kökenimi temsil etmesi çapraz tablosu	109
Tablo 44	Cinsiyet * Siyasi düşünceme yakınlığı çapraz tablosu	109
Tablo 45	Cinsiyet * Partinin sosyal medya çalışmaları çapraz tablosu	110
Tablo 46	Cinsiyet * Partinin gösterdiği milletvekili adayları çapraz tablosu	110
Tablo 47	Cinsiyet * Sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm) çapraz tablosu	111
Tablo 48	Cinsiyet * Ülkemin ekonomik göstergeleri çapraz tablosu	111
Tablo 49	Cinsiyet * Partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi çapraz tablosu	112
Tablo 50	Cinsiyet * Çevremdeki işsizlik durumu çapraz tablosu	112
Tablo 51	Cinsiyet * Eğitim politikası / Eğitime verdiği önem çapraz tablosu	113
Tablo 52	Cinsiyet * Partinin söz ve vaatleri çapraz tablosu	113
Tablo 53	Cinsiyet * Partinin kurmay ekibi çapraz tablosu	114
Tablo 54	Cinsiyet * Partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası çapraz tablosu	114
Tablo 55	Cinsiyet * Avrupa Birliği'ne katılma yönündeki kararlılığı çapraz tablosu	115
Tablo 56	Cinsiyet * Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu çapraz tablosu	115
Tablo 57	Yaş * Partinin ideolojisi çapraz tablosu	116
Tablo 58	Yaş * Partinin lideri çapraz tablosu	117
Tablo 59	Yaş * Partinin dindar/muhafazakâr olması çapraz tablosu	117
Tablo 60	Yaş * Yakınlarım tarafından destekleniyor olması çapraz tablosu	118
Tablo 61	Yaş * Arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması çapraz tablosu	119
Tablo 62	Yaş * Açık hava toplantıları (miting, açılış vb) çapraz tablosu	119

Tablo 63	Yaş * Dış politika görüşleri çapraz tablosu	120
Tablo 64	Yaş * Etnik kökenimi temsil etmesi çapraz tablosu	121
Tablo 65	Yaş * Siyasi düşünceme yakınlığı çapraz tablosu	121
Tablo 66	Yaş * Partinin sosyal medya çalışmaları çapraz tablosu	122
Tablo 67	Yaş * Partinin gösterdiği milletvekili adayları çapraz tablosu	121
Tablo 68	Yaş * Sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm) çapraz tablosu	123
Tablo 69	Yaş * Ülkemin ekonomik göstergeleri çapraz tablosu	124
Tablo 70	Yaş * Partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi çapraz tablosu	125
Tablo 71	Yaş * Çevremdeki işsizlik durumu çapraz tablosu	125
Tablo 72	Yaş * Eğitim politikası / Eğitime verdiği önem çapraz tablosu	126
Tablo 73	Yaş * Partinin söz ve vaatleri çapraz tablosu	127
Tablo 74	Yaş * Partinin kurmay ekibi çapraz tablosu	127
Tablo 75	Yaş * Partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası çapraz tablosu	128
Tablo 76	Yaş * Avrupa Birliği'ne katılma yönündeki kararlılığı çapraz tablosu	129
Tablo 77	Yaş * Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu çapraz tablosu	129

GİRİŞ

Modern demokrasiyi benimseyen ülkelerde genel ve yerel düzeydeki siyasal seçimler, yurttaşların devlet yöneticilerini belirlediği yegâne araçtır. Antik Yunan Kent devletlerinden günümüze süregelen demokrasiyle yönetilen ülkelerde vatandaşlar, dönem dönem doğrudan veya temsili olacak şekilde devlet yönetimi üzerinde irade sahibi olmuştur. Günümüzde genel olarak temsili yöntemle sağlanan bu irade, bireylerin seçim dönemlerinde aldıkları karara göre belirlenmektedir. Yani, siyasal seçimler, bireyler açısından bir temsilci seçme kararını almayı ve bu karar doğrultusunda oy verme veya vermeme faaliyetinde bulunmayı gerektirmektedir. Söz konusu faaliyet siyasal katılmanın en yaygın türünü oluştururken, seçmen davranışı kavramının özünü oluşturmaktadır. Genel bir ifadede bulunmak gerekirse, seçmen davranışı kavramı, seçmenlerin siyasal seçimlerde oy verme veya vermeme faaliyetinde, ‘seçme’ eyleminde bulunmasıdır¹. Seçmen davranışında bulunan tüm bireyler hem siyasal katılma faaliyetinde bulunmakta hem de siyasi partiler aracılığıyla iradelerini siyasal yönetime aktarmaktadırlar. Bu nedenle seçmen davranışı kavramı siyasal yapı ve partiler açısından kritik öneme sahip olmaktadır.

Bireylerin, devletin genel ve yerel düzeydeki siyasal karar alma mekanizmalarında görev alacak yöneticileri belirlemesi çok geniş kapsamlı sonuçları olan bir faaliyettir. Çünkü, seçim sonucunda sadece devleti yönetecek temsilciler belirlenmemekte, aynı zamanda ülkenin ve ülkede yaşayan toplum üyelerinin geleceğini etkileyen politikaların belirlenmesi anlamına da gelmektedir. Bu çerçevede seçmen davranışlarının anlaşılması, siyasal yapının kendisi, bireylerin geleceği ve siyasi partilerin seçmeni ikna ederek temel amacı olan iktidara ulaşmasını sağlayacak politikaların belirlenmesinde önemli işaretler verebilmektedir.

Siyasi yapı açısından seçmen davranışının önemi, sistemin ve yönetimin meşruluğunu, yani halk tarafından onaylanıp onaylanmadığının belirlenmesini sağlamasıdır. Nitekim modern demokrasilerde seçmenler, hür iradeleri ve serbest seçimler aracılığı ile tercih edecekleri partiye devlet mekanizmalarını yönetme yetkisi vermektedir. Bu

¹ Yüksel Gülmen, *Türk Seçmen Davranışı: 1960-1970*, İstanbul 1979, s. 19.

sayede, sistem işleyişi demokrasinin gerektirdiği gibi halk iradesine dayalı olarak ilerlemektedir.

Öte yandan, siyasi partiler açısından seçmen davranışının önemi ise, siyasi partilerin temel amacı olan iktidara gelmelerini sağlayacak yegâne kaynak olmasındadır. Bireyler, sandık başına gittiğinde sahip olduğu değer yargılarıyla beraber, farklı etkenleri de hesaba katarak tercihini belirlemekte ve seçimin sonucunu etkilemektedir. Bu noktada, siyasal partiler tarafından seçmenlerin beklenti ve taleplerini karşılamak amacıyla geliştirilen politikalar da seçmen davranışlarını etkileyen faktörler arasında bulunmaktadır. Seçmen davranışları üzerinde etkili olan faktörlerin analiz edilmesi siyasi partilerin politika geliştirmelerine yardımcı olurken, siyasal yapı içerisinde toplumun talep ve beklentileri üzerinde etkili olan unsurların da gün yüzüne çıkarılmasına yardımcı olduğu söylenebilir².

Çalışmanın amacı doğrultusunda Türkiye’de seçmen davranışlarını etkileyen faktörlerin hangileri olduğunun belirlenmesi için literatür incelenmiş ve çalışmanın teorik çerçevesi oluşturulmuştur. Buna bağlamda, çalışmamızın birinci bölümünde toplumun halihazırdaki siyasal yapıya ilişkin değer ve tutumlarını anlaşılır kılan siyasal kültür kavramı, toplum üyelerinin söz konusu siyasal değer ve tutumları edinme sürecini ortaya koyan siyasal toplumsallaşma kavramı ve bireylerin siyasal yapıyı etkileme faaliyetlerini bilimsel olarak değerlendiren siyasal katılma kavramı ele alınmıştır. Siyasal seçimlerin yaygınlaşmasıyla özellikle Batı ülkelerinde seçmen davranışlarını açıklamaya çalışan birçok teorinin/modelin geliştirildiği anlaşılmaktadır. Bu teorilerle birlikte Türkiye’de seçmen davranışı literatüründe seçmenlerin oy tercihini etkileyen unsurlar olarak değerlendirilen faktörler çalışmamızın birinci bölümünde açıklanan diğer başlıkları oluşturmaktadır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, Türk siyasal yaşamında Cumhuriyet öncesi ve tek partili döneme kadarki seçimler verildikten sonra, Türkiye’de çok partili siyasi ha-

² Uğur Filiz, *Seçmen Davranışını Etkileyen Sosyo-Psikolojik Faktörler: Pamukkale Üniversitesi Örneği*, (Danışman: Doç. Dr. Ferihan POLAT), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli 2019, s. 2.

yata geçişten sonra Malatya’da gerçekleştirilen genel seçimler, Türkiye geneli ile karşılaştırmalı olarak, 10’ar yıllık periyodlar halinde analiz edilmiştir. Bu kapsamda 1950-1960, 1960-1970, 1970-1980, 1980-1990, 1990-2000, 2000-2010 ve 2010-2018 olacak şekilde yapılan analizlerin sonucuna göre, Malatya seçmenlerinin davranışlarını etkileyebilecek faktörlerin neler olabileceği değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın nc ve son bölümünde ise saha araştırmasının amacı, önemi, kapsam ve sınırlılıkları, metodolojisi ve verilerin nasıl toplandığı verilmiştir. Akabinde Malatya ili seçmenlerinin, seçmen davranışlarını etkileyen faktörlerin önem düzeylerini tespit amacıyla geliştirilen bilgi toplama aracı anket hakkında bilgi verilmiş, anket formunun saha çalışmasında uygulanması ile elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz edilmiştir. 530 seçmenin dahil edildiği saha çalışmasından elde edilen veriler aracılığıyla seçmenlerin demografik özellikleri, siyasi değer ve tutumları betimsel istatistik yöntemiyle açıklanmıştır. Ardından, seçmenlerin oy vermelerinde etkili olan faktörleri belirleyebilmek amacıyla “genel seçimlerde herhangi bir siyasi partiye oyunu verirken aşağıdaki ifadeleri ne kadar nemsediğinizi, karşılarında verilen seçeneklerden uygun gördüğünüzü ışaretleyerek belirtiniz” sorusu altında toplanan ve 21 maddeden oluşan ifadelere “hiç-1“, “az-2“, “orta düzeyde-3“, “ok-4” ve “oldukça çok-5” şeklinde en azdan en çoğa verdikleri önem düzeyleri aritmetik oranla değerlendirilmiştir. nc bölümün son kısmında seçmenlerin önem verdiği söz konusu ifadeler ile seçmenlerin cinsiyetleri ve yaş grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmanın bulunup bulunmadığı non-parametrik testlerle analizi yapılarak değerlendirilmiştir.

I. BÖLÜM

SEÇMEN DAVRANIŞIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TEORİK YAKLAŞIMLAR

1. Seçmen Davranışı ile İlgili Temel Kavramlar

1.1. Siyasal Kültür

Geçmişten günümüze devletlerin siyasal sistem ve yapılarının birçok kez değişime uğradığı görülebilir. Genel olarak bu değişimlerin devletin çatısı altında yaşayan toplumun taleplerinden, değişen koşulların doğurduğu ihtiyaçlardan ve devletin/toplumun uluslararası çevreyle girdiği etkileşimlerden kaynaklandığı kabul edilir. Siyasal kültür, bu değişim sürecinde hem değişen ve değiştiren, hem de halihazırda her toplumda var olan bir kavram olarak öne çıkmaktadır³.

Siyasal kültürün toplumla ilgili olması, toplumların en özel yönünü oluşturan kültürle arasında doğrudan ve doğal bir ilişki olmasını sağlamaktadır. Hem kültür hem de siyasal kültür, toplumların çok yönlü ve karmaşık yapısını anlaşılır kılmaya çalışan önemli kavramlar oldukları için üzerlerinde uzlaşılmış tek bir tanıma sahip değildir⁴. Ancak her iki kavramın tanımlarına değinmek yerinde olacaktır: Kültür, bir toplumun “*duyuş, düşünüş ve davranış birliği ya da benzerliği*”⁵ olarak kabul edilirse, siyasal kültür de toplumun sadece belli bir alana, siyasete ve siyasal sisteme olan duyuş, düşünüş ve davranış ‘benzerliği’ olarak ifade edilebilir. Bir başka tanımla, siyasal kültür, toplumu oluşturan bireylerin siyaset ve siyasal sistemle ilgili olan inanç, tutum ve davranış kalıplarının toplamından oluşmaktadır⁶. Her iki kavram da toplumun değerlerine odaklanmakla birlikte, siyasal kültürün daha dar ve belli bir alana ilişkin değerleri ifade ettiği söylenebilir.

³ Şaban Sitembölükbaşı, “Siyasal Kültürün Kavramlaştırılmasında Karşılaşılan Bazı Güçlükler”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 1997, s. 252.

⁴ Şaban Sitembölükbaşı, *Siyasal Kültürün*, s. 251.

⁵ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyaset Bilimi*, Ankara 2007, s. 113.

⁶ İlter Turan, *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul 1996, s. 33.

Bireylerin siyasal olana ilişkin ortak değer ve davranışları, toplumun yöneten ve yönetilen grupları arasındaki ilişki üzerinde belirleyici olmaktadır. Bir arada yaşamak zorunda olan bireyler, siyasal sistem yönünden ortak beklenti ve istekleri; dışa yansıyan tutum ve davranışlarıyla toplumun siyasal kültürünü meydana getirmektedirler. Bu bakımdan Ozankaya⁷ siyasal kültürü “insanların içinde yaşadıkları topluluk veya toplumun yönetimiyle ilgili algı, ilgi, bilgi, değer ve eylemlerini, bu arada özellikle otorite sembolleri ve meşruluk ölçülerini ve bunları etkileyen maddi ve manevi şartlar” olarak tanımlamaktadır.

Tanımlardan yola çıkarak, siyasal kültürün, toplumdaki siyasal yapıdan çok bireylerin bu yapıya olan inançları, değerlendirmeleri, algıları ve eylemlerini ifade ettiğini söyleyebiliriz. Siyasal yapı içerisindeki iktidar, siyasal parti, parlamento ve siyasal kurumlardan çok, toplumun bu yapı içerisindeki oluşum ve olaylara olan yaklaşımları siyasal kültür tanımlarında öne çıkmaktadır.

Toplum, esas olarak siyasal kültürün yapı taşıdır; siyasal kültürü geçireceği sosyal, siyasal, ekonomik ve benzeri süreçler sonucunda oluşturabilir ve değiştirebilir. Nitekim siyasal kültür, toplumun kültürü, kültürün farklı öğeleri, siyasal sistemi yönetenlerin politikaları, uluslararası yapılarla girilen etkileşimi, tarihsel birikimi ve tecrübesinden etkilenmekte ve şekillenmektedir⁸. Bu yönüyle siyasal kültürün, tıpkı kültür gibi var olduğu topluma ve toplum üyelerine has özellikler taşıdığı ve ulusal bir nitelik gösterdiği ifade edilebilir. Buna ek olarak, modernleşmenin siyasal gelişme boyutu çerçevesinde siyasal kültürler parlamento, oy hakkı gibi ortak değerlere sahip olmuş ve evrensel nitelikler kazanmıştır⁹. Aslında makro düzeyde benzer özelliklere sahip olan siyasal kültürlerin, mikro düzeyde toplumların bu özelliklere ilişkin değer yargılarıyla ve farklı uygulama şekilleriyle toplumsal yapıda kendine yer bulduğu söylenebilir. Bir dünya haritası üzerinde toplumların siyasal kültürlerini renklendirme çalışması yapılacak olsa, her toplum için farklı renklerin veya aynı rengin farklı tonlarının

⁷ Özer Ozankaya, “Köylerde İktidar Yapısı Üzerine Bir Araştırma”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 1969, s. 32.

⁸ Turan, *Siyasal Sistem*, s. 37.

⁹ Fahrettin Altun, *Modernleşme Kuramı Eleştirel Bir Giriş*, İstanbul 2011, s. 14.

kullanılması gerekecektir. Örneğin, demokratik yönetim anlayışının hem siyasal yapıya hem de toplumun siyasal kültürüne yerleştiği coğrafyalarda birbirine yakın renk tonları kullanılabilir. Fakat hükümet sistemlerinde, demokrasiye olan yaklaşım veya ilgi düzeyi gibi aynı renk tonunu kullanmaya engel teşkil eden farklılıklarla karşılaşmak her zaman mümkündür.

Siyasal kültürde görülen bu temel farklılık çeşitli araştırmalara da konu olmuş, farklı toplumların farklı değerlerini tanımlayan çeşitli kültür gruplamaları yapılmıştır. Bu çalışmalar arasında Almond ve Verba'nın 1965'te yayımlanan *The Civic Culture*¹⁰ isimli çalışmaları öne çıkmaktadır. Almond ve Verba bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, İtalya, Almanya ve Meksika'da toplumların değer sistemleri ile siyasal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve siyasal kültürü Yerel Kültür, Tebaa Kültürü ve Katılımcı Kültür olarak üç farklı gruba ayırmışlardır. Buna göre:

'Yerel Kültür' grubuna giren bireylerin siyasal konulara ilişkin değer ve davranışları en düşük seviyededir. Bunun sonucunda kendilerini ulusal siyasi kurum ve değerlerle bağlantılı görmezler; siyasal sürece katılma isteği duymazlar.

Öte yandan, 'Tebaa Kültürü'ne dahil olan bireyler ise siyasal sistemle ilgili bilgi ve değer sahibidir, ancak kendilerini siyasal sistemin tebaası olarak görmekte ve sistemin işleyişine katılma eğilimi göstermemektedirler.

Son olarak, 'Katılımcı Kültür' ise bireylerin siyasal yapıda aktif rol aldıkları, siyasal sistem ve yapıyı etkileme amacı taşıdıkları grubu ifade etmektedir. Bu gruba dahil olan bireyler, Almond ve Verba'ya göre¹¹ aynı zamanda bir yurttaşlık bilincine de sahiptirler. Yine onlara göre yerel kültür, gelenekselci bir siyasal yapıyı; tebaa kültürü merkezi ve otoriter bir yapıyı; katılımcı kültür ise demokratik değerlerin karşılık bulduğu bir yapıyı ifade etmektedir¹².

¹⁰ Gabriel Almond ve Sidney Verba, *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Boston 1965, s. 20.

¹¹ Almond ve Verba, s. 31.

¹² Almond ve Verba, s. 15.

Her toplum etkileşimde bulundukları siyasal sistemin nasıl işlemesi gerektiğine dair az ya da çok, birtakım normlara, inançlara ve değerlere sahiptir¹³. Toplumda genel kabul gören dini inanç, dil, ekonomik üretim yapısı, tarihten gelen tecrübe, etnik grupların çeşitliliği gibi birçok faktör bu norm, inanç ve değerler üzerinde belirleyici olabilmektedir. Bu değerler, aynı zamanda siyasal kültürleri de birbirinden ayırmakta, bir toplumdaki siyasal sistemi diğer toplumlardan farklılaştırmaktadır.

Siyasal kültür ve sistemlerin toplumdan topluma değişmesi, benzer farklılıkları bir bütün oluşturan toplumun kendi içerisinde de görülebilir. Toplum, insan gruplarının bir araya gelmesinden oluşan bir yapıdır. Dinsel, etnik, dilsel, ekonomik sınıf gibi farklılıklara sahip olan bu gruplar toplumun alt kültürlerini oluşturmaktadır¹⁴. Bu nedenle, alt kültür gruplarının kendi norm, değer ve davranış kalıplarına uygun siyasi fikir ve yönelimlerde bulunmaları doğaldır. İşçi ile işverenin; köyde ve kentte yaşayanların siyasi değer ve inançları farklı olabilmektedir. Bu gruplar arasında aynı siyasi düşüncenin olması ve hatta aynı partiye oy verilmesi durumları gerçekleşebilir. Ancak en nihayetinde bu düşünce ve davranışların kaynağında farklı inanç ve değerlerle karşılaşmak olasıdır. Bir başka deyişle, her siyasal kültürün kendi içinde yerel, tebaa ve katılımcı kültüre sahip farklı gruplar içermesi olağan kabul edilebilir.

Siyasal kültür toplumdan topluma değişme özelliğine sahip olsa da yerine getirdiği işlevler bakımından hemen her toplumda iki ortak özelliğe sahiptir: İlk olarak, siyasal kültür, barındırdığı bazı inanç ve davranış kalıplarının toplumda yaygınlaşmasını sağlayarak siyasal sürecin işleyişini kolaylaştırmaktadır. İkincisi, siyasal kültür mevcut siyasal sistemin toplumda karşılık bulmasını, bir nevi meşrulaştırmasıyla sürekliliğini sağlamaktadır¹⁵. Toplumda iktidarın demokratik seçimlerle belirlenmesine

¹³ İnan Özer, "Siyasal Kültür, Demokrasi ve Demokratik Değerler", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, Temmuz 1996, s. 85-86.

¹⁴ Özer, s. 85.

¹⁵ Turan, *Siyasal Sistem*, s. 33.

yönelik baskın bir inanç oluşmasının, demokratik olmayan yöntemlerin devre dışı kalmasında ve siyasal sistemin sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir etki yaratacağı açıktır.

Siyasal kültür ve ona ilişkin değer yargıları hem birey hem de toplum nezdinde kısa bir zamanda belirlenmemektedir. Çünkü, her birey toplumdaki siyasal kültürü ve ona ilişkin değerleri, doğduğu andan itibaren öğrenme ve içselleştirme sürecine girmektedir. Bu süreç ‘Siyasal Toplumsallaşma’ olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Siyasal Toplumsallaşma

Doğana kadar salt biyolojik bir varlık olan insan, doğduktan kısa bir süre sonra -her an- yaşadığı çevre ve toplumla ilgili bilgileri, değerleri, inançları ve davranışları öğrenme sürecine girmekte ve bu sayede içerisinde yaşadığı çevre ve toplumla uyum içerisinde olan yetişkin bireylere dönüşmektedir. Toplumsallaşma veya Sosyalizasyon olarak adlandırılan bu öğrenme süreci istisnasız her insan için geçerlidir ve insan yaşamının sonuna kadar sürmektedir¹⁶. Bu noktada hem toplum hem de birey açısından toplumsallaşma durağan bir yapı olarak değil, sürekli değişimde olan bir süreç olarak öne çıkmaktadır.

Toplumsallaşma, toplumsal değerleri bireye aktarırken bireyin hayatını etkilemekle birlikte, aynı zamanda toplumsal değerlerin nesilden nesile aktarılmasını da sağlamaktadır. Bu açıdan toplumsallaşma sadece birey için değil, toplumun kendisi için de çok önemli bir süreçtir. Nitekim, toplumlar, benliklerini yansıtan değerler, inançlar, kabuller ve davranış kalıplarını nesilden nesile aktardıkça yaşamaya devam ederler¹⁷. Toplumsallaşma süreci toplum ve birey arasında gerçekleşen bu aktarımı berraklaştırarak, bireyin toplumsal yaşamdaki rolünü ve davranışlarını belirlemektedir.

Siyasal toplumsallaşma, toplumsallaşmanın siyasal olan inanç, değer ve davranışlarının bireye aktarılması sürecini ifade etmektedir. Bu süreçte birey, toplumun siyasal olan inanç, değer ve davranışlarını içselleştirerek hâkim siyasal kültüre uyum

¹⁶ Joseph Fichter, *Sosyoloji Nedir*, (çev. Nilgün Çelebi), Ankara 2006, s. 27.

¹⁷ Davut Dursun, *Siyaset Bilimi*, İstanbul, 2016, s. 220.

sağlamakta ve siyaseti etkileyen bir aktör haline gelmektedir¹⁸. Kavramın daha net bir anlam içermesi bakımından tanım yapmak gerekirse, siyasal toplumsallaşma, toplum-siyasal çevre ile birey arasında hayat boyu süren dolaylı ve doğrudan etkileşim sonucunda, bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış ve değerlerinin gelişmesidir¹⁹.

Toplumsallaşma ve dolayısıyla siyasal toplumsallaşmanın, insan hayatının dönemlerine göre gerek yoğunluk gerekse aktardığı bilgiler anlamında farklılık içerdiği söylenebilir. Çocuk olarak ailede başlayan toplumsallaşma, arkadaş çevresi, okul, yetişkinlik ve olgunluk dönemlerini takip ederek insan yaşamının sonuna kadar sürmektedir. İnsanlar bu dönemlerin her birinde farklı kültürlerle etkileşime girmesinden dolayı, her dönemde aktarılan bilgiler bir önceki dönemde aktarılan bilgileri yanlıştayabilecek kapasitede olabilir²⁰.

Çocuğun dünyaya geldiği aile grubu ve çocukluk dönemi, genellikle siyasal toplumsallaşmanın başladığı ilk evre olarak kabul edilir. Birey, okul çağına kadar genellikle aile ile vakit geçirdiği için, bu süreçte tutumlar aracılığıyla ailesi ve toplumun kültürel parçalarını içselleştirmeye başlamaktadır. Ailenin yaşayış biçimi, siyasal olaylara karşı verdiği tepkiler, takip ettikleri gazeteler gibi birçok tutumdan yapılan çıkarımların çocuğun siyasetle ilgili elde ettiği ilk bilgiler olduğu söylenebilir. Ancak, bundan önce çocuk siyasal sistem gibi bir otorite ile ilk defa ailede karşılaşmaktadır²¹. Anne veya baba, bir otorite olarak ailede kuralı belirleyen olurken, çocuk bu kurala uyan kişi olmaktadır. Siyasal sistemde de otorite farklı bir yapıda olmasına rağmen, ailedeki gibi bir kural koyma ve bireyin itaati söz konusudur. Bunun yanında aile ve

¹⁸ M. Sait Doğan, "Sosyalleşme, Sosyal Değişme ve Siyasal Sosyalleşme", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Sayı 32, İstanbul 2005, s. 38.

¹⁹ Türker Alkan, *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*, Ankara 1989, s. 40.

²⁰ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyaset Bilimi*, Ankara 2007, s. 121.

²¹ Dursun, s. 224.

çocuk arasındaki ilişkinin, ailedeki otorite yapısının gelecekte çocuğun hem kişisel hem de siyasal davranışlarını şekillendirdiği bilinmektedir²².

Bireyin çocukluk ve gençlik dönemlerinde ailesi dışında en çok vakit geçirdiği ve etkileşim kurduğu arkadaş grubu, kişilik gelişimini de doğrudan etkilediği için hem birey hem de toplumsallaşma açısından oldukça önemlidir. Aile ortamından farklı olarak, arkadaş grupları bireyin daha çok siyaset konuştuğu ortamlar olarak öne çıkmaktadır. Arkadaş grubu ile ailenin sosyo-kültürel özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar bireyin aktaracağı siyasal bilgi ve davranışları da etkilemektedir. Aile ile aynı siyasal değerleri paylaşan arkadaş grubu etkileşimi bireyin bu değerlere uymasını kolaylaştırırken; farklı siyasal değerleri taşıyan arkadaş grupları bireyin değerlerini ailede gördüğünün tersi bir biçimde etkileyebilmektedir²³. Arkadaş çevresi ile bireyin siyasi değerlerindeki etkileşimin boyutu gruptan gruba fark edebilir. Ancak, arkadaş çevresi ve ailedeki siyasi değerlerin çatışmasında, arkadaş çevresinin bireye daha geniş, daha özgür hareket alanı sağladığı söylenebilir. Nitekim, bireyin ailede karşılaştığı otorite yapısı arkadaş çevresinde bulunmamakta, bir baskı veya bir kural söz konusu olmamaktadır.

Siyasal toplumsallaşmanın ikincil gruplar arasında en öne çıkan dönemi, bireyin eğitim hayatını geçirdiği okuldur. Aile ve arkadaş grubu içerisinde duygusal olarak var olan birey, eğitim hayatında resmi varlık olarak ders geçme, öğretmen ve okul yönetiminin talimatlarına göre harekete geçmeye başlamaktadır. Öğrenci ve okulun bileşenleri arasında kurulan bu etkileşimin siyasal davranışları belirleme potansiyeli bulunmaktadır²⁴. Ayrıca bu dönemin diğer bir önemi, eğitim müfredatıyla bireyin sahip olması gereken bilgilerin devlet tarafından belirlenmesidir. Aile ve arkadaş grubunda tutumlar yoluyla kendi bilgisini çıkaran birey, eğitim hayatında devletin verdiği bilgileri almak durumundadır. Devletler, özellikle modernliği takip eden devletler, aile ve arkadaş çevresine göre daha evrensel siyasal bilgileri içeren ve sık değişen müfredat

²² Alkan, Siyasal Bilinç, s. 68.

²³ Alkan, Siyasal Bilinç, s. 79.

²⁴ Dursun, s. 227.

programına sahiptir. Örneğin, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren öğrencilere verilmeye başlanan Yurt Bilgisi ve 1950'lerden itibaren müfredata giren Yurttaşlık Bilgisi dersleri daha çok ulusal düzeydeki siyasal bilgileri aktarırken²⁵; günümüz müfredatında Demokrasi ve İnsan Hakları dersiyle evrensel nitelikteki siyasal bilgileri aktarmaktadır. Bu bakımdan, ailede ve nispeten arkadaş çevresinde belli bir çerçevede olan siyasi değerlerin, eğitim ortamında çok daha farklı boyutlarla yeniden şekillendiği söylenebilir.

Kitlelerin birbirlerinden ve dünya gündeminden haberdar olmasını sağlayan kitle iletişim araçları, siyasal toplumsallaşmanın ikincil grupları arasında yer almaktadır. Kitle iletişim araçlarının dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen bir olayı, dünyanın farklı yerlerindeki kişilere kısa sürede ulaştırabilme gücüne sahip olması oldukça önemlidir. Gerek ulusal düzeyde gerekse uluslararası alanda hızlıca bilgi aktarabilen kitle iletişim araçları bireylerin farklı olay ve tutumlarla karşılaşmasını sağlamak ve bu yönüyle bireylerin siyasal olay ve fikirler karşısındaki tepki ve davranışlarını etkilemektedir²⁶. Günümüzde bu etkileşimin en etkili örneği, sosyal medya platformlarında görüldüğü söylenebilir. Dünyanın neresinde olursa olsun, siyasal bir olaya karşı girilen her etkileşim, aynı zamanda birey için bir siyasal davranış olmaktadır. Birey, bu davranışın temellerindeki siyasal değerleri daha önceden öğrenmiş ya da girdiği etkileşim sonucunda bu değerleri yeni kazanmış olabilir.

Sendikalar, meslek birlikleri, siyasal ve toplumsal konularda ortak amaçlarla bireyleri bir araya getiren sivil toplum örgütleri de siyasal toplumsallaşmanın ikincil grubunun diğer üyelerini oluşturmaktadır. Bireyin genellikle isteğe bağlı olarak katıldığı bu oluşumlar dolaylı ya da doğrudan bir şekilde siyasetle ilgili olabilmektedirler. İşçilerin haklarını korumak için kurulan sendikalar, insanî yardım görevleri yürütmeyi amaçlayan vakıflar, hatta telif haklarını korumak için kurulan sanatçı birlikleri gibi

²⁵ Türker Alkan, "Demokrasinin Denetim Mekanizması ve Siyasal Toplumsallaşma", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 33, Sayı 01, Ankara 1978, s. 168-170.

²⁶ Dursun, s. 232.

örgütler siyasi mekanizmaların eylem ve kararlarından etkilendiği gibi onları etkileme potansiyeline de sahip olabilmektedirler²⁷.

1.3. Siyasal Katılma

Modern demokrasi, bireylerin seçimler aracılığıyla devlet yöneticilerini belirlediği bir yönetim biçimidir. Fakat bireylerin seçimler haricindeki dönemlerde de çeşitli eylemler aracılığıyla siyasi mekanizmaların eylem ve kararlarını etkilemeye yönelik faaliyetlerde bulunması sıkça görülen bir durumdur. Bir siyasi mitinge katılmak, siyasi gündemi ve literatürü takip etmek, kitle iletişim araçları üzerinden siyasi söylemlerde bulunmak ve seçimlerde oy sandık görevlisi konumunda seçimlerin yürütülmesinde görev alıyor olmak bile siyasi katılma olarak değerlendirilebilir²⁸. Bu bakımdan bireylerin, siyasetin eylem ve kararlarını etkileme yönündeki tüm faaliyetlerinin siyasi katılmanın bir parçasını oluşturduğu söylenebilir.

Siyasal katılma kavramının literatürde üzerinde uzlaşmış bir tanımı bulunmakla birlikte, yapılan tanımların hemen hepsi siyasi katılma için bireylerin siyaseti etkileme yönünde hareket ettikleri konusunda hemfikirdirler. Örneğin, Verba ve Converse, siyasi katılmayı vatandaşların mevcut siyasi otoritenin uygulamalarını, politikalarını ve onların yaptıkları işleri doğrudan etkilemek amacıyla giriştikleri eylemlerin bütünü olarak tanımlamıştır²⁹. Özbudun³⁰ ise siyasi katılma faaliyetlerinin örgütlü ve örgütsüz, hukuki ve hukuk dışı şekilde gerçekleşebileceğini vurgulamıştır. Kalaycıoğlu'nun tanımına göre ise siyasi katılım “*kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve*

²⁷ Turan, Siyasal Sistem, s. 59.

²⁸ Ahmet Yücekök, *Siyasetin Toplumsal Tabanı-Siyaset Sosyolojisi*, Ankara 1987, s. 24.

²⁹ Sidney Verba ve Philip Converse, *Siyasal Katılma, Kamuoyu ve Oy verme Davranışı*, (çev. İlder Turan ve Tuncay Karamustafaoğlu), Ankara 1989, s. 1.

³⁰ Ergun Özbudun, *Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara 1975, s. 4.

*verdiği kararlar sonucunda siyasal karar mevkilerine gelecek olanları veya bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetler”den oluşmaktadır*³¹.

Demokratik sistemle yönetilen toplumlarda yer alan farklı sosyal, ekonomik ve kültürel özelliklere sahip grupların beklenti, düşünce ve çıkarlarının siyaseti etkilemesinin en etkili biçiminin seçimler olduğu söylenebilir. Fakat siyasal katılma, seçimlerden çok daha fazlasını; merkezi veya yöresel devlet organlarının her düzeyinde politikaların seçimini ve kamu işlerinin yönetimini ya da siyasi yöneticilerin kararlarını etkilemek amacıyla yasal ya da yasal olmayan araçlara başvuruyu benimseyen, örgütlü ya da örgütsüz, sürekli ya da süreksiz, başarıyla ya da başarısızlıkla son bulan tüm bilinçli eylemleri kapsamaktadır³².

Siyasal katılmanın yoğunluğu, etkisi, nedeni ve sonuçları toplum açısından farklı boyutlarda kendisini gösterebilir. Bununla birlikte, bireylerin farklı yöntemlerle siyasal karar mekanizmalarını etkileme eylemlerinin modernleşme ile yaygınlaşmış olması³³ nedeniyle siyasal katılma modern toplumun göstergelerinden birisi olarak ele alınmaktadır. Örneğin, Özbudun³⁴ “*modern devleti geleneksel devletten ayırt eden en büyük özellik halkın siyasete katılmasının genişlemesi olmaktadır*” görüşünü paylaşırken siyasal katılmanın genişlemesi, çeşitlenmesi ile devletin modernliği arasındaki ilişkiyi vurgulamıştır. Modernleşme teorisyenlerinden Lerner da siyasal katılmayı modern toplumu geleneksel toplumdan ayıran özelliklerden birisi olarak değerlendirmiştir³⁵.

³¹ Ersin Kalaycıoğlu, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, Siyasal Eylemlerin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul 1998, s. 10.

³² Esat Çam, *Siyaset Bilimine Giriş*, İstanbul 1984, s. 283.

³³ Turan, *Siyasal Sistem*, s. 68.

³⁴ Özbudun, *Türkiye’de Sosyal Değişme*, s. 1.

³⁵ Altun, s. 85.

Siyasal katılmanın farklı toplumsal kesimlerin beklenti ve taleplerinin siyasal kararları etkilemesi demokrasi açısından oldukça önemlidir. Bir anlamda farklı değerlerin ortak bir tabanda kendisine yer bulması sistemi hem güçlendirecek hem de toplumda yaşanan değişimlerin siyasal sisteme kolayca aktarılmasını sağlayacaktır³⁶. Hukuki yollardan başarılı bir şekilde gerçekleşecek siyasal katılım faaliyetlerinin, farklı siyasi talepleri ve beklentileri olan grupların uzlaşmasını ve siyasal sistemde yer almasını sağlayacağı söylenebilir.

Bireyin siyasal katılma faaliyetlerinde bulunması, siyaseti etkileme amacını gütmekle birlikte, bir siyasi aktör olarak toplumdaki sorunları çözmek istemesi, gönüllülük esasıyla hareket ederek kendi grubu veya diğer toplumsal gruplardaki insanlara yardım etmesi ve siyasal aktörler arasında demokratik ve çoğulcu enstrümanların güçlenmesini de sağlamaktadır³⁷. Bireylerin siyasal katılma davranışını sergilerken toplumsal uzlaşma amacını öncelikli olarak taşımadıkları söylenebilir. Siyasal katılma davranışı daha çok kişisel sebeplerden; bireyin sosyo-kültürel ve ekonomik güdüleriyle birlikte, siyasal etkinlik ve etkenlik gibi birtakım psikolojik isteklerinden kaynaklanabilir. Ekonomik çıkarlar, benzer kültürel değerlerin paylaşıldığı siyasal düşünceye taraftar kazandırma ve ailenin veya siyasi liderin etkisi de bireyin siyasal katılma davranışında bulunmasını sağlayabilir. Bireyin siyasal sisteme ve siyasal sistemin kararlarını kendi çıkarına olacak şekilde etkileyebileceği düşüncesi siyasal etkinliğini artırmada önemli bir etkidir. Bireyin siyasal etkinliğini artırması, siyasal katılma faaliyetlerindeki çeşitliliği ve siyasal bilgilerini artırması sonucunu da doğuracaktır³⁸.

Yurttaşlık duygusu, bir sorumluluk gereği olarak algılanarak bireyi siyasal katılma davranışına yönelten güdülerden birisidir³⁹. Yurttaşlık duygusuyla siyasal katılma davranışında bulunan birey, davranışının bir sonuç doğurup doğurmayacağına

³⁶ Ahmet Taner Kışlalı, *Siyasal Sistemler*, Ankara 2006, s. 221.

³⁷ Erhan Akdemir, *Avrupa Birliği Ülkelerinde Siyasal Katılım Platformları: Roller ve Amaçları*, Eskişehir 2019, s. 31.

³⁸ M. Akif Çukurçayır, Gülise Gökçe, “Yerel Siyaset ve Katılma Davranışı: Konya’da Katılım Eğrileri”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt 2, Sayı 3, Haziran 2002, s. 133.

³⁹ Özbudun, *Türkiye’de Sosyal Değişme*, s. 5-6.

pek önem vermez. Önemli olan yurttaşlık duygusunun gereğini yaparak bu güdüyü karşılamaktır. Yurttaşlık duygusunu birey açısından değerlendiren Baykal⁴⁰, yüksek eğitim ve yüksek ekonomik statüye bağlı olarak bu duygunun arttığını vurgulamıştır. Siyasal katılmayı olumlu etkileyen bir diğer faktör bireyin siyasal etken olma isteğidir. Çevresini kontrol edebilme konusunda kendisini güçlü hisseden ve bu anlamda ‘etken’ olan birey, bunu siyasal çevreye de taşıyabileceğine inanır. Siyasal etkenlik ve siyasal katılma arasında karşılıklı bir olumlu ilişki bulunmaktadır. Nitekim, siyasal etkenlik siyasal katılmayı artırdığı gibi, siyasal katılma da çevre kontrolü sağlayarak siyasal etkenliği artırmaktadır⁴¹.

1.3.1. Siyasal Katılma Boyutları

Demokratik yönetimlerde belli aralıklarla düzenlenen seçimlerde oy kullanmak siyasal katılımın en etkili ve ilk örneği olarak gösterilebilir. Oy verme işleminin demokratik kurallara uygun olup olmamasından ziyade burada bireyin oy verme davranışıyla siyaseti etkilemeye çalışması, siyasal katılımı oluşturmaktadır⁴². Bununla birlikte birey oy vermeyip farklı siyasal katılma faaliyetlerine de yönelebilir. Bu anlamda siyasete olan ilgi, siyasal yöneticilerle kurulan etkileşim, siyasal mekanizmaların aldıkları kararlara yönelik itiraz, istek bildirme ve bunlara karşı yürüyüş yapma, gösteri düzenleme, boykot gibi faaliyetlerin hepsi birer siyasal katılma faaliyeti örneği olmaktadır⁴³.

Bireylerin siyasal katılım açısından siyasete yönelik tutumları, düşünceleri ve eylemleri aynı seviyede olmayabilir. Siyasetle ilgili gelişmeleri takip etme merakıyla başlayarak yoğun bir eyleme kadar genişletilebilen boyutların⁴⁴ çok çeşitli şekillerde kendini göstermesi nedeniyle siyasal katılım faaliyetlerini sınıflandırmayı amaçlayan

⁴⁰ Deniz Baykal, *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*, Ankara 1970, s. 100.

⁴¹ Baykal, s. 98.

⁴² Turan, *Siyasal Sistem*, s. 70.

⁴³ Dursun, s. 236; E. Özbudun, *Türkiye’de Devlet Seçkinleri ve Demokratik Siyasal Kültür*, Özbudun E., Kalaycıoğlu E., Köker L. (Edt), *Türkiye’de Demokratik Siyasal Kültür*, Ankara 1995, s. 46.

⁴⁴ Münici Kapani, *Politika Bilimine Giriş*, Ankara 2019, s. 144.

çalışmalar bulunmaktadır. Odak noktalarına bireyin siyasi ilgisinden siyasi katılma faaliyetinin zorluk düzeyine kadar farklı açıları alan çalışmaların başlıcalarına değinmek faydalı olacaktır.

İlk çalışma Lester W. Milbrath'ın siyasal katılma faaliyetlerini yoğunluk ve zorluk derecesine göre sınıflandırmasıdır. Milbrath'ın sınıflandırmasında, eylemler kolaydan zora doğru üç farklı kategoriye ayrılmıştır: İzleyici faaliyetler, geçiş faaliyetleri ve gladyatör faaliyetleri⁴⁵.

İzleyici faaliyetler, genellikle bireyin siyasetle kuracağı ilişkinin en az yoğunluk seviyesindeki davranışları içermektedir. Örneğin, en yaygın seçmen davranışı olan oy verme bu faaliyetler arasında yer almaktadır. Buna ek olarak, siyasal gelişmelerin görsel ve yazılı medyadan takibi, rozet, amblem, poster veya seçim şarkısı gibi simgelerle bir siyasi partiye veya adaya olan desteği ortaya koyma gibi davranışlar izleyici faaliyetleri içerisinde yer almaktadır. Birey bu faaliyetler ile daha çok siyasetten haberdar olma amacını taşımakta ve oldukça sınırlı bir siyasi tutuma sahip olmaktadır⁴⁶.

Geçiş faaliyetleri, bireyin siyasi düşünceleri doğrultusunda daha aktif davranışlar sergilediği etkinlikleri oluşturmaktadır. Birey, aktif katılma biçiminde siyasi düşüncelerine yakınlık duyduğu parti veya adayın siyasi faaliyetlerini desteklemeye başlamaktadır. Siyasetten haberdar olmanın ötesine geçen birey, artık siyasi bir tavır takınmakta ve eyleme geçmektedir⁴⁷. Siyasi mitinglere katılma, bağış yapma, siyasetçi veya bürokratlarla doğrudan ilişki kurma, radyo ve siyasi mitinglerde konuşma, siyasi liderlerle görüşme bireyin aktif davranışlarına örnek olarak gösterilebilir.

Gladyatör faaliyetleri ise siyasi katılmanın birey açısından en yoğun ve zor halini işaret etmektedir. Birey bu süreçte siyasi yakınlık duyduğu parti veya kurumla ilişkiyi,

⁴⁵ Lester W. Milbrath, M. L. Goel, *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics?*, Chicago 1977, s. 18-21.

⁴⁶ Handan Gümüş, *Türk Seçmen Davranışı ve AKP, CHP, MHP'nin Seçmen Tabanları*, (Danışman: Doç. Dr. Gülise Gökçe), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 19.

⁴⁷ Kapani, s. 145.

onun için çalışarak kurmaktadır. Siyasi partilere üye olmak, aktif olarak parti çalışmalarında yer almak, parti organlarında görev almak gladyatör faaliyetlerini oluşturmaktadır⁴⁸.

İkinci çalışma ise Amerikan vatandaşlarının faaliyetleri üzerine yürütülen bir çalışma sonucunda Verba ve Nie tarafından geliştirilmiştir. Bireylerin siyasi eylemlerini baz alarak yapılan sınıflandırmaya göre siyasal katılım düzeyleri şu şekildedir⁴⁹:

- Siyasal Sürece Hiç Katılmayanlar: siyasi süreçlerin hiçbir aşamasına ilgi duymayan, seçimlerde oy kullanmama yönünde davranışlar sergileyen bireyler bu düzeyde yer almaktadır.
- Sadece Oy Kullananlar: Siyasal katılma faaliyeti olarak sadece oy verme davranışında bulunan kimseleri kapsamaktadır.
- Kişisel Olarak Sınırlı Katılımcılar: Bu sınıftaki bireyler oy kullanma davranışının yanında bireysel olarak yaşadıkları sorunları çözmek için siyasi sürece kısıtlı katılımında bulunmaktadır.
- Topluluk Düzeyinde Katılanlar: Bireyin aktif olarak eylemde bulunduğu sınıftır. Bireyler artık kişisel sorunları veya ilgileri için değil, toplumun genelini ilgilendiren konulara yönelik örgütsel davranışlarda bulunmaya başlamakta ve siyaseti etkilemeyi amaçlamaktadır.

Robert Dahl'ın siyasal katılma düzeyleri sınıflandırması ise birbiriyle bağlantılı olduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konduğu belirtilen⁵⁰ dört farklı düzeyi içermektedir⁵¹:

- İlgi: Bireylerin siyasal gelişmelere ilgi duymasını ve siyasal süreçleri izlemesini,
- Önemseme: Bireylerin siyasi gelişmelere önem vermesini,

⁴⁸ Dursun, s. 237.

⁴⁹ Sidney Verba ve Norman H. Nie, *Participation in America, Political Democracy and Social Equality*, New York 1972'den aktaran; Turan, Siyasal Sistem, s.74.

⁵⁰ Kapani, s. 144.

⁵¹ Robert A. Dahl, *Modern Political Analysis, Englewood Cliffs*, 1963, s. 56-57'den aktaran; Baykal, s. 31-32.

- Bilgi: Siyasete olan ilgi ve önemsemenin etkisi olarak bilgi edinmeyi,
- Eylem: Bireyin siyaseti etkilemek amacıyla aktif eyleme geçmesini ifade etmektedir.

Siyasal katılma faaliyetlerini olağan ve olağan dışı kategorize eden model ise bireyin siyasi faaliyetlerinin kamusal düzendeki norm ve kurallara uygunluğunu baz alarak faaliyetleri sınıflandırmaktadır⁵². Bu modelde oy verme, siyasi parti miting ve gösterilere katılmak, siyasi tartışmalarda bulunmak, siyasi partilere üye olmak ve seçim kampanyalarında yer almak gibi davranışlar olağan faaliyetler olurken, greve gitmek, bildiri dağıtmak, kamu düzenini bozabilecek nitelikte siyasi faaliyetlerde bulunmak ve vergi vermemek gibi davranışlar ise olağan dışı faaliyetlere örnek olarak gösterilebilir.

1.4. Seçmen Davranışı

Seçmen davranışı bireyin siyasi katılma faaliyetlerinin bir örneğidir. Diğer siyasi katılma faaliyetleri belli bir ilgi ve bilgi gerektirirken, bireyin seçmen davranışında bulunması için kanunun koyduğu ‘seçmen’ şartlarını taşıması yeterlidir. Bu bakımdan ‘seçmen davranışı’ hem ulusal hem de tüm seçmenler için eşit bir siyasi katılım faaliyetini ifade etmekle birlikte, aynı zamanda toplumun her üyesi tarafından sergilenememektedir⁵³.

Seçmen davranışı bireyin, toplumsallaşma sürecinde edindiği birikimin, sahip olduğu olanakların, şu anki ve gelecekle ilgili beklentilerinin ifadesi olabilir. Seçmen, sandık başına gittiğinde sahip olduğu değer yargılarıyla beraber, farklı etkenleri de hesaba katarak tercihini belirlemekte ve seçimin sonucunu etkilemektedir.

Demokratik yönetim biçimlerinin hâkim olduğu toplumlarda seçmen davranışı, bireylerin seçimler sırasında ‘oy verme’, yani seçme işlemidir⁵⁴. Ancak, oy vermenin seçmen davranışı olarak incelemeye değer olabilmesi için, seçmenin hür iradesinin

⁵² Dursun, s. 239.

⁵³ Kışlalı, Siyasal, s. 220-221.

⁵⁴ Gülmen, s. 18.

baskıya uğratılmadan, demokratik oy kullanma biçimi olan gizli oy ve açık sayım ilkeleri çerçevesinde hareket etmelerinin gerekmektedir. Aksi halde sergilenecek seçmen davranışının, bireyin değil, baskıyı kuran sistemin değerlerine karşılık geleceği söylenebilir.

Seçmen davranışı, genel seçimlerde kendini gösterdiği gibi; yerel seçimlerde ve farklı konuların kararlaştırılması için yapılan referandumlarda da karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın konusuna uygun olarak, seçmen davranışı kavramını Gülmen'in yaptığı dar tanımlamaya uygun biçimde, devleti yöneten siyasal kadronun belirlenmesi amacıyla yapılan genel seçimlerde, seçmenlerin siyasal parti veya liderler arasında seçim yapmaları olarak kullanacağız⁵⁵.

Gülmen'e göre⁵⁶ seçmenler, belli bir siyasal katılma biçimi olarak 'oy verme' davranışında bulunurken, birtakım kararlar almak ve tercihlerde bulunmak durumundadır. Genel olarak, seçmenin, seçimlerde oy kullanıp kullanmayacağına karar vermesi; eğer oy kullanacaksa da bir parti tercihi yapması gerekecektir. Seçmenin aldığı siyasal kararlar doğrultusunda ortaya çıkan seçme davranışı her zaman geçerli olmayabilir. Siyasal toplumsallaşmanın bir boyutu olarak bireylerin aldıkları siyasal kararlarda her zaman bir değişme potansiyeli olduğu, değer yargılarında farklılaşmanın yaşanabileceği söylenebilir. Bu nedenle seçmen davranışları, siyasal partiler ve siyasal araştırmalar düzeyinde her zaman bir merak konusu olmuştur.

Oy kullanma veya kullanmama kararında seçmen üzerinde birçok faktörün etkisinden söz edilebilir. Seçmenin oy kullanma yönündeki kararında, kişisel ilgi ve faaliyetlerinin yanında; aile, arkadaş, meslek örgütü ve sosyal-ekonomik faktörler de etkili olabilir. Siyasete ilgi duyan, aktif ve gladyatör siyasal katılma davranışlarında bulunan seçmen için bu kararı almak çok da zor olmayacaktır. Ancak, izleyici grupta yer alan, siyaseti takip etmekten başka siyasetle bir ilişkisi olmayan birey için çevre uyarıcılarının etkili olacağı söylenebilir.

⁵⁵ Gülmen, s. 19.

⁵⁶ Gülmen, s. 19-22.

Oy verme kararında birey üzerinde farklı etkilerin olmasının yanında, Lipset, ‘Siyasi İnsan’ isimli çalışmasının altıncı bölümünde toplumsal grupların oy verme eğilimini inceleyerek şu genellemelere varmıştır: Ekonomik ya da sosyo-kültürel faktörlerin etkisiyle tek başına baş edemeyen bireylerin oluşturduğu grupların çıkarları, hükümet politikasından olumlu veya olumsuz bir şekilde yoğun olarak etkileniyorsa gruptaki bireylerin seçime katılma eğilimi yüksek olacaktır⁵⁷. Burada, grubun ve bireylerin söz konusu politikaları etkileme, değiştirme veya devam ettirme amacı öne çıkmaktadır.

Birey, seçime katılması yönünde sosyal baskıya uğruyorsa, oy kullanma kararı alması yüksek ihtimaldir. Söz konusu baskı, iyi vatandaş olmayı öğütleyen topluluklardan gelebileceği gibi, totaliter ve göstermelik seçimlerin yapıldığı yönetsel aygıttan, aileden, arkadaş-meslek çevresinden veya üyesi olunan örgütlerden gelebilmektedir⁵⁸. Ancak, bireylere uygulanan baskı çok karşıt yönlerden geliyor ve çapraz nitelikler gösteriyorsa, bu, bireyin oy vermekten kaçınmasına neden olmaktadır. Eğer bireyler hangi siyasi partiye oy vereceği konusunda kaygı duymuyorsa, oy verme eğilimi yüksek olmaktadır. Bununla beraber, farklı siyasi uyarıcılara sahip olanlar ve çok fazla toplumsal grupta etkileşimde olanlar genellikle çekimserlik eğiliminde olacaktır⁵⁹.

Son olarak, Lipset’e göre bireyler, sosyal kavrama ve haberleşme güçlükleri nedeniyle kendi çıkarları ve siyasal kararlar arasında yeterli bağlantı kuramıyor olabilirler. Ancak, siyasi kararların kendi çıkarları ile olan ilişkisini öğrenirlerse oy verme eğiliminde olurlar. Burada, bireyler ve dahil oldukları gruplar söz konusu ilişkiyi haber kaynaklarından alabilir veya toplumun siyasal açıdan bilinçlenmesi gibi süreçler sonrasında kendi tecrübeleriyle öğrenmiş olabilirler⁶⁰.

Siyasal sistemlerin demokrasiyle desteklendiği toplumlarda seçmenlerin oy kullanarak gösterdikleri davranışın yanında, oy kullanmamaları, bir başka ifadeyle seçime

⁵⁷ S. Martin Lipset, *Siyasi İnsan*, (Çev. Mete Tunçay), Ankara 1964, s. 170-172.

⁵⁸ Lipset, s. 186-188.

⁵⁹ Lipset, s. 188-189.

⁶⁰ Lipset, s. 175-179.

katılmamaları da seçmen davranışının bir örneği olarak kabul edilebilir. Oy kullanmama davranışı siyasal sisteme karşı bir tepki olabileceği gibi, bir tercih de olabilir. Seçmenin bu yöndeki davranışları aktif (olumlu) ve pasif (olumsuz) katılmama olarak iki farklı şekilde gruplandırılabilir⁶¹: Aktif katılmama grubundaki seçmenler siyasete dair ilgisi ve bilgisi olan kişilerdir. Ancak bu kişiler 1) kendi değerlerini temsil eden parti bulamadıklarında; halihazırdaki lider veya partileri desteklemedikleri için oy kullanmazlar. 2) Siyasal sisteme dair güvensizlik duygusuna kapılırlarsa, oy kullanma eğiliminde olmazlar. 3) İktidarın hukukî temellerini meşru bulmadıkları için oy kullanmazlar. 4) Siyasal sistem içinde toplumsal gruplar arası eşitsizlik olduğunu düşündüklerinde oy kullanmazlar.

Pasif (olumsuz) katılmama ise, siyasetle ilgisi olmayan, siyasal sisteme dair gelişmeleri takip etmeyen, kendi yaşam şartları gereğince çevresi dışındaki toplumsal hareketlerin farkında olmayan seçmenlerde görülmektedir. Bu kişiler genelde yakın çevrenin toplumsal faaliyetlerinin farkındadır, ancak sınırlı dünyaları içerisinde siyasal sisteme ve olaylara dair bilgi edinme çabası görülmemektedir⁶².

1.5. Siyasi Seçimler ve İşlevleri

Demokrasinin yaygınlaşmasına bağlı olarak siyasal ve toplumsal yaşamda kendisine yer bulan ‘seçim’ faaliyeti genelde toplum değerlerinin devlet yönetimine aktarılmasını sağlamış; özelde ise her bireyin devlet yönetiminde kendisinden bir şeyler katabilmesinin bir aracı olmuştur. Totaliter rejimlerde birey değerlerinin siyasal sisteme aktarılması oldukça zordur; birey kendi değerlerini siyasal sisteme aktarmaktan ziyade sistem tarafından dayatılan değerlerle biçimlenir. Demokratik siyasal sistemlerde ise seçimlerde yarışan siyasi partiler ve adaylar vatandaş anlamak, onlara ayak uydurmak durumundadır⁶³. Siyasi seçimler, burada bir araç olarak siyasal sistemin

⁶¹ Jean Blondel, *Voters, Parties and Leaders*, London 1970, s. 53.

⁶² Blondel, s. 53-54.

⁶³ Birol Akgün, *Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven*, Ankara 2007, s. 12.

kendisi, seçmenler ve seçilenler, yani siyasi parti ve adaylar için önemli işlevleri yerine getirmektedir.

Siyasi seçimlerin bireyler açısından ilk işlevi her bireyin eşit olarak siyasi sistemi etkilemesine olanak sağlamasıdır. Demokratik seçimlerin ve oy verme işleminin ‘eşitlik’ ilkesi gereği olan bu durum sonucunda bireylerin yurttaşlık duygusunun pekişeceği söylenebilir⁶⁴. Bunun yanında seçimler, iktidarı yöneten siyasi partiyle birlikte, siyasi sistemin ilke ve değerlerinin birey tarafından onaylanıp onaylanmadığının işaretlerini vermektedir⁶⁵. Seçmenler tarafından gösterilen bu işaretlerin bir yönü de bireyin siyasi beklentilerinde kendisini gösterebilir. Önceki seçimde oy verilen partinin siyasi faaliyetlerinden veya hizmetlerinden memnun kalmayan birey sonraki seçimde parti tercihinin değiştirilerek beklentilerini karşılamak amacıyla farklı bir parti seçimi yapabilir. Bu açıdan ele alındığında seçimler, seçmenler için siyasi karar almaya yetkili yöneticileri denetleme aracı olarak değerlendirilmektedir⁶⁶.

Seçimlerin siyasi sistem açısından yerine getirdiği ilk görev sistemin meşruluğunu sağlamasına yardımcı olmasıdır⁶⁷. Demokratik devlet sistemlerinde siyasi yönetimin kaynağı toplumdur. Seçimler aracılığıyla devlet yöneticilerini belirleyen toplum, seçim sonrasındaki süreçte yöneticilerin karar ve eylemlerine gönüllü olarak uymaktadır.

İkinci olarak, bireyler seçimler aracılığıyla yöneticileri ve sistemi denetleme imkanına sahip olmaktadır⁶⁸. Yukarıda değindiğimiz bireyin siyasi partinin faaliyetlerinden ve kararlarından memnun kalmaması nedeniyle parti tercihinin değiştirmesi, aynı zamanda siyasi sistemin denetlenmesinin de önemli bir yolu olmaktadır.

Üçüncü olarak, seçimler siyasi sistem yöneticilerinin barışçıl bir şekilde değişmesini sağlamaktadır. İktidarların veya devlet yönetimlerinin demokratik yöntemlerle

⁶⁴ Akgün, s. 13.

⁶⁵ Ersin Kalaycıoğlu, *Çağdaş Siyasal Bilim: Teori, Olgu ve Süreçler*, İstanbul 1984, s. 252.

⁶⁶ Birkan Uysal, *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi*, Ankara 1984, s. 22.

⁶⁷ B. Henry Mayo, *Demokratik Teoriye Giriş*, (çev. Emre Kongar), Ankara 1964, s. 56.

⁶⁸ Andrew Heywood, *Siyaset*, Ankara 2015, s. 260-261.

belirlenmediği totaliter ve otoriter rejimlerde iktidar değişiminin zora dayalı olarak gerçekleşmesi ve bunun sonucunda da siyasi istikrarsızlığın, toplumsal gerginliğin artması olası bir durumdur. Demokratik seçimler ise bu durumun en aza indirilmesini sağlayarak toplumsal bir uzlaşmayı mümkün kılması açısından oldukça önemlidir⁶⁹.

Seçimlerin siyasi sistem üzerindeki diğer işlevleri ise halkın siyasi yönetimde ve mecliste milletvekilleri aracılığıyla temsil edilmesini sağlamak ve hükümeti kontrol etmek, hükümeti oluşturmak, muhalefet partilerini belirlemek, seçmenlerin talep ve isteklerinin siyasi mekanizmalara iletilmesi, toparlanması ve uyumlaştırılmasını sağlamak olarak sıralanabilir⁷⁰.

Hem siyasi adaylar hem de siyasi partiler seçmenlerin desteğini alabilmek için kendi siyasi düşünce ve görüşlerini halka aktarabilmek zorundadır. Siyasi seçimler döneminde aday ve partiler siyasal kampanyalar düzenleyerek kendilerini ifade etmektedirler. Ayrıca, aday veya siyasi parti seçimleri kazanmasa bile seçimler aracılığıyla aldıkları oy oranında güçlerini kanıtlamakta ve rakipleriyle pazarlık yapabilecek fırsata ulaşabilmektedir⁷¹.

2. Seçmen Davranışına Teorik Yaklaşımlar

2.1. Sosyolojik Model

1940'lı yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırma sonucunda literatüre kazandırılan Sosyolojik Model, bireylerin içerisinde yer aldığı top-

⁶⁹ Akgün, s. 16.

⁷⁰ Wayke, W. ve Steffens U., *Wahlen, Ein Ratgeber für Wähler und Kandidaten*, Leverkusen 1981, s. 44.'ten aktaran: Süleyman Karaçor, "Siyasal Katılım Açısından Siyasal Pazarlama ve Seçim Kampanyalarının Önemi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 25, 2012, s.83.

⁷¹ Hıfzı Topuz, *Siyasal Reklamcılık: Dünyadan ve Türkiye'den Örneklerle*, İstanbul 1991, s. 179.

lumsal grupların siyasal davranışları, dolayısıyla oy verme davranışını belirlediği görüşünü ileri sürmektedir⁷². Bireysel tutum ve eylemlerin önemsiz olduğu bu yaklaşımda bireyden ziyade grupların siyasi eğilimleri ön plana alınmaktadır.

Sosyolojik Model'e göre grupların siyasi kimlikleri, toplumda var olan farklılıklara göre belirlenmektedir. Etnik, dini, ekonomik, coğrafi etkenler gibi birçok farklılığı baz alarak birbirinden ayrılan gruplar, farklılıklarından kaynaklanan beklenti ve ihtiyaçlarını karşılayacak bir siyasi partiyi benimsemekte ve çıkarları için oy tercihini bu partiden yana kullanmaktadır⁷³. Bireylerin de içerisinde yer aldıkları grupların tercihi doğrultusunda, ortak siyasi davranışa uygun olarak oy verme davranışını sergiledikleri kabul edilmektedir. Bireysel olarak alınan kararlarda bir otonomiden söz edilebilir, ancak uyma zorunluluğu içeren grup davranışları söz konusu olduğunda bireysel özgürlük yok sayılmaktadır. Bu nedenle grup halinde gösterilen siyasi davranışın en önemli özelliği, bir dini aidiyet gibi algılanması ve ondan farklı davranışların kabul edilmemesidir⁷⁴. Bu bağlamda bireysel olarak farklılaşacak hiçbir siyasal düşünce ve davranışın oy tercihini etkilemeyeceği belirtilmekte; kullanılan her oy, içerisinde yer alınan grubun kararının bir gereği olmaktadır.

Grupların özelliklerini baz alarak oy verme davranışlarını inceleyen Sosyolojik Yaklaşım'a göre, aile ve meslek gruplarındaki bireyler birbirine benzeyen oylara sahip olmaktadır⁷⁵. Birlikte yaşamaya ve çalışmaya dayalı bu iki grubun üyelerinin aynı adaya oy vermesi muhtemel görülmekle birlikte, eşlerin birbirine çok yakın oy kullandığı ifade edilmektedir. Siyasal toplumsallaşmanın bir sonucu olarak bireyler içerisinde bulunduğu gruptan etkilenebilirler. Ancak Sosyolojik Model'e göre, bu etkileşim

⁷² Betül Aydoğan Ünal, *Stratejik Oy Verme Davranışı*, (Danışman: Prof. Dr. Ayşen Uysal), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016, s. 23.

⁷³ Metehan Temizel, *Türkiye'de Seçmen Davranışlarında Sosyo-Psikolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü; Kuramsal ve Ampirik Bir Çalışma*, (Danışman: Prof. Dr. Orhan Gökçe), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2012, s. 45.

⁷⁴ Temizel, s. 27.

⁷⁵ Temizel, s. 47.

katı sınırlar içerisinde tutulmakta, hatta bireyin grup sınırları içerisinde yer almaması nedeniyle cezalandırılması söz konusu olmaktadır⁷⁶.

Seçmenlerin etnik, siyasi, ekonomik, dini, cinsel ve coğrafi (kent-kır) faktörler temelinde benzer özellikler taşıyan gruplar oluşturması ve bu gruba dahil olan seçmenlerin birbiriyle uyumlu oy verme davranışında bulunması anlamlı kabul edilebilir. Sosyolojik Model, odak noktasına faktörlerin birey üzerindeki etkisini değil, grup üzerindeki etkisini alarak seçmen davranışını açıklamaya çalışmaktadır. Yaklaşımına göre, seçmenlerin siyasal tutum ve değerleri önemli bir etkiye neden olmamaktadır, çünkü oy verme davranışı kolektif alınan karara göre gerçekleştirilmektedir.

2.2. Rasyonel/Ekonomik Model

Ekonomik oy verme modeli olarak da bilinen Rasyonel Tercih Modeli, Sosyolojik Model'in tam tersine bireyi ön plana çıkarmaktadır. Modelin temelinde bireyin ekonomik olarak en çok çıkar elde edeceği partiyi tercih ettiği düşüncesi bulunmaktadır⁷⁷. Bu modele göre kişilerin siyasal tercihlerinin değişkenliği ekonomik çıkarına bağlı olmaktadır. Bir başka ifadeyle, kişi, hangi partinin ekonomi performansının kendisine daha faydalı olacağını düşünürse ona yönelmektedir. Bu haliyle, oy verme davranışı sosyo-kültürel değerlerle olan etkileşimin yansımalarına değil, kişisel maddi bir hedefin gerçekleşmesine bağlı olarak şekillenmektedir⁷⁸.

Rasyonel tercih modeli, seçmeni maddi çıkar noktasında rasyonel bir varlık olarak görmekle birlikte, bu çıkarın temelinde seçmenin partilerle ilgili 'tam bilgiye' sahip olduğu varsayımında bulunmaktadır⁷⁹: Çünkü seçmenler parti tercihlerini sandık başında değil, oy vereceği partiyle ilgili birçok bilgiyi elde ederek, bunları tartarak ve muhalefet partileriyle karşılaştırarak yapmaktadır. Bu nedenle seçmenlerin tercihleri, içerisinde bulundukları kültürel şartlardan bağımsız olarak her seçimde yeniden değerlendirilebilir ve değiştirilebilir nitelikte olmaktadır. Downs'ın uzamsal oy verme

⁷⁶ Ahmet Kalender, *Siyasal İletişim*, Konya 2005, s. 52.

⁷⁷ Akgün, s. 29.

⁷⁸ Heywood, s. 274.

⁷⁹ Temizel, s. 39-40.

olarak ifade ettiği bu görüŖe göre bireyler, en çok faydayı hangi aday veya partiden sağlayacaksa onlara oy vermektedirler. Bu durumun sonucu olarak da bireyler, parti ve adayları liberal-muhafazakâr veya sağ-sol olarak gruplandırmaktadır⁸⁰.

Rasyonel teoriye önemli katkılar sağlayan Downs, bireyin ekonomik olarak oy vermesini tam olarak Ŗu Ŗekilde açıklamaktadır⁸¹:

1) Seçmen mevcut hükümetin kamu faaliyetlerinden elde ettiği bireysel gelir ile, muhalefet parti hükümetinden elde edebileceği gelir akışını karşılaştırarak partiler arasındaki farkı bulur. Bulacağı fark, oyunu hangi partiden yana kullanacağını belirlemede ilk etken olacaktır.

2) Sistem iki partiliyse, seçmen doğrudan tercih ettiği partiye oy kullanacaktır. Çok partili sistemde ise seçmen, diğer seçmenlerin tercihini de hesaba alarak kararını verecektir:

- a) Seçmen, favori partisinin kazanmasını yüksek görüyorsa yine onu tercih edecektir.
- b) Favori partinin kazanma şansının çok az olduğu durumda seçmen, favori partisine yakın ama kazanma şansı daha yüksek bir partiye yönelecektir.
- c) Seçmen gelecek odaklı ise, favori partisinin kazanma şansı olmadığında bile yine oy vermeye devam edecektir.

3) Eğer seçmen, iktidar ve bir muhalefet partisinin konum ve politikalarından dolayı kilitlenmeleri nedeniyle karar veremiyorsa Ŗu Ŗekilde davranacaktır:

- a) Partilerin konumları farklı ve politikaları aynı olması durumunda kilitlenmeleri durumunda çekimser kalacaktır.
- b) Partiler aynı konum ve politikalara sahipse seçmen görevdeki partinin performansını öncekilerle karşılaştırır ve kararını verir.

⁸⁰ Anthony Downs, *An Economic Theory of Democracy*, New York 1957, s. 22.

⁸¹ Downs, s. 49.

Seçmenlerin değişme potansiyeli taşıyan oy tercihleri, rasyonel tercih modeline yeni bir yorum getirmiştir. “Geçmişe dönük oy verme” olarak bilinen bu yoruma göre, seçmenler geçmişteki ve şu andaki ekonomik durumlarını karşılaştırarak kişisel ekonomi çıkarlarındaki gelişmeye/değişmeye göre tercihlerini şekillendirebilirler⁸². Nihayetinde seçmenlerin kararını etkileyen partilerin ekonomi politikaları değil, ekonomik durumlarıdır. İktidar partileri, seçmenlerin ekonomik durumların iyiye gittiği dönemde yeniden seçmesiyle ödüllendirilebilir veya kötüye gittiği dönemde farklı bir partiye yönelmeleriyle cezalandırılabilir⁸³. Farklı bir partiyi tercih etmeye karar veren seçmen, siyasi partinin kampanyalarından ve kendilerini olumlu yönde etkilemeye yönelik giriştiği çabalardan etkilenmemektedir⁸⁴.

2.3. Stratejik Oy Verme Modeli

Oy verme davranışı incelemelerinde bireyin grup veya parti aidiyetleri yerine, şahsi çıkarlarına odaklanan bir diğer yaklaşım Stratejik Oy Verme Modelidir. Bu modele göre seçmenler oy verme davranışında bulunmadan önce, iktidarı kendi çıkarlarına uygun olacak şekilde belirlemek amacıyla bir strateji geliştirmekte ve bu doğrultuda oy vermektedir⁸⁵.

Stratejik Oy Verme Modelinin Rasyonel/Ekonomik Model’in içerisinde olduğunu belirtmek gerekir. Downs’ın seçmenlerin tercihlerine yönelik getirdiği açıklamaların ikinci maddesinde görüldüğü gibi seçmen, diğer seçmenlerin tercihlerini gözetenek kendi tercihini belirleyebilmektedir. Bu noktada modele göre, doğrudan kendi tercihine yönelen ‘samimi seçmen’; strateji geliştirerek oy kullanan ‘stratejik seçmen’ ayrımı ortaya çıkmaktadır⁸⁶. Model, stratejik seçmen kavramını araştırma merkezine

⁸² Akgün, s. 30.

⁸³ Şennur Sezgin, “Ekonomik Oy Verme Teorisi; Türkiye Örneği (1998-2003)”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 40, Sayı 2, Haziran 2007, s. 22.

⁸⁴ Adem Doğan, *Türkiye’de Siyasal İletişim ve Siyasal Davranış*, Ankara 2017, s. 81.

⁸⁵ Ünal, s. 46.

⁸⁶ Ünal, s. 47.

olarak, seçmenleri böylesi bir davranışa yöneltten seçim sistemi, diğer partilerin performansları, yüksek seçim barajı oranları ve seçim yasası gibi faktörlere göre açıklamaya çalışmaktadır⁸⁷.

Her seçmenin oy verme davranışında bulunurken bir amaç taşıdığı söylenebilir. Ancak stratejik oy verme, seçmenin tasarısının sonucu gerçekleşmektedir. Yaklaşımına göre seçmenler bunu iktidarın gücünü dengelemek ya da kazanmasını istemediği bir partinin iktidara gelmesini engellemek için gerçekleştirmektedir⁸⁸. Seçmenin tercih ettiği parti yerine, bir koalisyon kurulmasını veya başka şekillerde iktidarın yönetme gücünü baskı altına almayı sağlayacak partileri tercih etmesi stratejik oy verme olarak değerlendirilmektedir. Seçmenler için yine bir çıkar söz konusu olmakla birlikte, bu çıkar ekonomik veya sosyo-kültürel faktörler gibi belirli bir nitelik taşımamaktadır.

2.4. Parti Kimliği Modeli (Sosyo-Psikolojik Model)

Seçmen davranışını toplumsallaşma ve psikolojik etkilerin ışığı altında inceleyen parti kimliği modeli, birey ve siyasi parti arasındaki bağa odaklanmaktadır. Modelin temelinde, bireyin çocukluktan itibaren yaşadığı çevrenin ve siyasal toplumsallaşmanın siyasal davranış ve ideolojik yönelimlerini belirlediği düşüncesi bulunmaktadır⁸⁹. Çocukluk çağlarında edinilen siyasal bilgilerin ileriki yaşlarda esas belirleyici olması nedeniyle bireyin parti tercihinin çocuklukta belirlendiği öne sürülmektedir. Modele göre seçmen küçük yaşlarda siyasi parti ile yaşadığı bu etkileşim sonucu partiye yönelik aidiyet duygusu ortaya çıkarmaktadır⁹⁰.

Sosyo-Psikolojik yaklaşım olarak da ifade edilen Parti Kimliği Modeli, seçmen ve parti arasında kurulan sıkı bağ/aidiyet nedeniyle seçmen davranışının aynı zamanda açık bir partizan davranışı olduğunu vurgulamaktadır⁹¹. Seçmen, sahibi olduğu parti-

⁸⁷ Ünal, s.48.

⁸⁸ Doğan, s. 85.

⁸⁹ Akgün, s. 28.

⁹⁰ Ünal, s. 31.

⁹¹ Heywood, s. 274.

zan davranışının bir sonucu olarak tek bir partiyi benimsemekte ve psikolojik bağlılığın dışında hiçbir faktöre ihtiyaç duymamaktadır⁹². Çünkü Parti Kimliği Modeli'nde siyasi partinin alacağı kararlar ve sergileyeceği siyasal faaliyetler, bireyin konu ile ilgili bilgisi olsun olmasın, birey tarafından içselleştirilmekte ve desteklenmektedir⁹³. Bu nedenden dolayı, psikolojik bağlılık dışında kalan siyasal konular, değişen ekonomik şartlar, siyasi partilerin programları ve kitle iletişim araçları gibi diğer birçok faktör seçmenin davranışında etkili olmamaktadır.

Parti Kimliği Modeli'ne göre seçmenin parti ile kurduğu aidiyet bağı aileden başlamaktadır. Bu nedenle söz konusu aidiyetin bitmesi, bir başka deyişle, parti ile birey arasındaki bağın kopması oldukça nadir görülen bir durumdur ki bunun sebebi olarak da seçmenin ailesi dışında kurduğu ve etkileşimde bulunduğu çevrenin farklı kabullerini benimsemesi olduğu belirtilmektedir⁹⁴.

3. Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler

Son yüzyılda demokratik devlet anlayışının gelişmesine ve yayılmasına bağlı olarak birçok ülkede devlet yönetimi vatandaşları tarafından seçimler aracılığıyla belirlenmeye başladı. Yerelden uluslararası düzeye kadar hemen hemen tüm alandaki politikaları etkileyebilen bu seçimlerde vatandaşların hangi partiyi veya adayı, hangi faktörlerden etkilenecek seçim yaptığı doğal olarak siyaset sosyolojisi araştırmalarının ilgisini çekmiştir⁹⁵.

Toplumsallaşma sürecinde bireyin edindiği ve edinmekte olduğu değerler kullanacağı oyu etkilediği gibi, biyolojik ve kişisel özelliklerin de oy üzerinde etkili olduğu yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte siyasi partiler ve siyasi partilerin liderleri de seçmen davranışını kendisine çekebilmektedir. Bu faktörlerin hangilerinin seçmen davranışında daha çok etkili olduğu çeşitli araştırma ve gözlemlerde

⁹² Kalender, Siyasal, s. 46.

⁹³ Ünal, s. 32.

⁹⁴ Kalender, Siyasal, s. 49.

⁹⁵ Akgün, s. 24.

ortaya çıkmış olmakla birlikte; davranış yönünde hangisinin daha etkili olduğunu söylemek oldukça zordur. Nitekim seçmen davranışı bu faktörlerin iç içeliğinin bir sonucu olarak yönlenmektedir. Bu faktörlerin etki derecesi ise seçmene ve çevresine bağlı olarak her zaman ve her yerde değişebilmektedir.

Bireylerin siyasal davranışlarını anlamaya ve açıklamaya yönelik bilimsel çalışmalarda sosyo-ekonomik, kültürel ve psikolojik özelliklerin siyasal davranışlar üzerinde belirleyici olduğu saptanmıştır. Bu özellikler aynı zamanda bireyin seçimlerde kullanacağı oyun yönünü de etkileyen bir potansiyel taşırlar. Özellikle ideoloji, dini inanç, cinsiyet, ekonomik durum, meslek ve yaş gibi birçok değişkeni içeren bu etkenler bireyin sandık başında kullanacağı oyun yönünü etkileyen unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

3.1. Sosyo-Ekonomik Faktörler

Bireyin bir toplumsallaşma süreci içerisinde yaşadığı çevreden etkilendiği daha önce ifade edilmişti. Bu açıdan bireyin seçmen olarak sandıkta kullandığı oyun toplumsallaşma sürecinde aktarılan değerlere uygun olması beklenebilir. Ancak bu süreç içerisinde birçok faktörün etkisi altında kalan bireyin hangisinin tesiriyle oy verme davranışını şekillendirdiğini belirlemek için ayrıntılara girmekte fayda bulunmaktadır.

İlk olarak bireyin sosyo-kültürel bir varlık olmasından dolayı, kullanacağı oyun kültürel değerleriyle uyumlu bir partiye yönelik olması yüksek olasılıktır. Özellikle dini inanç, etnik köken ve ideoloji açısından kendini gösterebilen bu davranış, birey ile siyasi parti arasındaki duygusal bağlılığın veya bireyin güvenlik isteğinin bir sonucu olabilir. Bu açıdan başta gelir olmak üzere diğer faktörlerin duygusal bağlılığı ve güvenlik isteğini etkileyecek güce ulaşmadan veya bireyin kültürel değerlerinde bir değişme yaşanmadan kullanılacak oyun yönünde bir değişiklik olması pek muhtemel görülmemektedir⁹⁶.

⁹⁶ Kışlalı, Siyasal, s. 229.

3.1.1. Ekonomik Durum ve Gelir

Seçmenler, içerisinde bulundukları toplumun bir parçası olarak, bağlı oldukları ekonomi ile ilgili gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Dolayısıyla ülke ekonomisinde yaşanan olumlu ve olumsuz gelişmelerin seçmenler tarafından değerlendirilmesi olasıdır. Sencer'e göre seçmenler bu değerlendirmeyi genel olarak geçmişteki ekonomik şartları dikkate alarak yapmaktadır⁹⁷.

İktidarlar tarafından yürütülen ekonomi politikaları, her vatandaşın ekonomik durumunu doğrudan etkilemektedir. Bu etkinin farkında olan seçmenler için ekonomik durum, oy verme davranışını belirleyen önemli bir faktördür, çünkü seçmenler hem sahip oldukları ekonomik şartların devamı hem de bu şartların getirdiği sosyal statüyü korumak isteyecektir. Bu istek doğrultusunda hareket eden seçmenler hem siyasi karar mercilerinin belirlenmesinde hem de karar süreçlerinde etkili olmaya çalışacaklardır⁹⁸. Bu bağlamda geçmişte ekonomik refah açısından beklentilerini karşılayan seçmen, yaşadığı dönemde bunu kaybedecek olursa bir sonraki seçimde iktidardaki partiden yana olan oyunu değiştirerek cezalandırmayı tercih edebilir⁹⁹. Eğer, seçmen, geçmişe nazaran ekonomik açıdan daha olumlu bir konuma geldi ise, bu noktada seçmen açısından hem ekonomik gelişmeyi/iyileşmeyi sağlayan partinin ödüllendirilmesi hem de başka faktörlerin etkisi seçmen davranışında belirleyici olabilir¹⁰⁰. Ödüllendirme konusunda farklı bir yorum, ekonominin iyi olması durumunda seçmenin gündeminden düşeceğine yöneliktir. Bloom ve Price tarafından yapılan bu yoruma göre makro ekonomik göstergeler iyi olduğunda seçmenlerin gündemini diğer belirleyici faktörler meşgul etmeye başlamaktadır¹⁰¹. Seçmenlerin özellikle geçmişteki olumsuz ekonomik şartları

⁹⁷ Muzaffer Sencer, *Türkiye'de Sınıfsal Yapı ve Seçmen Davranışları*, İstanbul 1974, s. 277-278.

⁹⁸ Gürbüz Özdemir, "Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma-Çankırı Örneği", *Sakarya İktisat Dergisi*, Cilt 8, Sayı 3, 2019, s.259.

⁹⁹ Gülay Ercins, "Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 2007 s. 29.

¹⁰⁰ Ercins, s. 29.

¹⁰¹ Akt. Levent Çinko, "Seçmen Davranışları ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 61, Sayı: 1, Ankara 2006, s. 106.

bazı olarak oy tercihini yeniden gözden geçirmesi sonucunda iktidardaki partiyi ödüllendirmeyi tercih etmesi durumu, seçmenin ekonomiye dair geçerli memnuniyetinin göstergesi ve gelecekteki beklentilerini gerçekleştirme isteği olarak yorumlanabilir.

Ekonomik gelişmeyi sağlama konusunda sorumlu ve görevli olan siyasal yönetimin belirlenmesinde, bireyin ekonomi ile ilgili beklentilerinin gerçekleşip gerçekleşmemesi, siyasi tercihlerinde kritik bir unsurdur. Ancak, her zaman için oy verme davranışında tek başına belirleyici olmayabilir. Gelir seviyesine veya makro ekonomik duruma göre refah içerisinde olsalar bile seçmenler açısından farklı etmenler belirleyici olabilmektedir¹⁰². Bunlar arasında sosyal, kültürel, eğitim, yaş, meslek ve sosyal çevre gibi farklılıklar ekonomik faydadan daha baskın bir şekilde kararı etkileyebilir. Kalaycıoğlu¹⁰³ ekonomik şartların seçmenler için önemli olduğunu belirtmekle birlikte, seçmen davranışı üzerinde esas belirleyici olanın ideolojik ve kültürel dinamikler olduğunu vurgulamaktadır.

Seçmenlerin oy verme davranışında ekonomik şartlarda yaşanan gelişmeler tek başına belirleyici olmasa bile özellikle kriz zamanlarında ciddi bir faktör olabilir¹⁰⁴. 2002 yılında iktisadi krizin ardından yapılan seçimlerde, bir önceki dönemde koalisyon iktidarını oluşturan partilerin her biri %1 civarında oy oranına ancak ulaşabilmişlerdir. Bu durum, seçmenlerin ekonomik krizden iktidar partilerini sorumlu tutması ve bu partileri cezalandırması olarak yorumlanabilir.

Ülkenin ekonomik durumu, bireyin gelir düzeyini doğrudan etkilemektedir. Gelir düzeyi ve siyasal davranış arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda bireylerin

¹⁰² Mehmet Kapusızoğlu, *Gelir Durumu-Siyasal Eğilim İlişkisi Mersin Örneği*, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Cemal Altan), Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2008, s. 60.

¹⁰³ Ersin Kalaycıoğlu, “The Shaping of Party Preferences in Turkey: Coping with the Post-Cold War Era”, *New Perspectives on Turkey*, Vol. 20, Spring 1999, s. 55.

¹⁰⁴ Çinko, s. 112.

memnun oldukları gelir seviyesine sahipken siyasete daha fazla ilgi duyduğu; aynı şekilde, gelir seviyesinin yeterli olmadığı veya bozulmaya başladığı durumlarda da siyasal ilginin yerini ekonomik kaygıların aldığı saptanmıştır¹⁰⁵.

3.1.2. Eğitim

Küçük yaşlardan itibaren başlayan bireyin eğitim süreci gerek okulda gerekse farklı kamusal alanlarda otorite, yani devlet tarafından belirlenmiş bir müfredat kapsamında yürütülmektedir. Siyasal Toplumsallaşma başlığı altında değinildiği gibi, aile ve arkadaş çevresi dışında ilk defa resmi bir varlık olarak değerlerin bireye aktarılmaya başladığı eğitim sürecinde bireyler farklı sosyal, psikolojik ve siyasal ilişkileri tecrübe etmeye başlamaktadır.

Eğitimin bireyler üzerindeki etkisini siyasal değerlerin aktarılmasıyla sınırlandırmamak gerekir. Çünkü eğitim, siyasal değerleri bireylere aktarmanın yanında, siyasal bilgiyi de bireylerin kullanımına sunmaktadır. Bir başka deyişle, bireyler, siyasal kurumların yapısı ve işleyişi ile ilgili bilgileri eğitim sürecinde öğrenmeye başlamaktadır¹⁰⁶. Bu nedenle, bireyler eğitim sürecinde edindikleri siyasal bilgileri, farklı faktörlerin de etkisiyle değerlendirerek kendisine aktarılan siyasi tutumlar üzerinde kontrol sahibi olabilmektedir.

Eğitim seviyesinin artmasıyla birlikte bireyin siyasal katılma faaliyetlerinin arttığı vurgulanmıştır. Bunun yanında, eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte bireyin çok farklı boyutlara sahip olan siyasi görüş ve olayları yorumlama, tartışma ve analiz edebilme özelliklerinin geliştiği çeşitli araştırmalarda ortaya konmuştur¹⁰⁷. Bu açıdan, farklı siyasal görüşlerle girilen etkileşimin ve siyasal bilginin artması sonucu olarak bireyin çok daha kolay bir şekilde siyasal davranışlarda bulunacağı ifade edilebilir.

¹⁰⁵ Hasan Duran, “Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı – Kütahya Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 13, Haziran 2015, s.150.

¹⁰⁶ Cemal Altan, “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, 2011, s. 323.

¹⁰⁷ Alkan, Siyasal Bilinç, s. 96.

Eğitimin siyasal davranış veya siyasal katılma düzeyinde bireye olan etkisi iki şekilde vurgulanabilir: İlk olarak, eğitim bir değer aktarma aracı görevi görerek bireyin siyasal, kültürel ve değer yargılarını pekiştirmektedir. İkinci olarak, eğitim, bireyin bilgi seviyesini artırarak, analiz yeteneklerini gelişmesini sağlayacaktır¹⁰⁸. Bu durumda bireyin siyasete ilişkin gelişmeleri daha farklı açılardan değerlendirmesi ve siyasal davranışını değiştirmesi söz konusu olacaktır.

3.1.3. Meslek

Bireyin geçimini sağladığı mesleği siyasal davranışlarını etkileyebilecek konumda olabilir. Daha geniş bir şekilde ifade etmek gerekirse, meslek grupları hükümet gündemini ve politikalarını takip ederek kendilerini ilgilendiren durumlarda siyasal davranışlarda bulunabilirler¹⁰⁹. Demokratik toplumda anayasal ve yasal olarak tanınan bu meslek hareketlilikleri bazı meslekler için çok daha geniş bir görünümde olabilir. Özellikle hükümeti yakından takip eden ve hükümetin kararlarından daha sık etkilenen meslekler, bürokrat ve siyasetçilerle doğrudan veya dolaylı olarak ilişki kurabilecek kadar derin siyasi faaliyetlerde bulunabilmektedir¹¹⁰.

Gerek toplu halde çalışılan gerekse kariyer yükselmesiyle bireysel olarak kazanılan yöneticilik gibi meslekler belli bir siyasal etkileşimi beraberinde getirerek bireyin siyasal ilgi ve bilgisinin artmasını da sağlamaktadır¹¹¹. Meslek ve bireyin geçimiyle ilgili olarak ekonomik gelir de bireyin siyasal davranışlarının ve katılma yoğunluğunu artıran bir etkiye bulunabilir. Ancak gelir ile oy verme davranışı arasında olumsuz bir bağlantı daha çok öne çıkmaktadır. Yapılan gözlemlerde bireyin gelir seviyesinin artmasına bağlı olarak oy verme davranışına uzaklaşabildiği ortaya çıkmıştır¹¹².

¹⁰⁸ Bahadır H. Eser, “Üniversite Eğitiminin Siyasal Tutumlar Üzerindeki Etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Örnek Olayı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 1, Sayı 2, Güz 2005, s. 13.

¹⁰⁹ Turan, *Siyasal Sistem*, s. 77.

¹¹⁰ Dursun, s. 243.

¹¹¹ M. Akif Çukurçayır, *Siyasal Katılma ve Demokrasi*, Ankara 2000, s. 84.

¹¹² Turan, *Siyasal Sistem*, s. 76.

3.1.4. Cinsiyet

Bireyin kontrol edemediği bir faktör olan cinsiyet, toplumsal algı bakımından seçmen davranışı üzerinde belirleyici olabilmektedir. Toplumların hafızasındaki cinsiyetlere yönelik değer ve davranış kalıpları, erkek ve kadınların siyasetteki yeri konusunda siyasal alanda kendisini göstermektedir. Erkeğin genellikle çalışma hayatı, kişisel başarı ve ev dışındaki görevlerine karşılık kadınların ev düzenini sağlamak, çocukla ilgilenmek ve ailenin akrabalık ilişkilerini uyarlamak gibi görevler toplumun cinsiyet farklılıklarına yönelik başlıca değer ve davranış kalıpları arasında gösterilmektedir¹¹³.

Kadınların sosyo-ekonomik şartlarının gelişmesi sayesinde siyasete dair ilgilerinin artması, milletvekilliği kotası gibi yasal düzenlemelerle siyasete katılımlarının teşvik ediliyor olması sonucunda söz konusu toplumsal kalıpların zayıfladığı söylenebilir¹¹⁴. Ancak kadınlarla görüşme yoluyla yürütülen bir çalışma sonucunda, kadınlar arasında siyasete dair ilgi ve katılımın arttığı görüşü öne çıkmasına rağmen, kadınların siyasete katılmaları, siyasette yükselmeleri ve ilerlemeleri konusunda toplumsal bir yargı/engel olarak erkeklerin belirleyici olduğu vurgulanmıştır¹¹⁵.

Toplumsal yargıların kadınları genellikle ev işleri ile sınırlandırması, bir bakıma dış dünyayla olan ilişkilerinin sınırlandırılmasına da neden olmaktadır¹¹⁶. Bunun bir sonucu olarak kadınların erkeklere göre daha az siyasal ilgi ve bilgiye sahip oldukları, bu nedenle de erkeklere göre daha geleneksel yapıdaki siyasi partilere yöneldikleri söylenebilir¹¹⁷.

¹¹³ Kalaycıoğlu, Karşılaştırmalı, s. 18-19

¹¹⁴ Özdemir, s.259.

¹¹⁵ Hatice Balin, *Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Siyasal Katılımı ve Yükselmesinin Önündeki Engeller*, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 135-136.

¹¹⁶ Balin, s. 106-107.

¹¹⁷ Turan, Siyasal Sistem, s. 82-83.

3.1.5. Yaş

Bireylerin siyasal davranışlarını şekillendiren değerler, doğumundan itibaren başlayan ve yaşam boyu süren bir öğrenme sürecinde edinilir. Siyasal toplumsallaşma sürecinde bir insanın siyasal değerleri öğrenme sürecinin yaşam boyu devam ettiği üzerine durulmuştur. Ailede başlayan siyasallaşma süreci seçmenin gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde farklı siyasal davranışları şekillendirebilir. Siyasal davranışın yönü de bu nedenle yaş faktörüne göre farklılık gösterebilmektedir. Nitekim, gençlik, yetişkinlik veya yaşlılık döneminde farklı sosyalleşme süreçlerini deneyimlemelerinden dolayı seçmenler bu dönemlerde farklı beklentiler içerisinde olmakta ve farklı siyasi tutumlar sergilemektedir¹¹⁸.

Cinsiyet gibi biyolojik bir özellik olan yaş ile seçim davranışı arasında doğrudan olmasa da dolaylı bir ilişki olduğu söylenebilir. Genel olarak gençlerin daha çok yenilik ve değişimden yana; yaşlıların ise daha tutucu yönde oy verme eğiliminde olduğu belirtilmektedir¹¹⁹. Ancak, bu eğilimler üzerinde seçmenin içerisinde bulunduğu çevrenin, ekonomik durumunun ve eğitim düzeyi gibi çeşitli unsurların etkisinin olduğu da göz ardı edilmemelidir.

3.1.6. Yerleşim Yeri (Kentleşme)

Yaşanılan yer ya da kentleşme, bireylerin siyasal davranışlarına ve tercihlerini etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Kentler nitelikleri bakımından, toplumsal etkileşimin daha farklılaştığı, yoğun iletişimin yaşandığı ve küçük grup dinamiklerinin daha çok görüldüğü yerler olarak bireylerin siyasal yaşama daha fazla katılmalarını kolaylaştırır¹²⁰. Kentlerin, kırsal yerleşim yerlerine göre bireylerin siyasal katılma davranışında bulunması için daha fazla imkân ve kaynak sağladığı söylenebilir. Bunun yanında eğitimin kent ortamında daha kolay ulaşılabilir olması bireyin siyasal katılma konusunda daha bilinçli olmasını sağlamaktadır.

¹¹⁸ Özdemir, s.258.

¹¹⁹ Kışlalı, Siyaset, s. 155; Çukurçayır, s. 78.

¹²⁰ Çukurçayır, s. 65.

Kışlalı'ya göre¹²¹, kentlerde siyasal davranış ve katılımın daha yoğun olmasının sebebi bireyin kent ve kır yaşamındaki farklılıktır. Kent hayatında birey sürekli farklı topluluklarla etkileşimde olurken, kırsal yerleşimde çevre ve farklı toplum etkisi oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu sınırlılığın etkisi bireyin siyasal katılımında kendisini gösterebilir. Kentler sağladığı olanaklar bakımından bağımsız ve bilinçli siyasal katılıma imkân verirken, kırsal yerleşim yerlerinde siyasal katılım daha dar çevresel faktörlere bağlı olmaktadır¹²².

3.1.7. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçları da seçim döneminde seçmen tercihini belirleyen faktörler arasında yer almaktadır. Siyasi partilerin gerek seçim dönemlerinde gerekse parti faaliyetlerini seçmene aktarma konusunda medya üzerinden yürüttükleri tanıtım ve propaganda çalışmaları seçmen davranışları üzerinde etkili olabilmektedir. Çünkü kitle iletişim araçları siyasal nitelikteki içeriklerle bireyler arasındaki mesafeyi kısaltarak, bireyleri siyasal olanla karşı karşıya getirmektedir¹²³. Bu karşılaşma bir yönüyle ulusal siyasi öğeleri içeriyor olabilir, ancak kitle iletişim araçlarının sağladığı olanaklar, diğer toplumların siyasal sistemleri ve siyasal değerleri hakkında bireyin bilgilenmesini sağlamak ve onu siyasal mekanizma ile daha ilgili olmaya zorlamaktadır¹²⁴.

Dijitalleşmeyi günlük yaşamın her alanında hissettiğimiz 21. Yüzyılda kitle iletişim araçlarının da dijitalleştiği görülmektedir. Dijitalleşme sonucunda basılı medyaya olan talep yıllar içerisinde azalırken¹²⁵, sosyal medya üzerinden haberleri takip etme ve paylaşma tutumu ise artış göstermektedir. Reuters Enstitüsü tarafından hazırlanan 2019 Dijital Haber Raporu'na göre Türkiye'deki internet kullanıcılarının %60'ı gündemdeki gelişmeleri sosyal medya ve anlık mesajlaşma uygulamaları üzerinden

¹²¹ Kışlalı, Siyaset, s. 64.

¹²² Çukurçayır, s. 27-28.

¹²³ Yücekök, s. 27.

¹²⁴ Baykal, s. 63.

¹²⁵ “Yazılı Medya İstatistikleri, 2019 “, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya--Istatistikleri-2019-33620> , (Erişim tarihi: 12.05.2021)

paylaşmayı tercih ederken, %45'i gündeme ilişkin habere yorum yapmayı tercih etmektedir¹²⁶. Geleneksel kitle iletişim araçlarında, kamuya açık bir şekilde haberlerle etkileşime geçme imkânı oldukça kısıtlı olan birey, dijital kitle iletişim araçlarında daha geniş bir imkânâna sahip durumdadır. Bu durumda dijital kitle iletişim araçlarının siyasal katılım üzerinde olumlu etkisi olabilmektedir.

Dijital kitle iletişim araçlarına kolaylıkla erişebilen ve hatta bu araçlarla etkileşimde bulunabilen birey, gündemdeki olaylar hakkında bilgilenmekte, var olan siyasi tutumunu edindiği bilgiler çerçevesinde güncelleme şansına da sahip olmaktadır. Bu nedenle yeni nesil kitle iletişim araçlarının bireylerin seçmen davranışları üzerinde etkili olabileceğinden söz edilebilir.

3.2. Siyasal Faktörler

3.2.1. Siyasi Parti ve Siyasi Lider

Demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları arasında yer alan siyasi partiler, belli siyasal değerleri taşımakta ve yansıtmaktadırlar. Seçmenlerin partiler arasındaki benzerlikler ve farklılıkları oluşturan bu siyasal değerlere yaklaşımı, parti özelinde bir önem ve seçmen davranışı açısından etki niteliği taşımaktadır. Seçmenlerin oy verme davranışında çok farklı faktörlerden söz edilebilir. Söz konusu siyasi partiler olduğunda, seçmenlerin farklı siyasal misyonlara, ideolojilere, değerlere ve düşünce kalıplarına sahip partiler arasında tercih yapması anlaşılabilir bir durumdur. Peki, seçmenler benzer siyasal misyonlara sahip partiler arasında tercih yaparken belirleyici olan faktör hangisidir? Partinin kimliği, imajı, gösterdiği adaylar ve siyasi lideri bu soruya cevap verilmesine yardımcı olması açısından önemlidir.

¹²⁶ Servet Yanatma, "Reuters Institute Digital News Report 2019", *Reuters Institute for the Study of Journalism*, 2019, s. 114-115, (Son erişim: 3 Mayıs 2021)

https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/2019-06/DNR_2019_FINAL_0.pdf

Siyasi partiler, geliştirdikleri stratejiler ve programlar çerçevesinde seçmenlerin siyasi kararlarını etkilemek ve iktidar erkini kontrol etmek amacıyla örgütlenmiş kuruluşlardır¹²⁷. Partilerin bu amaçlara ulaşabilmeleri için partinin imajı, programı, siyasal iletişimi, lideri ve hatta seçimlerde gösterdikleri adaylar gibi birçok açıdan seçmenler üzerinde etkili olması gerekmektedir. Çünkü siyasi parti imajı, parti liderinin taşıdığı özellikler, parti ideolojisi, yönetim kalitesi, gündemde yer bulan konulara dair tutumu ve bunlara yönelik çözümleriyle şekillenmektedir¹²⁸. Bir bakıma, parti imajı seçmenlerin partiyi ne şekilde algıladıkları ve nasıl gördükleri noktasında önemli olmaktadır¹²⁹.

Liderler genel olarak partileri adına siyasi sahnede en çok görünen ve ön planda olan siyasetçilerdir, bu nedenle partilerin kimliğini, imajını ve ideolojisini yansıtan önemli siyasi figürlerdendir¹³⁰. Partilerinin söylemleri, tutumları, sorunlara dair görüş ve çözüm önerileri çoğunlukla liderler tarafından vurgulanır. Bu bakımdan seçmenlerin lider algısı, oy verme davranışlarında etkili bir faktör olarak değerlendirilebilir.

Liderlerin kişilikleri, fiziksel özellikleri, kültürel donanımı ve siyasi performansı seçmenlerin oy verme davranışlarını etkileyici niteliktedir. Kişilik olarak güvenilirlik, samimiyet, dürüstlük, paylaşımcı olmak gibi özellikler; performans olarak liderin siyasi kariyeri boyunca gösterdiği ve başarılı bulunan faaliyetler; yakışıklılık veya ca-

¹²⁷ Kışlalı, *Siyaset bilimi*, s. 261.

¹²⁸ Esra Aydın Kılıç, “Seçmen Tercihinde İmaj Faktörü: Siyasal Parti ve Aday İmajı Karşılaştırmasına Yönelik Bir Alan Araştırması”, *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 36, Bahar, Ankara 2013, s. 49.

¹²⁹ Aydın, s. 51.

¹³⁰ Orhan Gökçe, *Siyaset Sosyolojisi*, Konya 2016, s.106.

zibe gibi fiziksel özellikler seçmenlerin oy verme davranışında etkileyici olabilmektedir¹³¹. Bayır'ın¹³² lidere duyulan güven bağlamında seçmen davranışlarını analiz etmek için yürüttüğü çalışmada liderlere olan güven ve liderin performansı diğer etkenlere göre daha önemli olduğu sonucuna ulaşıldığı vurgulanmıştır.

Partinin imajında önemli olan bir diğer unsur partinin programıdır. Genel olarak siyasi parti programları ülkenin ve vatandaşların ihtiyaç, istek ve beklentilerini karşılamak için, partinin iktidara gelmesi durumunda gerçekleştirmeyi istediği hedefleri beyan etmektedir¹³³. Seçmenler parti programlarını doğrudan okumayabilir. Ancak, siyasi partiler, liderler ve siyasi adaylar parti programları hakkında seçmenleri sözlü yollarla bilgilendirmektedir¹³⁴. Dolayısıyla, seçmenlerin siyasi parti programlarını okumasalar bile, kitle iletişim araçları, doğrudan siyasetçilerle kurulan temas veya çevreden alınan bilgiler sayesinde parti programları hakkında az ya da çok mahiyette bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

Parti programlarının seçmen üzerinde bir etkisinin olması için belli başlı özellikler taşıması gerektiği söylenebilir. Programın parti ideolojisi ve kimliği ile aynı doğrultuda olması, çözüm önerilerinin toplumsal gerçeklerle uyumlu olması, tutarlı, inandırıcı ve güven verici olması, makul ve gerçekçi hedefler içermesi parti programının özellikleri arasında gösterilebilir¹³⁵. Bu bakımdan seçmenlerin beklenti ve isteklerine, siyasi meselelere dair görüş ve tutumlarına dokunan siyasi parti programlarının oy verme davranışında etki göstermesi beklenebilir.

¹³¹ Topbaş, s. 81.

¹³² Oğuzhan Bayır, *Siyasal Lidere Duyulan Güven Bağlamında Seçmen Davranışı Üzerine Bir Araştırma*, (Danışman: Emre Ş. Aslan), Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 104.

¹³³ A. Hamdi İslamoğlu, *Siyaset Pazarlaması: Toplam Kalite Yaklaşımı*, İstanbul 2002, s. 123.

¹³⁴ İslamoğlu, s. 123-124.

¹³⁵ İslamoğlu, s. 125-126.

3.2.2. Adaylar

Siyasi mekanizmalarda halkı temsil etmeye talip olan siyasi adaylar seçmenler açısından etkileyici faktörler arasında gösterilebilir. Çünkü siyasi partilerin program ve stratejileri, ideolojileri ve gündeme dair söylemleri benzerlik göstermeye başladığında adayın nitelikleri ve imajı farklılık teşkil eden bir unsur olarak öne çıkmaktadır¹³⁶. Adayların seçmen gözünde taşıdığı imaj, seçmenin partiye ilişkin görüşlerinden farklı olabilir. Bir başka deyişle, seçmen, partinin siyasi görüş ve tutumlarından farklı bir değer taşıyor olmasına rağmen adayı dikkate alarak oy verebilir¹³⁷.

Seçmenin davranışına etki eden aday imajında etkili olan unsurlar şu şekilde sıralanabilir¹³⁸: Adayın i) görüntüsü, iletişim tekniği, karakteri gibi kişisel özellikleri, ii) ülke gündemindeki konulara dair takındığı tutum, iii) çalışma kadrosu ve çevresi, iv) bağlı olduğu parti ve benimsediği ideoloji, v) son olarak yürüttüğü siyasi kampanya faaliyetleri ve medya ilişkileri.

3.2.3. Siyasal Propaganda Yöntemleri

Siyasi propagandalar, siyasi partilerin daha fazla seçmene ulaşmak, daha fazla oy toplamak ve kendilerini seçmene ifade edebilmek için imkân sağlayan önemli bir yöntemdir. Siyasal propagandaların neden önemli olduğunu anlaşılır kılmak için propaganda ve siyasal propagandanın tanımını yapmak faydalı olacaktır.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre propaganda “*Bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca*”¹³⁹ olarak tanımlanmaktadır. Propaganda kavramının özüne uygun olarak siyasal propaganda kavramı ise siyasal nitelikli görüş, bilgi ve

¹³⁶ Kadir Canöz, “Seçmen Tercihinde Aday İmajının Rolü: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde Konya Seçmeni Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, Konya 2010, s. 97.

¹³⁷ Aydın, s. 53.

¹³⁸ Yusuf Devran, *Siyasal Kampanya Yönetimi: Mesaj, Strateji ve Taktikler*, İstanbul 2003, s. 206-207.

¹³⁹ <https://sozluk.gov.tr/> “Propaganda” (Son erişim tarihi: 12.05.2021).

tutumların tanıtılması, benimsetilmesi, değiştirilmesi, kontrol altında tutulması amacıyla yürütülen bilinçli faaliyetler olarak tanımlanabilir¹⁴⁰.

Siyasal propaganda yöntemlerinde hedef doğrudan bireyin kendisidir. Ancak, tek başına bir birey siyasal propagandanın amacına ulaşması bakımından çoğu zaman bir anlam ifade etmeyebilir. Propagandalar bireyleri hedefliyor olsalar da genel olarak ortak siyasi değer ve tutumları taşıyan bireylerin oluşturacağı kitleleri dikkate alarak yürütülmektedir¹⁴¹.

Siyasi partiler ve siyasetçiler açısından siyasal propaganda, bireyler ve toplumsal gruplarla etkileşim kurmayı sağlayan önemli bir araçtır. Bu aracı kullanan siyasetçi ve siyasi partiler, aracın hedef kitlesi olan bireylerin siyasal tutumları ve kararlarını etkilemeyi, bireyleri propagandanın amacına uygun şekilde siyasal katılmaya yöneltmeyi amaçlamaktadır¹⁴². Siyasi partiler ve siyasetçilerin bu amaç doğrultusunda kullandıkları siyasal propaganda araçları olarak seçim kampanyaları, kamuoyu araştırmaları, yüz yüze oy toplama teknikleri, kitle iletişim araçları ve parti toplantıları verilebilir¹⁴³.

a) Seçim Kampanyaları: Türkiye’de ilk olarak Adalet Partisi’nin 1977 yılı seçimlerindeki girişimleriyle siyasal hayatta yasal zeminde kendisine yer bulan¹⁴⁴ kampanyalar, siyasi parti ve adayların seçmenleri etkilemesine yardımcı olan önemli bir araçtır. Seçim kampanyalarında siyasi partiler ve adaylar, projeleri, siyasi tutumları, görüşleri ve hedefleri gibi birçok farklı alanda

¹⁴⁰ Metin İncoğlu, *Güdüleme Yöntemleri*, Ankara 1985, s. 66-68.

¹⁴¹ İncoğlu, s. 73.

¹⁴² Hasan Topbaş, *Seçmenlerin Motive Edilmesinde Siyasi Afişlerin Yeri: 1999 Genel ve Yerel Seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi’nin Kullandıkları Siyasal Afişler Örneği*, (Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Hanife Güz), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003, s. 99.

¹⁴³ E. Eke ve C. Baltacı, "Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı", *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2012, ss. 116.

¹⁴⁴ Topuz, 1991, s. 15.

seçmene bilgi aktarmaya, seçmenlerle aralarında bağ kurarak kitleleri etkilemeyi hedeflemektedir¹⁴⁵.

Seçmeni etkileme hedefinin dışında siyasi kampanyaların önemli diğer hedefleri i) parti destekçisi olan seçmeni rahatlatmak, ii) partiyi eleştiren ve partiye şüpheyile yaklaşan seçmenlerin şüphelerini gidermek, iii) kararsız seçmeni ikna etmek, iv) toplumsal alt grupları etkilemek, v) siyasi rakiplere karşı avantajlı duruma geçmek ve vi) toplumun kanaat önderlerini etkilemek olarak sıralanabilir¹⁴⁶. Siyasal kampanyaların geniş hedef yelpazesi kampanyaların sadece seçmenleri etkileme amacını taşımadığını da göstermektedir. Çünkü siyasal kampanyalar, siyasi parti ve adaylar için toplumun her kesimine bilgi aktarmanın önemli bir yolunu oluşturmaktadır. Kitlelere aktarılan bilgiler her zaman ikna edici olmayabilir. Ancak seçmenler siyasal kampanyalarda karşılaştıkları bu bilgiler sayesinde ülkenin mevcut siyasi gündemi ve ekonomik şartları konularında bilgi ve duyarlılık sahibi olabilmektedir¹⁴⁷.

Siyasi kampanyaların hedefine ulaşabilmesi için internet, televizyon, gazete, radyo, dergi, afiş, broşür ve reklam panoları gibi çok geniş yöntemler yelpazesi bulunmaktadır¹⁴⁸. Seçmenlerin ilgi ve alışkanlıklarına göre her bir yöntemin seçmenler üzerinde farklı etkiler bırakacağı söylenebilir.

b) Kamuoyu Araştırmaları: Siyasal nitelikli kamuoyu araştırmaları seçmen kitlelerinin güncel siyasi tutumlarını belirlemek, gündemdeki konulara, siyasi lider ve adaylara dair bakış açılarını tespit etmek amacıyla yapılan çalışmalardır¹⁴⁹. Bu bakımdan kamuoyu araştırmalarının siyasi partilerin seç-

¹⁴⁵ E. Eke ve C. Baltacı, s. 116.

¹⁴⁶ Topbaş, s. 94-96.

¹⁴⁷ Şaban Sitebölükbaşı, *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki eden Sosyoekonomik Faktörler (Isparta Örnek Olay Araştırması 1995-1999)*, Ankara 2001, s. 15.

¹⁴⁸ Ahmet Kalender, "Seçmenin Karar Sürecinde İletişim Araç ve Yöntemlerinin Önemi Üzerine Bir Araştırma", *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4, 2003, s. 32.

¹⁴⁹ Kalender, Siyasal, s. 96.

menleri anlamasını sağlayan önemli bir yöntem olduğu söylenebilir. Ek olarak, bu yöntemin sadece siyasi partiler tarafından kullanıldığı da söylenebilir. Gerek meslek örgütleri gerek çıkar amacı gütmeyen kuruluşlar gerekse kamuoyu araştırmalarını yürüten şirketlerin kendileri toplumun güncel konular karşısındaki nabzını ölçmek için kamuoyu araştırmaları yürütmektedir.

- c) **Kitle İletişim Araçları:** Seçmen ve siyasi aktörler arasında iletişim ve etkileşimin en etkili yolunun kitle iletişim araçları olduğu söylenebilir. Dijital dönüşümün yaşanmasıyla birlikte anlık etkileşim ve iletişim imkânlarını mümkün kılan kitle iletişim araçları hem siyasi partiler hem de seçmenler tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Kitle iletişim araçları ve seçmenler arasındaki ilişkiye yukarıdaki başlıkta değinildiği için burada tekrar ele alınmayacaktır. Ancak, siyasi propagandanın amacına ulaşabilmesi için hedef kitlenin yoğun olarak kullandığı kitle iletişim araçlarının kritik önem taşıdığını belirtmek gerekir¹⁵⁰.
- d) **Yüz Yüze Oy Toplama:** Buraya kadar verilen propaganda araçları, seçmenlerle siyasi parti ve adaylar arasında ek aygıtları da içermekteydi. Yüz yüze oy toplama yönteminde ise seçmenler ve siyasi aktörler doğrudan karşı karşıya gelmektedir. Bu yöntemle siyasi partiler veya adaylar seçmenlerin yoğun olarak bulunduğu market, pazar ve kahvehane gibi mekanlarda, ikamet ettiği meskenlerde yüz yüze görüşerek propaganda faaliyetlerini yürütmektedir¹⁵¹. Siyasi parti ve adaylar bu yöntemi doğrudan kendileri kullanmayı tercih etmeyebilirler. Genel olarak bu faaliyetlerin partinin gençlik ve kadın kolları gibi örgütleri veya gönüllü destekçileri aracılığıyla yürütüldüğü söylenebilir.
- e) **Parti Toplantıları:** Parti toplantıları siyasi propagandanın önemli bir diğer yöntemidir. Siyasi parti ve adaylar tarafından yoğun olarak kullanılan bu yöntemler kitlesel katılımın gerçekleştiği parti mitinglerini, açılışları, açık ve

¹⁵⁰ İnçeoğlu, s. 73.

¹⁵¹ E. Eke ve C. Baltacı, s. 116.

kapalı alan toplantıları gibi faaliyetlerden oluşmaktadır¹⁵². Parti mitingleri ve açılış gibi etkinlikler siyasi aktörlerle seçmenleri bir araya getirmesi açısından siyasi propagandanın ve seçmeni etkilemenin önemli bir yolu olmaktadır.

Seçmeni ikna etmek, bilgilendirmek veya geniş kitlelere tanıtım yapmak amacıyla yapılan siyasi propaganda faaliyetlerinin amacına ulaşması her zaman faaliyeti yürüten siyasi figüre bağlı olmayabilir. Bilinçli olarak siyasi propaganda faaliyetine direnç gösteren ve partizan tutumları benimsediği için siyasi rakiplerden gelen her türlü etkileşime kendisini kapatan seçmenler siyasi propagandanın etkisini azaltan önemli faktörler arasındadır¹⁵³.

3.3. Sosyo-Kültürel Faktör Olarak Din

Kültürel inanç sistemi olarak dinin düzenleyici yapısı, genelde toplumun özelde bireyin düşünceleri ve davranışlarında belirleyici, kısıtlayıcı ve yol gösterici niteliklere sahiptir. Söz konusu yapı toplumsal ve yönetsel mekanizmalar arasında ayırım yapmamakta, inananlar için değer ve davranış kalıpları içeren çerçeveler sunmaktadır. Demokratik yönetimlerde bireysel ve toplumsal değerlerin siyasal yapıya yansımalarının doğal bir sonucu olarak, ilk çağlardan modern günlere değin siyasetle ilişki içerisinde olan din, bireylerin siyasi değer ve tutumları üzerinde belirleyici faktörler arasında yer almaktadır¹⁵⁴.

Türkiye’de siyasal değerlerin kaynaklarından birisi olarak değerlendirilen¹⁵⁵ din olgusunun siyasetle olan ilişkisi Türk siyasal hayatında en tartışmalı konular arasında

¹⁵² E. Eke ve C. Baltacı, s. 117.

¹⁵³ Devran, s. 9.

¹⁵⁴ B. Toprak, *Türkiye’de Dinin Denetim İşlevi*, E. Kalaycıoğlu, A. Y. Sarıbay (edt), Türk Siyasal Hayatı, (389-401), Bursa 2019, s. 390.

¹⁵⁵ İ. Turan, *Türkiye’de Din ve Siyasal Kültür*, Richard Tapper (der), Çağdaş Türkiye’de İslam (39-69), İstanbul 1993, s. 59.

yer almıştır. Dinin siyasetle olan ilişkisi ve seçmen davranışları üzerindeki etkisi Türkiye’ye özgü bir durum olmamakla birlikte¹⁵⁶, genel olarak Türkiye’de siyasal tercih farklılığının ve hatta bölünmelerin kaynaklarından biri olarak değerlendirilmektedir. Ayşe Güneş Ayata ve Sencer Ayata bu çerçevede seçmenlerin İslamcı-Laik ve Sünni-Alevi olarak bölünmesinin seçmen davranışlarında belirleyici olmaya başladığını ileri sürmektedir¹⁵⁷. Kalaycıoğlu da seçmenlerin dindarlık düzeyinin arttığı ölçüde dindar kimliğe sahip sağ siyasal partileri destekleyeceğini, laiklik desteği arttıkça da laik-sol eksenli partileri destekleyeceklerini belirtmektedir¹⁵⁸.

Dini inançların seçmenlerin siyasal kararlarında bu denli farklılık yaratmasında, dinin toplumsal ve tarihsel görevlerinin etkili olduğu söylenebilir. Dinler, eski zamanlardan beri siyasal yönetimleri meşrulaştırma görevi görmekle birlikte, toplumun olağanüstü dönemlerinde de ideoloji görevi üstlenmektedir¹⁵⁹. Siyasi partilerin iktidarı elde etme amacına uygun olarak seçmenlerin istek ve beklentilerine göre hareket edeceği düşünüldüğünde, dinî açıdan farklı konumlarda bulunan seçmenlere yönelik politikalar oluşturması, politikalar oluşturmuyorsa bile seçmenlerin dinî hassasiyetlerini dikkate alması gerekecektir. Bu noktada Toprak, bu hassasiyeti dinin denetim işlevi olarak değerlendirmektedir¹⁶⁰.

Her ne kadar dinler toplumsal olan her olgu ile ilgili birtakım çerçeveler sunuyor olsa da bireylerin üzerindeki etkisi, bireylerin dinle olan ilişkisi doğrultusunda etkili olmaktadır denebilir. Nitekim Köktaş¹⁶¹, bireylerin dini nasıl algıladıkları, dine olan bağlılıklarının ve dinî ritüelleri yerine getirme düzeylerinin siyasal katılma ve beklentileri üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Polat tarafından Denizli ilinde dinin

¹⁵⁶ M. Emin Köktaş, *Din ve Siyaset*, Ankara 1997, s. 61.

¹⁵⁷ A. Güneş Ayata ve S. Ayata, *Ethnic and Religious Bases of Voting*, Sabri Sayarı ve Yılmaz Es-mer (edt.), *Politics, Parties & Elections in Turkey*, (137-156), Londra 2002, s. 139.

¹⁵⁸ Ersin Kalaycıoğlu, Türkiye’de Köktenci Sağ Partiler ve Seçmen Tercihleri, *Toplum ve Ekonomi Dergisi*, Sayı: 7, 1994, s. 70-72.

¹⁵⁹ Ferihan Polat, *Din Siyaset Seçmen*. Konya 2010, s. 43.

¹⁶⁰ Toprak, s. 397-399.

¹⁶¹ Köktaş, s. 206.

seçmen davranışı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yürütülen araştırmada dindarlık düzeyi arttıkça seçmenlerin dindar politikacıları tercih etme eğiliminin arttığı belirlenmiştir¹⁶². Aynı çalışmanın bir diğer bulgusu ise, dindarlık seviyesi düştükçe seçmenlerin ağırlıklı olarak ekonomik şartları dikkate alarak oy vermesidir.

3.4. Psikolojik Faktörler

Son olarak bireyin psikolojik ve kişilik nitelikleri siyasal davranışlarında ve katılım faaliyetlerinde doğrudan etkili faktörler arasında bulunmaktadır. Psikolojik ve kişilik özellikler bireyin siyasi ilgi, girişkenlik ve vatandaşlık duygusu üzerinde belirleyici olmaktadır¹⁶³. Çevresel faktörlerin siyasi ilgi ve bilgi düzeyini etkilemesine karşılık bireyin bunlara yönelik davranış tepkisi kişisel süzgeçlerinden geçerek ortaya çıkmaktadır. Bireyin aktiflik ve girişkenlik gibi uyarıcı özelliklere sahip olması onu siyasal alanda da etkin olmaya yöeltebilir. İçer kapanık ve çekingen bireyin ise tam tersi şekilde siyasete yönelik tepkisi oldukça sınırlı olabilmektedir¹⁶⁴.

¹⁶² Ferihan Polat, *Dinin Türk Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisi: Denizli İli Örneği*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Bilgi Küçükcan), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya 2009, s. 259-268.

¹⁶³ Özdemir, s. 257.

¹⁶⁴ Dursun, s. 249.

II. BÖLÜM

ÇOK PARTİLİ DÖNEMDE MALATYA İLİ GENEL SEÇİMLERİNİN ANALİZİ

Bu bölümde, önce çok partili siyasi hayata geçişten sonra gerçekleştirilen Türkiye ve Malatya ili genel seçimlerinin sonuçları kronolojik bir sıra halinde verilmiş ve seçim sonuçları karşılaştırmalı bir analize tabii tutulmuştur. Akabinde, sonuçlar arasındaki farklılıkların yanında, Malatya ili seçmen davranışlarını etkileyen olası etkenler değerlendirilmiştir.

Türk siyasi hayatında seçimlerin tarihi Birinci Meşrutiyet ile başlamıştır. Meşrutiyet'in ilanı üzerine meşruti monarşiyi sağlamak amacıyla Talimât-ı Muvakkate ve Beyannâme olarak adlandırılan belgelere göre gerçekleştirilen seçimler oldukça sınırlı nitelikte olmuştur¹⁶⁵. Türk tarihinin ilk meclis seçimleri siyasi partiler olmadan gerçekleştirilmiş, ayrıca toplumun tüm grupları yerine belirli bir kesimi katılacak şekilde sınırlı tutulmuştur.

Birinci Meşrutiyet'in askıya alınmasını takiben İkinci Meşrutiyet'e kadar seçim yapılmamıştır. 1908 yılında ilan edilen İkinci Meşrutiyet döneminde 5 genel seçim yapılmıştır. Bu dönemde yapılan seçimlerde de halkın genel katılımı sağlanmamıştır, ancak tarihte ilk kez siyasi partiler kurulmuş ve seçimlere katılmışlardır¹⁶⁶.

Tek Parti döneminde gerçekleştirilen ilk genel seçimler Osmanlı Dönemi'nde görüldüğü gibi geniş kapsamlı demokratik unsurlar içermemektedir. Siyasi partiler yerine siyasi gruplar ve bağımsız adayların katıldığı¹⁶⁷ seçimlerde 1934 yılında kadınlar için tam anlamıyla seçme ve seçilme hakları sağlanana kadar sadece erkekler seçme ve seçilme özgürlüğüne sahip olmuşlardır¹⁶⁸. Türkiye'de siyasi hayatın geniş çaplı çok

¹⁶⁵ Seydi Vakkas Toprak, "İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu", *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Cilt 3, Sayı 26, İstanbul 2013, s.182-183.

¹⁶⁶ Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908 – 1918*, İstanbul 1988, s. 5-6.

¹⁶⁷ Tevfik Çavdar, *Türk Demokrasi Tarihi 1839-1950*, s. 273.

¹⁶⁸ Çavdar, 1839-1950, s. 368.

partili yapıya kavuşması ise 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi'nin, 1946 yılında ise 14 farklı siyasi partinin kurulması ile gerçekleşmiştir¹⁶⁹.

Türkiye'de çok partili siyasi yaşama geçişle birlikte seçimler, hem seçmenlerin kendilerini ve devleti yönetecek siyasal kadroyu belirlemesine imkân vermesi hem de devlet idaresinin meşruluk kazanması açısından devletin demokratik unsurları arasında yer almaya başlamıştır¹⁷⁰. Siyasi partiler de seçimlerde rekabet eden kurumlar olarak demokratik siyasal hayatın dinamik güçleri haline gelmiştir¹⁷¹.

Siyasi partilerin demokratik siyasi yaşamda yer bulmaya başlamasının ardından gerçekleştirilen ilk seçimler 1946 yılında yapılmıştır. Her ne kadar 1946 yılında yapılan seçimler "açık oy-gizli sayım" prensibiyle demokratik olmayan bir şekilde gerçekleştirilmiş olsa da bu seçimler sonucunda CHP ve bağımsızlar dışında bir başka partiden milletvekilleri mecliste bulunmaya başlamıştır¹⁷².

Artık bu tarihten sonra Türk siyasetinde yapılacak tüm seçimlerde birden fazla ve farklı politikalara sahip partiler yarışacak, seçmenlerse siyasi partiler arasından kendi değerlerine uygun olanı seçebilecektir. Bu minvalde 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan genel seçimler, çok partili siyasi yaşama geçişin kilometre taşlarından biri olarak Türk siyasi tarihindeki yerini almıştır. Nitekim, bu tarihte yapılan seçimler hem demokratik değerlerin yasal çerçevede uygulandığı hem de toplumdaki tüm grupların katıldığı ilk genel seçim olmuştur.

¹⁶⁹ H. Emre Bağce, *Türkiye'de Siyasi Partiler ve Seçimler: 1946-2015*, A. Bekaroğlu (edt), Türkiye'de Siyasi Partiler ve Seçim Kampanyaları: Araftaki Seçim-7 Haziran 2015, (17-60), İstanbul 2015, s. 18; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul 1995, s. 642-645.

¹⁷⁰ Sonnur Bakır, Semra Küçüköğlü, Sevgi Pehlivan, *Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye'de Uygulamaları*, Ankara 1982.

¹⁷¹ Kapani, s. 173.

¹⁷² Ahmet Demirel, *Tek Partinin İktidarı: Türkiye'de Seçimler ve Siyaset*, İstanbul 2014, s. 313.

1. 1950 – 1960 Döneminde Yapılan Genel Seçimler

1950 ve 1960 yılları arası yapılan seçimlerin tümünde Demokrat Parti'nin üstünlüğü ile sonuçlanmış, 1923 yılından bu yana tek parti olarak iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi ilk defa muhalefet partisi konumuna düşmüştür.

1.1. 1950, 1954 ve 1957 Dönemi Türkiye Genel Seçimleri

Aşağıdaki tabloda Türkiye geneli seçimlerde partilerin aldığı oylar, seçmen sayısı ve katılım düzeyine ilişkin bilgiler aktarılmıştır.

Tablo 1: Türkiye Genel Seçim Sonuçları (1950-1960)

Seçim tarihi	14 Mayıs 1950	2 Mayıs 1954	27 Ekim 1957
Kayıtlı seçmen	8.905.743	10.262.063	12.078.623
Kullanılan oy	7.953.085	9.095.617	9.250.949
Geçerli oy	-	-	-
Katılım oranı (%)	89.3	88.6	76.6
PARTİLER			
CHP	39.6	35.1	41.4
DP	55.2	58.4	48.6
MİLLET P.	4.6	-	-
KP	-	0.6	-
CMP	-	5.3	6.5
HÜRRİYET P.	-	-	3.5
VP	-	-	0.0
İP	-	0.0	-
Bağımsızlar	0.6	0.6	0.0

Kaynak: TÜİK

Tablo 1'e göre 1950- 1960 arasında yapılan 3 genel seçimde de kayıtlı seçmen ve kullanılan oy sayısı her seçimde artış gösterirken, katılım oranı düşüş göstermektedir. Özellikle 1957 seçimlerinde katılım oranındaki 12 puanlık düşüş dikkat çekmektedir.

Partilerin aldıkları oy oranlarına göre, üç seçimde Demokrat Parti en çok oyu alan parti olarak öne çıkmış, Demokrat Parti açısından bu dönem, Adnan Menderes önderliğinde siyasetin çevreye açılması olarak değerlendirilmiştir¹⁷³.

Tek parti döneminin ardından CHP'nin ilk genel seçimlerde iktidarı kaybetmesi, toplumda dönemin şartlarına ve CHP politikalarına olan hoşnutsuzluğun bir ifadesi olarak değerlendirilmektedir¹⁷⁴. 1957 seçimlerinde CHP önceki seçime göre 6 puanlık bir oy artışı elde etmiş olsa bile iktidarı tekrar ele almasına yeterli olmamıştır.

1.2. 1950, 1954 ve 1957 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi

Aşağıdaki tabloda 1950 – 1960 döneminde yapılan ve Malatya'da aday gösterecek seçime giren partilerin aldığı oylar, seçmen sayısı ve katılım düzeyine ilişkin bilgiler aktarılmıştır.

Tablo 2: Malatya Genel Seçim Sonuçları (1950-1960)

Seçim tarihi	14 Mayıs 1950	2 Mayıs 1954	27 Ekim 1957
Kayıtlı seçmen	194.522	227.529	160.416
Kullanılan oy	173.010	210.778	120.295
Geçerli oy	-	-	-
Katılım oranı (%)	88.9	92.6	75
Parti Oy Oranları (%)			
CHP	59.3	54.3	65.3
DP	40.7	44.5	32.8
MİLLET P.	-	-	-
KP	-	1.1	-
CMP	-	0.1	0.7
HÜRRİYET P.	-	-	1.2
VP	-	-	-
İP	-	-	-
Bağımsızlar	-	0	-

* Tire (-) işareti partilerin ilgili yıllarda Malatya'da seçime girmediğini belirtir.

Kaynak: TÜİK

¹⁷³ Özbudun, Türkiye'de Sosyal Değişme, s. 52.

¹⁷⁴ Kemal Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul 2010, s. 328.

1950 – 1960 yılları arasında Malatya’da yapılan seçimler, Türkiye geneli seçim sonuçlarına yakın neticeler vermekle beraber, seçimlerde en çok oyu alan partinin farklı olduğu dikkati çekmektedir.

Yine söz konusu yılları takiben, seçime katılım oranı Türkiye geneli ile uyumlu bir görünüm sergilerken, kayıtlı seçmen ve kullanılan oy sayısında düşüş olduğu görülüyor. Bu düşüş, Adıyaman’ın 1 Aralık 1954 tarihli kanunla Malatya’dan ayrılması ve ayrı bir il haline gelmesiyle açıklanabilir.

İl genelinde partilerin aldıkları oy oranlarına göre, CHP’nin üç seçimden de birinci parti olarak çıktığı görülmektedir. CHP’nin ilk seçimde %59,3 olan oy oranı, 1954 seçimleri ile %54,3’e düşmüş, ancak son seçimde 11 puanlık bir artışla %65,3’e yükselmiştir.

Aynı dönemde iktidarı elinde bulunduran DP ise Malatya’da ikinci parti olarak sandıktan çıkmıştır. İlk seçimde %40,7 oy oranına ulaşan DP ikinci seçimlerde oylarını 4 puanlık bir artışla %44,5’a yükseltmeyi başarmış, ancak son seçimlerde yaklaşık 12 puanlık bir düşüş yaşamış ve %32,8 oyla ikinci parti olmuştur.

Mecliste 1950’de 11, 1954’te 12 ve 1957’de 9 sandalye ile temsil edilen Malatya’nın vekillerinin tamamı bu dönemde CHP kontenjanından meclise girmiştir. DP ve diğer partiler Malatya’dan milletvekili çıkaramamıştır.

27 Ekim 1957 genel seçimleri, bu 10 yıllık periyodun son seçimi olmuş ve demokratik yaşam 1960 darbesi ile kesintiye uğramıştır.

2. 1960 – 1970 Döneminde Yapılan Genel Seçimler

2.1. 1961, 1965 ve 1969 Türkiye Geneli Seçimleri

27 Mayıs 1960 darbesiyle önceki 3 seçimde de birinci parti olmayı başaran Demokrat Parti iktidardan indirilmiş ve kapatılmıştır. Takip eden yeniden demokratikleşme sürecinde ilk genel seçimler 15 Ekim 1961 tarihinde yapılmıştır. Tablo 3’te 1960 – 1970 arası dönemde yapılan 3 genel seçime ilişkin temel veriler aktarılmıştır.

Tablo 3: Türkiye Genel Seçim Sonuçları (1960-1970)

Seçim tarihi	15 Ekim 1961	10 Ekim 1965	12 Ekim 1969
Kayıtlı seçmen	12.925.395	13.679.753	14.788.552
Kullanılan oy	10.522.716	9.748.678	9.516.035
Geçerli oy	10.138.035	9.307.563	9.086.296
Katılım oranı (%)	81.4	71.3	64.3
PARTİLER			
AP	34.8	52.9	46.6
BİRLİK P.	-	-	2.8
CHP	36.7	28.7	27.4
CKMP	14.0	2.2	-
GP	-	-	6.6
MİLLET P.	-	6.3	3.2
MHP	-	-	3.0
TİP	-	3.0	2.7
YTP	13.7	3.7	2.2
Bağımsızlar	0.8	3.2	5.6

Kaynak: TÜİK

Bu dönemde yapılan seçimlerde kayıtlı seçmen sayısı istikrarlı bir şekilde artış gösterirken, kullanılan oy ve katılım oranının tersi bir şekilde düşüş yaşadığı görülmektedir.

Askeri müdahalenin ardından yapılan 15 Ekim 1961 tarihli ilk genel seçime, CHP ile Milli Birlik Komitesi'nin izin verdiği AP, CKMP ve YTP partileri katılmıştır. Daha sonraki seçimlerde ise siyasi hayata yeni katılan partiler de seçimlere katılmıştır.

1960 – 1970 arasındaki üç dönemde yapılan ilk seçimin sonucuna göre CHP'nin birinci, DP yerine kurulan AP'nin ise ikinci parti olduğu görülmektedir. MBK'nın izin verdiği CKMP ve YTP partileri ise 14.0 ve 13.7 oy almışlardır. 1965 ve 1969 seçimlerinde ise AP sandıktan birinci parti olarak çıkmayı başarırken CHP'nin büyük bir oy kaybı yaşadığı dikkat çekmektedir. Bu iki seçimde de siyasi hayata yeni atılan partilerin düşük düzeyde oy aldıkları görülmüyor.

2.2. 1961, 1965 ve 1969 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi

Tablo 4: Malatya Genel Seçim Sonuçları (1960-1970)

Seçim tarihi	15 Ekim 1961	10 Ekim 1965	12 Ekim 1969
Kayıtlı seçmen	174.623	187.093	198.211
Kullanılan oy	136.037	128.129	137.419
Geçerli oy	132.800	123.636	132.624
Katılım oranı (%)	77.9	68.5	69.3
PARTİLER			
AP	4.2	31	14.5
BİRLİK P.	-	-	11.7
CHP	67.2	51.2	41.4
CKMP	5.5	2.9	-
GP	-	-	2.3
MİLLET P.	-	3.5	0.5
MHP	-	-	2.7
TİP	-	3.8	5.2
YTP	23.1	2.9	1.6
Bağımsızlar	-	4.7	20.1

Kaynak: TÜİK

1960 – 1970 döneminde yapılan genel seçimlerde CHP'nin yine Malatya'da birinci parti olarak çıkmıştır. İlk seçimde %67,2 oy alan CHP, sonraki iki seçimde sırasıyla %51,2 ve %41,4 oy alarak bir düşüş yaşamıştır. AP açısından bakıldığında, AP'nin 1961'de yapılan seçimde Türkiye genelinde yakaladığı iyi çıkışı Malatya'da yapamadığı görülüyor. 1965 seçimlerinde oylarını %31'e yükseltmesine rağmen sonraki seçimde yarı yarıya oy kaybederek %14,5 oy almıştır.

Yeni kurulan YTP'nin ilk seçimde Malatya'da aldığı %23,1 oy oranı dikkati çekmekle beraber 1965 seçimlerinde parti ciddi bir düşüş yaşamış ve bu durum 1969 seçimlerinde de tekrar etmiştir. Son seçimde bağımsız aday olan Ahmet Karaaslan oyların %20,1'ini alarak milletvekili olarak seçilmiştir. Bu sonuca göre Malatya seçmenin kararında aday olan siyasetçinin etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Partilerin aldıkları oy oranlarına göre 1961’de CHP 5 milletvekili çıkarırken, YTP 1 milletvekili çıkarmıştır. 1965 seçimlerinde CHP’nin milletvekili sayısı 3’e düşerken, AP 2 milletvekili, TİP ise 1 milletvekili seçilebilmiştir. 1969 seçimlerinde ise CHP’den 3, AP ve BP’den 1’er olmak üzere, 1 de bağımsız aday milletvekili seçilmiştir.

3. 1970 – 1980 Döneminde Yapılan Genel Seçimler

3.1. 1973 ve 1977 Türkiye Genelinde Seçim Sonuçları

Tablo 5: Türkiye Genel Seçim Sonuçları (1970-1980)

Seçim tarihi	14 Ekim 1973	5 Haziran 1977
Kayıtlı seçmen	16.798.164	21.207.303
Kullanılan oy	11.223.843	15.358.210
Geçerli oy	10.723.658	14.827.172
Katılım oranı (%)	66.8	72.4
PARTİLER		
AP	29.8	36.9
CHP	33.3	41.4
CGP	5.3	1.9
DEMOKRATİK P.	11.9	1.8
MİLLET P.	0.6	-
MHP	3.4	6.4
MSP	11.8	8.6
TBP	1.1	0.4
TİP	-	0.1
Bağımsızlar	0.8	3.2

Kaynak: TÜİK

1969 seçimleriyle iktidara gelen AP, 12 Mart 1970 muhtırasının etkisiyle istifa etmiş ve 1973’e kadar çeşitli koalisyonlar denenmiştir. Ancak bu iktidarlar uzun sürmeden sonlanmıştır. İktidar kurma çabalarının başarısız olması üzerine 14 Ekim 1973’te genel seçimler yapılmıştır. 1973 seçimlerinde seçmen sayısı artmasına rağmen 1969 seçimlerine göre katılım oranının düştüğü, 1977 seçimlerinde ise katılım oranında tekrar bir artışın olduğu görülmüştür.

1973 seçimleri Türk tarihinde en çok siyasi partinin yarıştığı ilk seçim olarak göze çarpmaktadır. Toplamda 8 partinin yarıştığı seçimlerden CHP birinci parti, AP ise ikinci parti olarak çıkmıştır. AP'nin yaşadığı bu oy kaybı, kendi içindeki muhalefetin ayrılarak Demokratik Parti'yi kurmalarına ve bu partinin seçimde %11,9 oy almasına bağlanabilir.

1973 seçimlerinde dikkat çeken bir diğer parti ise MSP'dir. 1970'te kurulan, ancak 1971'de kapatılan MNP'nin kadroları tarafından kurulan MSP girdiği ilk seçimlerde %11 oy oranına ulaşırken 1977 seçimlerinde %8,6'ya düşmüştür.

1977 genel seçiminin sonucuna göre CHP oylarını 8 puan artırarak %41,4'e yükseltmiş ve tekrar birinci parti olarak sandıktan çıkmıştır. Seçimin diğer büyük partisi AP de benzer yükselişle %36,9 oy oranı ile ikinci parti olmuştur. 1973 seçimlerine ilk kez katılmalarına rağmen aldıkları oy oranları ile dikkat çeken DP ve MSP'nin, 1977 seçimlerinde oy kaybı yaşadıkları görülmüştür. Milliyetçi parti politikasıyla bilinen MHP ise 1977 seçimlerinde, önceki seçime göre oylarını yaklaşık iki kat artırmıştır.

3.2. 1973 ve 1977 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi

Malatya'da 1973 ve 1977 sonuçlarının katılım oranı haricindeki tüm göstergelerle ilk defa Türkiye genel sonuçlarına paralel bir doğrultuda olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Malatya Genel Seçim Sonuçları (1970-1980)

Seçim tarihi	14 Ekim 1973	5 Haziran 1977
Kayıtlı seçmen	219.668	286.630
Kullanılan oy	151.608	195.836
Geçerli oy	146.231	189.419
Katılım oranı (%)	69	68.3
PARTİLER		
AP	13.8	17
CHP	44.1	52.3
CGP	4.8	-
DP	4.5	1.1
MİLLET P.	0.5	-

Tablo 6: Malatya Genel Seçim Sonuçları (1970-1980) - devamı

MHP	1.8	9.2
MSP	19.9	20.4
TBP	1.8	-
TİP	-	-
Bağımsızlar	9.1	0

Kaynak: TÜİK

1973 ve 1977 seçimlerinde CHP Malatya’da birinci parti olmaya devam etmiştir. 1973 seçimlerinde %44,1 oy alan CHP, 1977 seçimlerinde 8 puanlık bir artış yakalamış ve %52,3 oy oranına ulaşmıştır. AP ise 1973 ve 1977 seçimlerinde Türkiye genelinde 2. parti olurken Malatya’da MSP’den sonra 3. parti olmuştur. Erbakan’ın öncülüğünde kurulan MNP’nin kapatılması üzerine açılan MSP her iki seçimde de Malatya’da 2. parti olarak sandıktan çıkmıştır. Türkiye genelinde MHP iki seçimde oylarını iki kat artırmışken, Malatya’da ise 8 puanlık bir yükselişle oy oranını 9.2’ye çıkararak ciddi bir oy kazancı sağlamıştır.

Tablo 6’da 1973 tarihli seçimde görülen partilerin oy oranlarına göre, AP ve MSP Malatya’dan 1 milletvekili çıkarırken CHP ise 4 milletvekili çıkarmıştır. 1977 seçimlerinden sonra Türkiye’de demokratik yaşam 1980 darbesi ile üçüncü kez müdahaleye maruz kalmıştır.

4. 1980 – 1990 Döneminde Yapılan Genel Seçimler

12 Eylül 1980 askeri müdahalesiyle birlikte ülke yönetimine el koyan Milli Güvenlik Konseyi parlamentoyu feshederek dönemin tüm siyasi partilerinin faaliyetlerini yasaklamış ve parti liderleri dahil olmak üzere birçok milletvekiline de siyaset yasağı getirmiştir. Dönemin zorlu siyasi döneminde 2 genel seçim yapılmış ve demokratik yönetim milletin seçimlere yüksek oranda katılımıyla tekrar kurulmuştur.

4.1. 1983 ve 1987 Türkiye Geneli Seçim Sonuçları

Askeri müdahale sonrası demokratik sürecin işlemesine yönelik ilk adım 6 Kasım 1983 seçimleriyle atılmıştır. 1983 seçimlerine MGK’nın izin verdiği ANAP, HP ve MDP katılmıştır. Tablo 7’de aktarıldığı üzere, seçmen sayısı nüfusla orantılı bir

şekilde artış göstermiş, özellikle katılım oranı 70’li yıllardaki seçimlere göre oldukça yükselmiştir.

Tablo 7: Türkiye Genel Seçim Sonuçları (1980-1990)

Seçim tarihi	6 Kasım 1983	29 Kasım 1987
Kayıtlı seçmen	19.767.366	26.376.926
Kullanılan oy	18.238.362	24.603.541
Geçerli oy	17.351.510	23.923.687
Katılım oranı (%)	92.3	93.3
PARTİLER		
ANAP	45.1	36.3
DSP	-	8.5
DYP	-	19.1
HP	30.5	-
MDP	23.3	-
RP	-	7.2
SHP	-	24.8
IDP	-	0.8
MÇP	-	2.9
Bağımsızlar	1.1	0.4

Kaynak: TÜİK

Bu dönemde yapılan 1983 seçiminde Turgut Özal’ın liderliğinde kurulan ANAP sandıktan %45,1 oyla birinci, HP %30,5 oy oranıyla ikinci ve MDP %23,3 ile üçüncü parti olarak çıkmıştır.

1983 seçimi darbeden sonra yapılan ilk seçim olmasına rağmen çok partili siyasi yaşamdaki ikinci en yüksek katılımın gerçekleştiği seçim olmuştur. Aynı zamanda 12 Eylülcüler tarafından desteklenen MDP seçimde üçüncü parti olabilmıştır¹⁷⁵. Türk seçmenin, demokrasinin yeniden kurulmasını sağlayan bu seçimde hem yüksek bir katılım göstermesi hem de asker destekli partiye rağmen bir başka sivil partilerden birisini sandıktan birinci çıkarması demokratik olgunluğun bir göstergesi olarak yorumlanabilir.

¹⁷⁵ Tanju Tosun, *Türk Siyasal Hayatında Seçimler ve İzmir*, Ankara 2009, s. 148.

1987 yılında yapılan bu dönemin ikinci seçiminde ise parti sayısının çoğaldığı görülmüştür. MDP 1986’da kendini feshederek seçime girmemiş, HP ve SDP birleşmesi ile kurulan SHP ise seçimin ikinci büyük partisi olarak sandıktan çıkmıştır.

4.2. 1983 ve 1987 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi

Darbe sonrasında yapılan ilk seçimle birlikte Malatya’da seçmen tercihinin Malatyalı olan Turgut Özal’ın başkanlığını yaptığı ANAP’tan yana olduğu görülmüştür. Her ne kadar CHP bu dönemde yasaklı olduğu için seçimlere girememiş olsa bile 1950’den bu yana ilk defa sandıktan farklı bir parti Malatya’da birinci parti olarak çıkmıştır.

Tablo 8: Malatya genel seçim sonuçları (1980-1990)

Seçim tarihi	6 Kasım 1983	29 Kasım 1987
Kayıtlı seçmen	223.776	300.781
Kullanılan oy	200.386	278.133
Geçerli oy	191.773	271.556
Katılım oranı (%)	89.3	92,5
PARTİLER		
ANAP	53.7	58,6
DSP	-	3.2
DYP	-	4.7
HP	32.7	-
MDP	9.5	-
RP	-	6
SHP	-	24.9
IDP	-	0.6
MÇP	-	2
Bağımsızlar	4.1	0

Kaynak: TÜİK

6 Kasım 1983 tarihinde yapılan dönemin ilk seçiminde Malatya’da seçimlere katılma oranında Türkiye genelinde olduğu gibi büyük bir artış yaşandığı görülüyor. Seçmenin büyük oranda katıldığı bu seçimler sonucunda ANAP Malatya’da %53,7 oy alarak birinci parti olmuştur. Aynı seçimde merkez sol iddiasıyla yarışan HP ise 32.7

oy olarak ikinci, askerlerin desteklediği MDP de %9,5 oy oranıyla üçüncü parti olmuştur.

1987 yılında yapılan genel seçimde de Malatya seçmenin tercihinde büyük farklılıklar olmadığı anlaşılmaktadır. Nitekim, ANAP, önceki seçime göre oylarını 5 puan artırarak %58,6 ile birinci parti, HP ve SDP'nin birleşmesinden sonra kurulan SHP ise 24.9 oy olarak ikinci parti olmuştur. 1980 darbesiyle kapatılmadan önce Malatya'da %20 civarında oy almayı başaran MSP'nin yerine kurulan RP, 1987'de ilk kez katıldığı seçimlerde Malatya'da RP %6 oy ile üçüncü, DYP %4,7 ile dördüncü ve DSP ise %3,2 ile beşinci parti olmuştur.

1983 seçimlerinde Malatya'yı temsil eden 6 milletvekilinden 4'ü ANAP'tan, 2'si ise SHP'den seçilmiştir. 1987 seçimlerinde ise ANAP artırdığı oy oranı ile milletvekili sayısını 5'e yükseltmiş, SHP ise 1 milletvekiline düşmüştür.

5. 1990 – 2000 Döneminde Yapılan Genel Seçimler

5.1. 1991, 1995 ve 1999 Türkiye Geneli Seçimler

Tablo 9: Türkiye genel seçim sonuçları (1990-2000)

Seçim tarihi	20 Ekim 1991	24 Aralık 1995	18 Nisan 1999
Kayıtlı seçmen	29.979.123	34.155.981	37.495.217
Kullanılan oy	25.157.089	29.101.469	32.656.070
Geçerli oy	24.416.666	28.126.993	31.184.496
Katılım oranı (%)	83,9	85.2	87.1
PARTİLER			
ANAP	24	19.6	13.2
BBP	-	-	1.5
BP	-	-	0.2
CHP	-	10.7	8.7
DBP	-	-	0.1
DP	-	-	0.3
DSP	10.8	14.6	22.2
DTP	-	-	0.6
DYP	27	19.2	12
EMEP	-	-	0.2

Tablo 9: Türkiye genel seçim sonuçları (1990-2000) - devamı

FP	-	-	15.4
HADEP	-	4.2	4.7
İP	-	0.2	0.2
LDP	-	-	0.4
MHP	-	8.2	18
MİLLET P.	-	0.5	0.3
ÖDP	-	-	0.8
RP	16.9	21.4	-
SHP	20.8	-	-
SİP	-	-	0.1
SP	0.4	-	-
YDH	-	0.5	-
YDP	-	0.3	0.1
YENİ P.	-	0.1	-
Bağımsızlar	0.1	0.5	0.9

Kaynak: TÜİK

1990 – 2000 arasında yapılan üç seçimde özellikle parti sayısındaki artış ve partilerin oy oranlarının birbirine yaklaşması dikkat çekmektedir. 1990’dan önceki seçimlerde bir veya iki parti yüksek oyla sandıktan çıkabilirken bu 10 yıldaki üç seçimde partiler arasında oy farkı oldukça azalmış görülmektedir.

20 Ekim 1991 genel seçimine katılım oranı, bir önceki seçime göre 10 puan azalmış ve sonraki seçimlerde de dalgalı oranda bir katılım gerçekleşmiştir. Bu dönemde ANAP ve DYP sürekli oy kaybına uğrarken milliyetçi programa sahip MHP, sol söyleme sahip DSP ve Siyasal İslam’ın ötesinde toplumun sosyo-ekonomik sorunlarını öne çıkaran¹⁷⁶ RP’nin (1999 seçimleriyle FP) oylarını artırarak belli bir temsil kabiliyetine ulaşan partiler durumuna gelmiştir.

1991 seçimlerinde %24 oy alan ANAP, bu seçimden başlayarak her seçimde yaklaşık 5 puan oy kaybetmiş ve 1999 seçimlerinde %13,2 oy oranı ile üçüncü parti olmuştur. ANAP’la birlikte oy kaybı yaşayan diğer parti DYP de, 1991’de %27 oy ile

¹⁷⁶ Ruşen Çakır, *Ne Şeriat Ne Demokrasi: Refah Partisini Anlamak*, İstanbul 1994, s. 20.

birinci parti olmasına rağmen her seçimde 7 puan oy kaybı yaşamış ve 1999 seçimlerinde %12 oy oranı ile sandıktan beşinci parti olarak çıkmıştır. 1990 – 2000 döneminde 1980 darbesiyle kapatılan CHP ve MHP, 1995 seçimlerinden önce tekrar faaliyete geçerek seçime katılmışlardır. CHP ilk seçiminde %10,7 oy oranı almış, 1999 seçimlerinde ise %8,7'ye düşerek meclis dışında kalmıştır. MHP ise, 1995 seçimlerinde %8,2 oy almış, 1999 seçimlerinde 10 puanlık bir artış yakalayarak oylarını %18'e yükseltmiştir.

Siyasi yasak döneminden sonra katıldığı 1987 seçimlerinden %6 oy oranı ile çıkan RP, 1991'de %16,9 oy oranı ile üçüncü, 1995 seçimlerinde ise oylarını 5 puan artırarak %21,4 ile birinci parti olmuştur. Takip eden süreçte Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılan RP, 1999 seçimlerine Fazilet Partisi olarak girmiş ve %15,4 oy almıştır.

5.2. 1991, 1995 ve 1999 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi

Malatya'da 1990 – 2000 arasında yapılan seçimlere katılım oranı Türkiye genelinde olduğu gibi, 1987 seçimlerine göre 10 puanlık bir düşüş yaşamış, ancak 1991 seçimleriyle beraber artış göstermiştir. 1991 seçimlerinde %79,1 olan katılım oranı, 1995'te %79,9 ile 1999'da ise yaklaşık 4 puanlık artışla %83,6 olarak gerçekleşmiştir. Tablo 10'da aktarıldığı üzere Türkiye genelinde görülen parti tercihlerinin benzeri Malatya'da da gerçekleşmiştir.

Tablo 10: Malatya genel seçim sonuçları (1990-2000)

Seçim tarihi	20 Ekim 1991	24 Aralık 1995	18 Nisan 1999
Kayıtlı seçmen	345.037	372.881	405.744
Kullanılan oy	272.848	298.061	339.126
Geçerli oy	265.550	288.476	322.925
Katılım oranı (%)	79.1	79.9	83.6
PARTİLER			
ANAP	41.1	23	7.2
BBP	-	-	2.6
BP	-	-	0.4
CHP	-	14	14.3
DBP	-	-	0.1

Tablo 10: Malatya genel seçim sonuçları (1990-2000) - devamı

DP	-	-	0.4
DSP	2.9	3.9	5.9
DTP	-	-	0.3
DYP	6.6	8.1	6
EMEP	-	-	0.3
FP	-	-	25.3
HADEP	-	2.9	2.3
İP	-	0.2	0.3
LDP	-	-	0.1
MHP	-	8.3	19.8
MİLLET P.	-	0.3	0.2
ÖDP	-	-	0.9
RP	22.8	37.2	-
SHP	26.2	-	-
SİP	-	-	0.1
SP	0.4	-	-
YDH	-	0.3	-
YDP	-	0.3	0.1
YP	-	0.3	-
Bağımsızlar	-	1.3	13.5

Kaynak: TÜİK

1991 seçimlerinde ANAP Malatya’da %41,1 oy alarak birinci parti olmuştur. Ancak Türkiye genelinde görüldüğü gibi, sonraki seçimlerde büyük oy kaybı yaşamış ve ANAP’ın oy oranı 1995’te %23’e, 1999 seçimlerinde ise %7,2’ye gerilemiştir. Yine 1991 seçimlerinde ikinci olan SHP %26,2, üçüncü olan RP ise %22,8 oy almıştır.

1990 – 2000 döneminde RP (ve sonrasında FP), Türkiye genelinde olduğu gibi Malatya’da da yüksek oylara ulaşmıştır. Nitekim RP 1995 seçimlerinde %37,2 ile birinci parti olurken, kapandıktan sonra yeni yapılandığı FP ise 1999 seçimlerinde %25,3 ile tekrar birinci parti olmuştur. Bu dönemin çıkış yapan diğer partisi MHP’nin Malatya’da aldığı oy oranları da Türkiye geneliyle benzerlik göstermektedir. 1995 seçimlerinde %8,3 oy alan MHP, 1999 seçimlerinde 11 puanlık bir artış yakalamış ve oyunu %19,8’e yükseltmiştir.

DYP'nin Malatya genelindeki oy oranlarının oldukça düşük kaldığı görülmüştür. 1991 seçimlerinde Türkiye genelinde birinci parti olan DYP, Malatya'da bu dönemde girdiği tüm seçimlerde dördüncü olmuştur. DYP'nin aldığı oy oranları sırasıyla %6,6, %8,1 ve %6 olarak rakamlara yansımıştır.

1980 darbesinde kapatılıncaya kadar Malatya'daki tüm seçimlerde birinci parti olan CHP, darbe sonrasında ilk kez girdiği 1995 seçimlerinde Malatya'da %14 oy alarak üçüncü parti olmuştur. 1999 seçimlerinde de hemen hemen aynı oy oranını yakalayan CHP sandıktan yine üçüncü sırada çıkmıştır.

1999 seçimlerinde Turgut Özal'ın oğlu Ahmet Özal Malatya'dan bağımsız katıldığı seçimlerde %13 oy alarak milletvekili seçilmiştir. Ahmet Özal, 1969'da yine bağımsız olarak seçilen Ahmet Karaaslan'dan sonra Malatya'dan seçilen ikinci bağımsız milletvekili olmuştur.

1991 seçimlerinde Malatya'da ANAP 4, SHP ve RP ise 1'er milletvekiline sahip olmuştur. 1995 seçimlerinde RP'den 4, ANAP'tan 2 ve CHP'den 1 milletvekili; 1999 seçimlerinde ise Ahmet Özal'la birlikte FP'den 3, MHP'den 2 ve ANAP'tan 1 milletvekili seçilmiştir.

6. 2000 – 2010 Döneminde Yapılan Genel Seçimler

6.1. 2002 ve 2007 Türkiye Geneli Seçimler

Tablo 11'de verilen bilgilere göre 3 Kasım 2002 seçimlerinde, bir önceki 1999 seçimine göre kayıtlı seçmen sayısı artmasına rağmen katılım oranının azaldığı görülmüyor. Çok partili siyasi dönemin 14'üncü genel seçimi olan 3 Kasım 2002 seçimleri siyasi tarih açısından daha önce örneği olmayan sandık sonuçlarıyla tarihteki yerini almıştır. Nitekim 1999 seçimlerinde muhalefet ve iktidar partisi olarak giren 5 partinin (DSP, MHP, ANAP, DYP ve FP) tamamı %10 barajını geçemediği için meclis dışında kalırken, seçimden henüz 1 yıl önce Tayyip Erdoğan liderliğinde kurulan AKP %34,3 oy oranı ile birinci olmuştur. Bir önceki seçimde meclis dışında olan CHP ise %19,4 oy oranı ile meclisin ikinci partisi olmuştur.

2007 seçimleri, 11. Cumhurbaşkanı'nın meclis tarafından seçilememesi nedeniyle alınan erken seçim kararı üzerine yapılmıştır. Kamuoyunda '367 krizi' olarak bilinen bu olaydan sonra yapılan seçimlerde 2007 seçimlerinde en büyük oy artışını AKP'nin yakaladığı görülmüştür¹⁷⁷. Bu seçimde AKP oylarını 12 puan artırarak %46'ya yükseltmiş ve tek başına iktidar olmuştur. Hem 2002 hem de 2007 seçimlerinde görülen sonuçlara göre, AKP'nin merkez sağ ve muhafazakâr partilerin oylarını bir araya getirdiği söylenebilir. Nitekim AKP dışında merkez sağ ve muhafazakâr söyleme sahip hiçbir parti temsil gücüne ulaşacak oy sayısına ulaşamamıştır.

Tablo 11: Türkiye genel seçim sonuçları (2000-2010)

Seçim tarihi	3 Kasım 2002	22 Temmuz 2007
Kayıtlı seçmen	41.407.027	42.799.303
Kullanılan oy	32.768.161	36.056.293
Geçerli oy	31.528.783	35.049.691
Katılım oranı (%)	79.1	84,2
PARTİLER		
AKP	34.3	46.6
ANAP	5.1	-
ATP	-	0.3
BBP	1	-
BTP	0.5	0.5
CHP	19.4	20.9
DEHAP	6.2	-
DP	-	5.4
DSP	1.2	-
DYP	9.5	-
EMEP	-	0.1
GENÇ P.	7.2	3
HYP	-	0.5
İP	0.5	0.4

¹⁷⁷<https://t24.com.tr/haber/367-krizi-kaset-istifalari-cozum-sureci-2007den-bu-yana-turkiyenin-referandumlari-secimleri,399159>, "367 krizi, kaset istifaları, çözüm süreci; 2007'den bu yana Türkiye'nin referandumları, seçimleri...", (Son erişim tarihi: 02.05.2021).

Tablo 11: Türkiye genel seçim sonuçları (2000-2010) - devamı

LDP	0.3	0.1
MHP	8.4	14.3
MİLLET P.	0.2	-
ÖDP	0.3	0.2
SAADET P.	2.5	2.3
TKP	0.2	0.2
YP	0.9	-
YTP	1.2	-
Bağımsızlar	1	5.2

Kaynak: TÜİK

Bir önceki seçimde (1999), %22 oy oranı ile birinci parti olan DSP, 2002 seçimlerinde %1 oy alarak seçimde büyük bir oy kaybı yaşamıştır. Benzer bir düşüş, kapatılan FP'nin yerine kurulan Saadet Partisi'nde de görülmüştür. 2002'de %2,5 oy alan parti, 2007 seçimlerinde de %2,3 oy almıştır.

2002 seçimlerinde %8,4 alan MHP, 2007 seçimlerinde oylarını %14 seviyesine yükseltmiş ve mecliste üçüncü parti olmuştur. 1980'den itibaren mecliste olan partilerden DYP ise 2002'de %9,5 oy alarak meclis dışında kalmış, 2007 seçimlerinde ise DP ile birleşerek seçime girmiştir. 1950 ve 1960 döneminde kesintisiz iktidar olan DP, 2007 seçimlerinde %5,4 oy alarak meclis dışındaki partiler arasında yer almıştır.

2007 seçimlerinde bağımsız adayların toplamda %5,2 oy oranı aldığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre tarihte en çok bağımsız milletvekili bu seçimlerle meclise girmiştir. Seçilen milletvekillerinden 20'si DTP'ye katılarak mecliste dördüncü parti grubunu kurmuşlardır.¹⁷⁸

6.2. 2002 ve 2007 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi

2002 ve 2007 seçimlerinde Malatya'da seçime katılım, Türkiye genel ortalamalarına göre düşük gerçekleşmiştir. 2002 seçimlerinde %72,7 olan seçimlere katılım

¹⁷⁸<https://www.cnnturk.com/2007/turkiye/07/30/dtp.mecliste.grup.basvurusunu.yapti/380625.0/index.html>, "DTP Meclis'te grup başvurusunu yaptı", (Son erişim tarihi: 02.05.2021).

oranı, 2007 yılındaki seçimde %78,6'ya yükselmiş olmakla birlikte Türkiye geneline göre 6 puan düşük kalmıştır.

Tablo 12'de aktarıldığı üzere, AKP'nin 2002 seçimlerinde %50,6, 2007 seçimlerinde ise 16 puanlık artışla %66,7 oy alarak Malatya'da da birinci parti olduğu görülmektedir. Her iki seçimde ikinci parti ise %18 civarındaki oylarıyla CHP olmuştur.

Malatya'da seçime giren diğer partilerin performansı, genel olarak Türkiye sonuçlarıyla büyük benzerlikler taşımaktadır. 1990 – 2000 arasındaki tüm seçimlerde Malatya'da sandıktan birinci çıkan RP ve mirasçısı FP, Saadet Partisi (SAADET P.) olarak katıldığı 2002 ve 2007 seçimlerinden sırasıyla %3,8 ve %1,6 oy almıştır. Malatya'da düşüş yaşayan diğer parti ise MHP'dir. 2002 yılında %6 oy alan parti, 2007 seçiminde ise %7,6 almış olsa da önceki döneme göre Malatya'da oy kaybettiği görülmektedir.

Bu sonuçlara göre 2002 seçimlerinde Malatya'nın 7 milletvekilinden 5'i AKP'den, 2'si ise CHP'den seçilmiştir. 2007 seçimlerinde AKP 6 milletvekili çıkarırken, kalan 1 milletvekili CHP listelerinden çıkmıştır.

Tablo 12: Malatya genel seçim sonuçları (2000-2010)

	3 Kasım 2002	22 Temmuz 2007
Kayıtlı seçmen	449.965	466.784
Kullanılan oy	327.181	366.896
Geçerli oy	319.171	365.003
Katılım oranı (%)	72.7	78.6
PARTİLER (%)		
AKP	50.6	66.7
ANAP	2.6	-
ATP	-	-
BBP	1.3	-
BTP	0.6	0.4
CHP	18.1	18.9
DEHAP	4.2	-
DP	-	1.3
DSP	0.6	-
DYP	7.2	-

Tablo 12: Malatya genel seçim sonuçları (2000-2010) - devamı

EMEP	-	-
GENÇ P.	2.4	0.7
HYP	-	0.3
İP	0.4	0.3
LDP	0.1	0.1
MHP	6	7.6
MİLLET P.	0.2	-
ÖDP	0.4	0.1
SAADET P.	3.8	1.6
TKP	0.1	0.2
YP	0.3	-
YTP	0.8	-
Bağımsızlar	0.3	1.8

Kaynak: TÜİK

7. 2010 – 2021 Döneminde Yapılan Genel Seçimler

7.1. 2011, Haziran 2015, Kasım 2015 ve 2018 Türkiye Geneli Seçimler

Tablo 13: Türkiye genel seçim sonuçları (2010-2018)

	12 Haziran 2011	7 Haziran 2015	1 Kasım 2015	24 Haziran 2018
Kayıtlı seçmen	52.806.322	56.608.817	56.949.009	59.367.469
Kullanılan oy	43.914.948	47.507.467	48.537.695	51.189.444
Geçerli oy	42.941.763	46.163.243	47.840.231	50.137.175
Katılım oranı (%)	83.16	83.9	85.2	86.2
PARTİLER				
AKP	49.8	40.9	49.5	42.6
ANADOLU P.	-	0.1	-	-
BBP	0.8	-	0.5	-
BTP	-	0.2	0.1	-
CHP	26	25	25.3	22.6
DP	0.7	0.2	0.1	-
DSP	0.3	0.2	0.1	-
DYP	0.2	0.1	0	-
EMEP	0.1	-	-	-
HAK-PAR	-	0.1	0.2	

Tablo 13: Türkiye genel seçim sonuçları (2010-2018) - devamı

HAS P.	0.8	-	-	-
HDP	-	13.1	10.8	11.7
HEPAR	0.3	-	-	-
HKP	-	0.1	0.2	-
HÜDAPAR	-	-	-	0.3
İYİ P.	-	-	-	9.9
KP	-	0	0.1	-
LDP	0	0.1	0.1	-
HAP	-	0.1	-	-
MHP	13	16.3	11.9	11.1
MİLLET P.	0.1	0	0	-
MMP	0,1	-	-	-
SAADET P.	1.3	2.1	0.7	1.3
VP	-	0.4	0.2	0.2
TURK P.	-	0.1	-	-
YURT P.	-	0.1	-	-
Bağımsızlar	6.6	1.1	0.1	0.2

Kaynak: TÜİK

8 yıllık bu süreçte 4 genel seçim yapılmıştır. Seçimlere katılım oranının giderek arttığı görülmektedir. 2011 seçimlerinde %83 olan katılım oranı her seçimde artış göstermiş ve 24 Haziran 2018’de %86 katılım oranına ulaşmıştır. Bu dönemde öne çıkan bir diğer sonuç ise, her seçimde meclise yeni bir partinin barajı geçecek oy oranına ulaşmış olmasıdır.

2011 seçim sonuçlarına göre, AKP %49,8 oy oranı ile birinci parti, CHP %26 oy oranı ile ikinci, MHP ise %13 oran ile üçüncü parti olarak meclise girmiştir. 2007 seçimlerinde bağımsız olarak meclise giren ve DTP grubunu kuran adayların çoğunluğu, 2011 seçimlerinde tekrar aday olmuş ve 29 milletvekili ile mecliste BDP grubunu kurmuştur.¹⁷⁹

¹⁷⁹ “BDP Meclis'te grup kurdu”, <https://www.dunya.com/gundem/bdp-meclis039te-grup-kurdu-haberi-148769>, (Son erişim tarihi: 02.05.2021).

7 Haziran 2015 seçimleri sonucunda, 1999 yılından bu yana ilk defa bir parti tek başına hükümet kuracak çoğunluğu toplayamamış ve koalisyon görüşmeleri yapılmıştır. Bu seçimlerde AKP 9 puan oy kaybetmesine rağmen yine %40 oy oranı ile birinci parti olmuştur. 1 puan oy kaybı yaşayan CHP tekrar ana muhalefet partisi olarak mecliste yer almıştır. Sonuçlara göre oylarını artıran MHP %16,3, daha önce bağımsız adaylarla mecliste temsil edilen DTP ve BDP'nin ardılı olan HDP ise %13,1 oy almış ve meclise girmiştir.

7 Haziran 2015 seçimlerinde görülen bu sonuçlarla koalisyon görüşmeleri yapılmış, ancak hiçbir parti birbiriyle anlaşamamıştır. Koalisyon görüşmelerinin sonuçsuz kalmasından dolayı, Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın 'tekrar seçim' olarak nitelendiği 1 Kasım 2015 erken seçimi yapılmıştır.¹⁸⁰

Çok partili yaşam boyunca birçok erken genel seçim gerçekleşmiştir. Ancak, 1 Kasım 2015 seçimleri, ilk defa bir genel seçimden sonra hükümetin kurulamaması üzerine yapılan genel seçim olması açısından siyasi tarihteki yerini almıştır.¹⁸¹ Yapılan erken seçim sonucunda AKP %49,5 oy alarak birinci parti olmuş ve hükümeti kuracak çoğunluğa tekrar ulaşmıştır. CHP oylarını binde 3 oranında artırarak ana muhalefet partisi olarak mecliste kalmaya devam etmiştir. MHP ve HDP açısından seçim sonuçlarına bakıldığında, 5 ay gibi kısa bir süre sonra seçimin tekrarlanmasına rağmen MHP'nin 4, HDP'nin ise yaklaşık 3 puan oy kaybettiği görülmüştür.

1 Kasım 2015 seçimlerinde seçmenin sandıktan tekrar bir partiyi iktidar kuracak kadar tercih etmesi anlamlıdır: İlk defa hükümetin kurulamamasıyla sonuçlanan seçimlerden sonra seçmen sandıktan bir hükümet çıkarmıştır denilebilir.

24 Haziran 2018 tarihinde yapılan genel seçimler birçok açıdan çok partili siyasi dönemde ilkleri teşkil etmektedir. İlk olarak, Cumhurbaşkanı ve milletvekili genel seçimlerinin bir arada yapıldığı ilk seçimdir. Bu seçim aynı zamanda, Nisan 2017'de

¹⁸⁰ “Erken değil tekrar seçim”, <https://www.takvim.com.tr/guncel/2015/06/14/erken-degil-tekrar-secim>, (Son erişim tarihi: 02.05.2021).

¹⁸¹ “İlk kez tekrar seçim olacak”, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/08/17/ilk-kez-tekrar-secim-olacak>, (Son erişim tarihi: 02.05.2021).

Anayasa değişikliğine yönelik referandumla kabul edilen değişikliklerin hayata geçmesini sağlayan ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'nin kabul edilmesinden sonra yapılan ilk genel seçim olmuştur. Son olarak, siyasi partiler ilk defa hukuki çerçevesi belirlenmiş ittifaklar kurarak seçimlere katılmışlar; bu nedenle parti barajı geçemese bile, ittifakın oy oranına göre mecliste temsil edilmeye başlamışlardır.

Seçim sonuçlarına bakıldığında, AKP'nin bir önceki seçime göre 7 puan oy kaybı yaşadığı ve %42,6 oy ile birinci parti olduğu görülmektedir. Seçimde yaklaşık 3 puan oy kaybeden CHP %22,6 ile ana muhalefet partisi olmayı sürdürürken HDP ve MHP'nin oylarında kayda değer bir değişme olmamıştır. Seçimin dikkat çeken partisi ise, seçimlerden bir yıl önce Meral Akşener tarafından kurulan İyi Parti (İYİ P.) olmuştur. İyi Parti girdiği ilk seçimlerde %9,9 oy alarak meclis dışında kalmasına rağmen, seçime Millet İttifakı çatısı altında girdiği için 43 milletvekili ile mecliste temsil hakkına ulaşmıştır.

7.2. 2011, Haziran 2015, Kasım 2015 ve 2018 Malatya Geneli Seçim Sonuçlarının Analizi

Tablo 14'te verilen bilgilere göre, bu dönemde yapılan seçim sonuçları ile önceki dönem seçim sonuçları arasında sadece oransal farklılıklar olduğu görülmektedir. Bunun yanında seçime katılım oranı dalgalı bir görünüm göstermiştir. 2011 yılında %87,1 olarak gerçekleşen katılım oranı, Haziran 2015'te %84,3, Kasım 2015'te %86,4 ve son genel seçim olan 2018'de %87,7 olarak gerçekleşmiştir.

Seçim sonuçlarına bakıldığında AKP'nin Malatya'da en çok oyu alarak birinci parti olmaya devam ettiği görülmekle beraber, Türkiye genelinde olduğu gibi oy oranlarında iniş çıkışlar olduğu da görülmektedir. 2011 seçimlerinde %68 oy alan AKP, 2015 genel seçimlerinde 10 puan oy kaybına uğramıştır. Takip eden erken seçimde oy kaybını tekrar kazanan AKP %67,6 oy oranına ulaşmıştır. 2018 yılında ise AKP'nin aldığı oylarda 15 puanlık bir düşüş gerçekleşmiş ve %52,9 oy almıştır.

Tablo 14: Malatya genel seçim sonuçları (2010-2018)

	12 Haziran 2011	7 Haziran 2015	1 Kasım 2015	24 Haziran 2018
Kayıtlı seçmen	503.323	531.722	534.469	555.349
Kullanılan oy	438.431	448.253	461.442	487.151
Geçerli oy	433.377	449.445	468.056	493.508
Katılım oranı (%)	87.1	84.3	86.3	87.7
PARTİLER				
AKP	68	58,4	67,6	53,9
ANADOLU P.	-	0	-	-
BBP	0.5	-	0.5	-
BTP	-	0.3	0.1	-
CHP	19,8	16,6	15,4	16,7
DP	0.3	0.1	0.1	-
DSP	0.1	0.2	0	-
DYP	0.1	0	0	-
EMEP	0	-	-	-
HAK-PAR	-	0.1	0.2	-
HAS P.	1	-	-	-
HDP	-	8.2	6	7
HEPAR	0	-	-	-
HKP	-	0.1	0.1	-
HÜDAPAR	-	-	-	0.3
İYİ P.	-	-	-	4.3
KP	-	0	0.1	-
LDP	0	0	0	-
HAP	-	0	-	-
MHP	8.1	11.4	9.2	16.1
MİLLET P.	0.1	0	0	-
MMP	0.0	-	-	-
SAADET P.	0.8	1.8	0.6	1.5
VP	-	0.1	0.1	0.1
TURK P.	-	0.1	-	-
YURT P.	-	0.1	-	-
Bağımsızlar	1.3	2.5	-	-

Kaynak: TÜİK

Tablo 14'teki verilere göre, CHP 2011 yılında %19,8 oy oranı alırken, 2015 yılında 3 puanlık bir kayıp yaşamış ve oy oranı %16,6'ya düşmüştür. Kasım 2015 ve 2018 seçimlerinde 1 puanlık dalgalanma yaşayan CHP oyları bu seçimlerde sırasıyla %15,4 ve %16,7 olarak gerçekleşmiştir.

Malatya'da oyları dalgalı bir görünüm çizen diğer parti ise MHP'dir. 2011 seçimlerinde %8,1 oy alan MHP, 2015'te %11,4 oranına ulaşmıştır. Kasım 2015'teki erken genel seçimde 2 puanlık oy kaybı yaşayan parti, 2018 genel seçimlerinde ise 7 puanlık oy artışı ve %16,1 ile sandıktan üçüncü parti olarak çıkmıştır.

2015 ve 2018 seçimlerinde mecliste üçüncü parti olarak yer alan HDP'nin Malatya'da aldığı oyların ortalaması Türkiye geneline göre düşük kalmıştır. Haziran 2015 seçimlerinde %8,2 oy alan parti, Kasım 2015'te %6 ve 2018 seçiminde ise %7 oy almıştır. Seçimlere ilk defa 2018'de katılan İYİ Parti'nin Malatya'daki oy oranı %4,3 olmuştur.

8. Malatya'daki Genel Seçimlerin Bütünü Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Çok partili siyasi hayat döneminde Malatya'da gerçekleştirilen genel seçimleri 12 Eylül 1980 darbesinin öncesi ve sonrası diye ayırmak mümkündür. Darbeye kadar olan genel seçimlerde Malatya'da yaşayan seçmenlerin çoğunluk tercihi CHP'den yana olmuştur. CHP'den yana sergilenen bu tercihte Kurtuluş Savaşı'nın önemli figürü olan CHP lideri İsmet İnönü'nün etkisi olduğundan söz edilebilir¹⁸². Lider ve aday faktörlerinde değinildiği gibi, hem lider hem de adayın özellikleri seçmen davranışlarında etkili olabilmektedir. Seçmenler, lider veya adayın özellikleri ile bağ kurmakta ve oy kullanma davranışlarını buna göre gerçekleştirmektedir. İsmet İnönü, 1972 yılında CHP liderliğinden ayrılmış olsa da hem 1973 hem de 1977 seçimlerinde CHP Malatya'da birinci parti olmaya devam etmiştir.

¹⁸² Yusuf Beyhan, *Demokrat Parti Döneminde Malatya'da Sosyal, Siyasi ve Ekonomik Hayat (1950-1960)*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018, s. 86-87; Fatma Tuba Ariç, *Çok Partili Siyasi Dönemde Malatya'da Siyasi Hayat (1946-1960)*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019, s. 93.

12 Eylül 1980 darbesine kadar gerçekleştirilen seçimlerde CHP dışında, 1950-60 yılları arasında Demokrat Parti'nin Malatya'da güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Parti programında liberalizm ve demokrasi vurguları yapan DP¹⁸³, iktidar olduktan sonra ekonomik açıdan liberal politikalar yürütmüş ve din eksenli politikalar izlemiştir¹⁸⁴. Her ne kadar Malatya'da girdiği seçimlerde birinci parti olamasa da DP'nin almış olduğu yüksek oy oranı, benimsediği ve yürüttüğü muhafazakâr demokrat politikalara bağlanabilir. 1960 darbesinden sonra da DP'nin izinden giden muhafazakâr demokrat kimliğe sahip Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi ve Doğru Yol Partisi'nin de önemli sayılabilecek oy oranlarına ulaşmış olması nedeniyle merkez sağ partilerin Malatya'da her zaman bir oy potansiyeli taşıdığını gösterdiği söylenebilir.

Malatya seçmenlerinin hemşehri lider faktörü 1980 darbesinden sonraki seçimlerde de kendisini göstermektedir. Nitekim, 1983 yılında Malatyalı siyasetçi Turgut Özal liderliğinde kurulan ANAP, Turgut Özal'ın liderliği süresince Malatya'da gerçekleştirilen genel seçimlerde birinci olmuştur. Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanı olmasını takiben ANAP liderliğinden ayrılması Malatya'da yaşayan seçmenlerin çoğunluk tercihini değiştirmedeği görülmektedir. Turgut Özal'ın kardeşinin ANAP'tan Malatya Milletvekili adayı olması nedeniyle aday faktörünün seçmen tercihinde etkili olduğu söylenebilir. Bunun yanında, bir diğer aday faktörü olarak Malatya'da güçlü bir dinî tarikatın üyesi olan Münir Doğan Ölmeztoprak'ın ANAP Milletvekili adaylığı değerlendirilebilir¹⁸⁵.

Darbe sonrasındaki dönemde yasaklanan CHP'nin oylarını, CHP'nin altı ilkesini benimseyen¹⁸⁶ Halkçı Parti ve sonrasındaki seçimlerde Erdal İnönü'nün kurucusu olduğu Sosyaldemokrat Halkçı Parti'nin aldığı görülmektedir. Merkez sol olarak ko-

¹⁸³ Çavdar, 1839-1950, s. 456.

¹⁸⁴ Tevfik Çavdar, *Türk Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, Ankara 2013, s. 26.

¹⁸⁵ Mehmet Emin Güven, *Seçmen Davranışları Yaklaşım Modelleri Kapsamında Malatya İli Milletvekili Genel Seçimleri (1991-2018) Sonuçlarının Analizi*, (Danışman: Doç. Dr. Gökhan TUNCEL), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2019, s. 89.

¹⁸⁶ Çavdar, 1950'den günümüze, s. 272.

numlanan partilerin Malatya’da önemli oranlarda oy aldıkları görülmektedir. SHP açısından Erdal İnönü’nün varlığı, aday faktörü olarak vurgulanabilir. Ancak, söz konusu partilerin CHP’nin geleneğinden gelmiş olması da önemli bir detay olarak değerlendirilebilir. Nitekim, 1990’lı yıllarda Bülent Ecevit’in öncülüğünde kurulan Demokratik Sol Parti, 1995 ve 1999 seçimlerinin ülke geneli sonuçlarında SHP ve CHP’den daha çok oy almasına rağmen, Malatya’da durum tam tersi şekilde gerçekleşmiştir. Bu nedenle, merkez sol ideoloji açısından Malatya’da yaşayan seçmenlerin bu dönemdeki tutumu, genel olarak CHP ve CHP geleneğinden gelen partilerden yana olmuştur, denebilir.

Turgut Özal’ın 1993 yılındaki vefatı sonrasında yapılan ilk seçimlerde (1995) ANAP Malatya’daki üstünlüğünü Necmettin Erbakan liderliğindeki Refah Partisi’ne kaptırmıştır. RP’nin bu yükselişini, darbeden önceki dönemde gerçekleşen seçimlere bağlamak mümkündür. Nitekim, 1980 darbesi sonrasında Türkiye genelinde olduğu gibi Malatya’da da Milli Görüşü temsil eden partilerin oy oranlarını artırdıkları görülmektedir. Esasında, Türkiye’de İslamcı görüşe sahip akımlar her zaman güçlü olmuştur¹⁸⁷. Bu görüşün önemli temsilcisi olarak, 1980 darbesinden önce bağımsızlar ve Millî Selamet Partisi olarak seçimlere katılan Milli Görüş hareketi Malatya’da %20 civarlarında oy almayı başarmıştır. Ancak, darbe sonrasında Milli Görüşü temsil eden partilerin etkisi, kalıcı olarak Malatya’daki seçim sonuçlarında kendisini göstermeye devam etmiştir. Malatya’da yaşayan seçmenler için bu dönemden itibaren dinin ve siyasi partilerin dine ilişkin tutumunun seçmen tercihlerinde önemli bir faktör olduğu ifade edilebilir. Nitekim, Malatya’daki dinî cemaatlerden önemli isimler bu dönemde Milli Görüş içerisinde etkin olmuş, hatta bu durum İslamcı kesimin “Malatya Okulu” olarak değerlendirilmiştir¹⁸⁸.

1980 darbesi sonrasında hem sağ hem de sol partilerin sayısında artış yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde gerçekleşen sosyal, kültürel ve ekonomik alandaki olumsuz gelişmeler, toplum kesimlerinin siyasal kimliklerinde kaymalar meydana getirmiş

¹⁸⁷ Çavdar, 1950’den günümüze, s. 224.

¹⁸⁸ Tanıl Bora, *Cereyanlar*, İstanbul 2020, s. 455-458.

ve bu kaymalar seçmen davranışlarında etkili olmaya başlamıştır¹⁸⁹. Bu doğrultuda ülke genelinde sağ ve sol eksenli partilerin kendi aralarındaki rekabet, toplumsal düzeydeki sosyal ve ideolojik bölünmüşlüğü Malatya’da da kendisini gösterdiği söylenebilir. 1995 seçimlerinde söz konusu toplumsal bölünmelerin, ekonomik faktörlerin¹⁹⁰ ve dini tutumun da etkisiyle seçmenler Malatya’da da Refah Partisi’nden yana oy tercihinde bulunmuşlardır¹⁹¹. Ayrıca, dönemin olumsuz sosyal ve ekonomik şartları dikkate alındığında, Güven’in de vurguladığı gibi¹⁹², seçmenlerin, söz konusu olumsuz gelişmelerin kaynağı olarak önceden tercihte bulunduğu siyasi partileri sorumlu tuttukları ve bu çerçevede siyasi partilerin performanslarını değerlendirmeleri doğrultusunda oy tercihlerini değiştirmiş oldukları söylenebilir.

Malatya’da aday faktörünün etkisi, 1999 yılında yapılan genel seçimlerde tekrar görülmektedir. Nitekim, ANAP’ın ülke genelinde büyük düşüş yaşamasının ardından bu seçimlere bağımsız aday olarak katılan Turgut Özal’ın kardeşi Tefik Ahmet Özal, %13,5 oy oranı alarak milletvekili seçilmiştir. Aynı şekilde, Refah Partisi kapatıldıktan sonra Fazilet Partisi adı altında devam eden Milli Görüş hareketinin önemli ismi Recai Kutan’ın adaylığının da dinî inanç faktörüne ek olarak Malatyalı seçmenlerin tercihinde etkili olduğu söylenebilir. 1999 seçimlerinde Malatya’da ciddi oy artışı yaşayan parti ise MHP olmuştur. Darbeden sonra yasaklanan ve seçimlere katılma hakkını terör olaylarının arttığı bir dönemde tekrar kazanan MHP, ülke genelinde olduğu gibi Malatya’da da hatırı sayılır oy elde ederek iktidar ortağı olmuştur¹⁹³.

2002 seçimlerine gelindiğinde, 1999 seçimlerinden sonra kurulan koalisyon hükümeti döneminde yaşanan ekonomik ve siyasal krizlerin, 2002 seçimlerinin sonucunda etkili olmuştur. Milli Görüş içerisinde gelenekçiler ve yenilikçiler ayrılığından

¹⁸⁹ İlter Turan, *Türkiye’de Seçmen Davranışı Önceki Kırılmalar ve 2002 Seçimi*, İstanbul 2004, s. 152-153.

¹⁹⁰ Çavdar, 1950’den günümüze, s. 327-330.

¹⁹¹ Necati Özkan, *Türkiye ve Dünyadan Örneklerle Seçim Kazandıran Kampanyalar*, İstanbul 2002, s. 185.

¹⁹² Güven, s. 94-95.

¹⁹³ Çavdar, 1950’den günümüze, s. 346.

doğan, Recep Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül'ün öncülüğünde kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi, muhafazakâr demokrat geleneğin temsilcisi olarak katıldığı seçimlerde en yüksek oyu alarak yıllar sonra tek parti olarak iktidarı kurmuştur. AKP'nin hem ülke genelinde hem de Malatya'da elde ettiği bu başarıda ekonomik ve siyasal krizin toplum üzerinde bıraktığı olumsuz etkinin, RP döneminde belediyeçilik düzeyinde önemli sonuçlar elde eden parti liderinin ve Milli Görüşün yenilikçi kadrosunun etkisinden söz edilebilir¹⁹⁴.

2002 genel seçimlerinden itibaren AKP'nin Türkiye geneli seçimlerde olduğu gibi Malatya'da da istikrarlı bir şekilde seçmenlerin çoğunluk tercihini aldığı görülmektedir. Seçmenlerin AKP'den yana oy kullanmalarında birçok etken sıralanabilir. Ancak, AKP'nin başarılı ekonomi performansı, merkez-sağ partilerin ve İslamcı görüşe sahip seçmenlerin oylarını toplaması, yüksek dinî temsil kabiliyeti ve bir üstte vurgulandığı gibi Milli Görüş içerisinde gelen etkili lider ve yönetici kadrosu seçmenlerin tercihinde belirleyici olan faktörler olarak öne çıkmaktadır.

İlk olarak, AKP'den önceki koalisyon döneminde belirgin şekilde ortaya çıkan olumsuz ekonomik göstergeler, yüksek enflasyon ve hayat pahalılığı gibi başlıca ekonomik sorunlar 2002-2007 döneminde büyük oranda çözülmüştür. Bu nedenle, AKP'nin gerek 2002-2007 gerekse sonraki seçim dönemlerinde ekonomi alanında gösterdiği başarılı performans, genel seçimlerde seçmenlerin oy tercihini etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirilebilir¹⁹⁵. Seçmenlerin güvenlik isteği olarak nitelendirilen ekonomik istikrarı, bir başka ifadeyle, seçmenlerin ekonomik refahtaki gelişmeyi ve gelir düzeyindeki iyileşmeyi korumak istemelerinin de oy tercihlerinde etkili olduğu söylenebilir¹⁹⁶.

¹⁹⁴ R. Bahar Üste, *Türkiyede Siyaset Dönemler-Etkileri ve Sonuçları*, İstanbul 2016, s. 213; Turan, Türkiye'de Seçmen Davranışı Önceki Kırılmalar, s. 247.

¹⁹⁵ Ali Çarkoğlu, "Ideology or Economic Pragmatism?: Profiling Turkish Voters in 2007", *Turkish Studies*, Cilt 9, Sayı 2, 2008, s. 340.

¹⁹⁶ Ercins, s. 35.

İkinci olarak, AKP'nin ideolojik duruşundan kaynaklı olarak merkez sağın ve dindar seçmenlerin oylarını toplaması, seçim performansında etkili olduğu söylenebilir. Bir taraftan 90'lı yıllarda koalisyon hükümetleri döneminde merkez sağ partilerinin kötü ekonomik performans sergilemesi ve parti yöneticilerinin yolsuzluklarla anılması gibi durumlar seçmenleri olumsuz etkilemiştir¹⁹⁷. Dindar seçmenler açısından değerlendirildiğinde, Milli Görüş hareketi içerisinde yenilikçiler olarak ayrılan siyasi kadro tarafından kurulan AKP, Çaha'nın ifade ettiği gibi, Osmanlı Devleti döneminden günümüze kadar süregelen ılımlı İslam anlayışının önemli bir temsilcisi olmuştur¹⁹⁸. Yine Çaha'ya göre¹⁹⁹ neo-liberal politikalarla muhafazakâr tutumu destekleyen önemli bir bağlantı da sosyalizmin çöküşü sonrasında neo-liberal politikaların Müslümanlar arasında yayılması ve bununla birlikte demokrasi ve laiklik gibi olguların daha kabul edilebilir hale gelmesidir. Bu çerçevede, ideolojik açıdan muhafazakâr demokratlığı temsil eden AKP, seçmenler açısından demokratikleşme, geçmişin temsili ve çağın ılımlı İslam'ını temsil eden önemli bir figür haline gelmiştir.

Demokratlık unsuru açısından değerlendirildiğinde, AKP dönemindeki seçimleri inceleyen çalışmalarda seçmenlerin dönemin siyasal krizlerinden muhalefet partilerini sorumlu tutması ve demokrasiye askeri müdahale girişimleri AKP'nin aldığı oyları açıklayan bir faktör olarak ele alınabilir. Bu doğrultuda, 2007 genel seçimlerinden önce AKP'li Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanlığı seçimi sırasında muhalefet partilerinin tutumundan dolayı Meclis'in işlevsiz hale gelmesi, askerın e-muhtıra ile siyasal sisteme tekrar müdahale etme girişimi²⁰⁰, 2011 seçimlerinden önce AKP'ye yönelik açılan kapatma davası²⁰¹ ve 2018 genel seçimlerinden önceki dönemde yaşanan 15 Temmuz askeri darbe girişimi gibi gelişmeler, seçmenler tarafından demokrasiye mü-

¹⁹⁷ Ercins, s. 35.

¹⁹⁸ Ömer Çaha, "Turkish Election of November 2002 and the Rise of Moderate Political Islam", *Alternatives : Turkish Journal Of International Relations*, Cilt 2, Sayı 1, Yalova 2003, s. 112.

¹⁹⁹ Çaha, s. 113.

²⁰⁰ Ercins, s. 35.

²⁰¹ Güven, s. 117-118.

dahale gibi algılanmış olabilir. Ayrıca, AKP'nin bu dönemlerde sık sık kullandığı statükonun sona erdiği ve 'Yeni Türkiye' gibi söylemlerle seçmenlere ulaşmaya çalıştığı göz önüne alınırsa, söz konusu gelişmelerin seçmenler üzerindeki etkisinin seçmen davranışlarının pekişmesi yönünde olduğu söylenebilir.

III. BÖLÜM

MALATYA İLİ SEÇMENLERİNİN SEÇMEN DAVRANIŞLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN ANALİZİ

Çalışmamızın bu bölümünde Malatya ilinde Ocak 2021 ve Mart 2021 tarihleri arasında gerçekleştirilen saha çalışmasının metodolojisi ve bulguları açıklanmıştır. Bölüm içerisinde çalışmanın amacı, önemi, örneklemin belirlenmesinde kullanılan bilimsel yöntem ve uygulanan anket sorularının oluşturulmasına ilişkin süreç açıklanmıştır. Bölümün analiz kısmında ise 530 katılımcıdan elde edilen verilere dayanarak Malatya ili seçmenlerinin seçmen davranışını belirleyen faktörler ve değişkenler arasındaki ilişki değerlendirilmiştir.

1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

1.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye’de demokratik nitelik taşıyan seçimlerin gerçekleştirilmeye başlamasıyla birlikte seçmen davranışı kavramı önem kazanmıştır denebilir. 1960’lı yıllardan itibaren siyaset bilimi ve siyaset sosyolojisinin araştırma alanlarından birisi olan seçmen davranışı ile ilgili literatürde çok sayıda çalışma bulunduğu dikkat çekmektedir. Her ne kadar Türkiye’deki tüm illerde ayrı ayrı çalışmalar yürütülmemiş olsa da literatürde gerek geçmişe dönük analizler gerekse sosyo-ekonomik, sosyo-psikolojik ve din gibi sosyo-kültürel alanları baz alarak gerçekleştirilen çalışmalar bulunmaktadır.

Seçmen davranışlarının açıklanabilir ve anlaşılabilir olması için bilimsel teknikler kullanılarak seçmenlere görüşlerinin sorulması, seçmenlerin verdiği yanıtların bilimsel analizlerle incelenmesi bu alanda bulunan çalışmalara katkı sağlamak açısından önemlidir. Bu bağlamda çalışmayla Malatya merkez ve bağlı ilçelerinde seçmen davranışlarını etkileyen faktörlerin hangileri olduğu ve bunların önem derecesine göre tespiti amaçlanmıştır. Diğer bir ifadeyle çalışmayla Malatya merkez ve bağlı ilçelerinde 2021 yılında nüfusa dayalı ikamet sistemine göre ikamet eden ve oy kullanma yeterliğine sahip seçmenlerin, genel seçimlerde oy kullanma tercihlerine etki eden faktörlerin önem düzeylerinin yaş ve cinsiyet demografik değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaçla aşağıdaki soruların yanıtları bulunmaya çalışılmıştır:

1. Seçmenlerin oy kullanma tercihlerine etki eden faktörlerin önem derecesi nedir?
2. Seçmen davranışını etkileyen faktörlerin önem düzeyleri seçmenlerin cinsiyet değışkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
3. Seçmen davranışını etkileyen faktörlerin önem düzeyleri seçmenlerin yaş değışkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.2. Araştırmanın önemi

Araştırmayı önemli kılan unsur ise seçmen davranışının siyasal mekanizmalarda göreve gelecek yöneticileri belirleyen kilit kavram olmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim, seçmenler, seçimler aracılığıyla devlet yöneticilerini belirlediğıinden dolayı siyasi partilerin seçmenleri anlaması ve seçmenleri ikna etmek amacıyla politikalar üretmesi oldukça önemlidir. Bu kapsamda, hem Malatya ili genelinde saha çalışması ile belirlenecek seçmen davranışını etkileyen faktörlerin açıklığa kavuşturulması hem de Malatya ili genelinde saha çalışmasına dayalı bir araştırmanın bulunmaması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlıkları

Araştırmamız Türkiye'nin Doğı Anadolu Bölgesi'nde yer alan Malatya merkez ilçelerinde yaşayan, 24 Haziran 2018 tarihinde gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı ve 27. Dönem Milletvekili Genel Seçiminde oy kullanma yeterliğine sahip bireyleri kapsamaktadır. Seçmen davranışlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi için Malatya'nın seçilme nedeni, daha önce bu alanda benzer bir bilimsel çalışmanın bulunmaması ve Malatya seçmenlerinin geçmişten günümüze farklı bir görünüm sergilemiş olmasıdır. Dolayısıyla bu araştırma ile elde edilen veriler Malatya ili seçmenleriyle sınırlıdır. Diğerk bir sınırlılık araştırmacının çalışma evreninin çok geniş bir alana yayılmış olması nedeniyle, örneklemin Malatya Büyükşehir Sınırları içindeki iki ilçeye, Battalgazi ve Yeşilyurt ilçeleri ile sınırlı tutulmasıdır. Genel olarak araştırmanın temel unsuru insan olduğı için, sosyal bilimler alanında gerçekleştirilen alan araştırmalarına özgü genel sınırlılıklar bu araştırma için de geçerlidir.

3. Araştırmanın Metodolojisi

3.1. Araştırmanın Yöntemi ve Deseni

Araştırma seçmen davranışlarına etki eden faktörlerin neler olduğunu tespit etmesi yönüyle ilişkisel tarama modelinde, geniş bir evrenden örneklem alma ve bilgi toplama aracı olarak anket kullanılarak verilerin toplanması yönüyle ise nicel bir araştırma olarak desenlemiştir. Çalışmada araştırma modeli olarak ilişkisel tarama deseni tercih edilmiştir. Bu araştırma desenin tercih edilmesinde, iki veya daha çok sayıdaki (cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik durum gibi) değişkenler arasındaki ilişkiyi, değişme varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlamasının²⁰² yanında aynı zamanda büyük gruplar üzerinde çalışma olanağı vermesi²⁰³ belirleyici olmuştur.

Araştırma modeli iki ana değişken grubundan oluşmaktadır. Birinci grup değişkenler, seçmenlerin cinsiyet ve yaş grubu özelliklerinden oluşmaktadır, ki bunlar araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır. İkinci grup değişkenler ise seçmenlerin davranışlarını etkileyen etkenler olup, bunlar ise araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturmaktadır. Söz konusu faktörleri ifade eden anket soruları, seçmen davranışını incelemeye yönelik gerçekleştirilen çalışmaları kapsayan literatür taraması baz alınarak oluşturulmuştur.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini Malatya Büyükşehir Belediye sınırları içinde yer alan ilçelerde nüfus kayıt sistemine göre ikamet etmekte olan 806.156 birey oluşturmaktadır. Malatya Büyükşehir Belediye sınırları içinde toplam 13 ilçe ve bu ilçelere bağlı 718 mahalle bulunmaktadır. Malatya İl Seçim Kurulu'ndan alınan veriye göre, Malatya'da kayıtlı seçmen sayısı 561.708'tir. Örneklem tespit edilirken Büyükşehir Belediye sınırları içinde yer alan toplam 13 ilçeden sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi baz alınarak iki ilçe seçilmiştir. Bu ilçeler Battalgazi ve Yeşilyurt'tur. Bu iki ilçede

²⁰² Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2012, s. 81.

²⁰³ Şener Büyüköztürk, *Deneyisel desenler: Öntest-Sontest, Kontrol Grubu, Desen ve Veri Analizi*, Ankara 2014, s. 2.

alan araştırmasının uygulanacağı örneklem ise Basit Tesadüfi Örneklem Yöntemi ile belirlenmiştir. Basit Tesadüfi Örneklem yeterli bir örneklem kitlesi oluşturulduğunda tabakalı örneklem alınmış gibi etkili sonuçların alındığı bir teknik olması nedeniyle tercih edilmiştir²⁰⁴.

Malatya il genelinde kayıtlı seçmen sayısı baz alınarak, $\pm\%5$ örnekleme hatası ile $p=0.5$, $q=0.5$, $t=1,96$ değerleri aşağıdaki formüle uygulanmıştır:

$$n = [N \times t^2 \times (p \times q)] / [d^2 \times (N-1) + t^2 \times (p \times q)]$$

Bu formülde;

n : Örnekleme alınacak seçmen sayısı, N : Hedef kitledeki birey sayısı, p : İncelenen olayın gerçekleşme olasılığı, q : İncelenen olayın gerçekleşmeme olasılığı, t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer, d : Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen örnekleme hatası olmaktadır.

Uygulama sonucunda araştırmanın örneklemini olarak anket uygulanacak seçmen sayısı 384 olarak belirlenmiştir. Ancak, alan araştırmasında daha verimli ve bilimsel açıdan geçerli sonuçlara ulaşabilmek adına örneklemin bir buçuk kat fazlası, yani 576 katılımcı ile anketin gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Türkiye’de seçmen davranışını etkileyen faktörleri analiz etmeyi amaçlayan birçok bilimsel çalışma bulunmaktadır. Bu araştırmaların bir kısmı seçmenlerin oy tercihinde bulunma eğilimini genel çerçevede incelerken bir kısmı din, ekonomi ve sosyopsikolojik faktörler çerçevesinde kapsamı daraltarak ele almaktadır. Malatya’da ikamet etmekte olan seçmenlerin seçmen davranışlarının hangi çerçevede ele alınacağını belirlemek amacıyla bir grup seçmen ve 4 siyasi partinin (AKP, CHP, MHP ve HDP) ilçe örgütlerindeki temsilcileriyle görüşmeler yapılmıştır. 33 kişiden oluşan seçmenlerin oluşturduğu gruba Malatya’da ikamet edip etmedikleri sorulduktan sonra “Genel düzeyde gerçekleştirilen siyasi seçimlerde oy kullanırken hangi kriterleri göz önüne

²⁰⁴ Sitembölükbaşı, Parti Seçmenlerinin, s. 177.

almaktasınız?” sorusu yöneltilmiş ve kısa olacak şekilde, başlıklar halinde cevaplamaları istenmiştir. Siyasi partilerin temsilcileri ile yapılan görüşmelerde ise “Size/partinize göre Malatya’da yaşayan seçmenler oy kullanırken hangi kriterlerden etkilenmektedir?” sorusu sorulmuştur.

Sonraki süreçte hem seçmenlerin hem de siyasi parti temsilcilerinin verdikleri cevaplar bir araya getirilmiş ve literatürde, görüşmelerden toplanan cevaplarla örtüşen soruların bulunduğu anketlerin kullanıldığı bilimsel çalışmalar tespit edilmiştir. Akabinde çalışmalarda yer alan sorular bir araya getirilerek seçmenlerin demografisini tanımlayan 9 ve seçmen davranışını etkileyen faktörleri karşılayan 95 ifadeden oluşan bir soru havuzu oluşturulmuştur²⁰⁵. Toplamda 104 ifadeden oluşan soru havuzunda aynı anlamlara gelen benzer ve farklı soru ifadeleri yer almıştır. Benzer ifadelerin seçilme sebebi, analiz tekniklerinden faydalanan hangi ifadelerin katılımcılar tarafından daha doğru anlaşılır olduğunun belirlenmesidir. Nitekim, oluşturulan soru havuzu anket formu şeklinde hazırlanarak 53 seçmenden oluşan bir grup katılımcı üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar SPSS 24 istatistiksel analiz programında analiz edilmiş ve analiz sonuçlarına göre sorulardan bazıları anketten çıkarılmıştır.

Veri toplama aracı oluşturulurken soruların elenmesinde istatistiksel analiz programının yanında başvurulmuş bir diğer yöntem uzman görüşü panosudur. Alanda uzman bireyler araştırılmış ve Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi’nden 5, Munzur Üniversitesi’nden 1 ve Malatya İnönü Üniversitesi’nden 1 öğretim üyesinin eleştirisine sunulmuş görüşleri alınmıştır.

²⁰⁵ Soruların derlendiği kaynaklar: Temizel, s. 252-258; Polat, s.308-311; Aydın, s. 172-180. Neval Şenbayram, *Seçmen Davranışlarına Yönelik Bir Alan Araştırması: Şanlıurfa Örneği*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s. 127-130; Filiz, s. 149-158; Mehmet Can Demirtaş, *Seçmen Davranışına Etki Eden Faktörlerin Siyasal Pazarlama Açısından Analizi: İzmir İlinde Çok Değişkenli Bir İnceleme*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, İzmir 2015, s.402-; Semih Can Ateş, *Türkiye’de Oy Verme Davranışı (CHP Örneği)*, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013, s. 110-117; Erkan Arı vd., “Seçmen Oy Verme Davranışlarının Betimlenmesi İçin Bir Yapısal Eşitlik Model Önerisi: Yalova İli Mahalli İdareler Seçimi Örneği”, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*; Cilt 7, Sayı 3, Sayfa 1-17, 2015.

Son aşamada, istatistiksel analizlere ek olarak uzman görüşleri doğrultusunda sorular yeniden gözden geçirilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmış soru ifadeleri yeniden düzenlenmiş ve EK 1’de sunulan haliyle uygulanmasına karar verilmiştir. EK 1’de de görüldüğü üzere anket iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm seçmenlerin demografik özellikleriyle ilgili ve siyasal tutumlarını ifade eden 14 sorudan, ikinci bölüm ise seçmen davranışlarına etki eden etmenlerle ilgili 21 sorudan oluşmuştur.

3.4. Anketin Uygulanması ve Verilerin Toplanması

Malatya ili seçmenlerinden, oy tercihlerini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla veri toplamak için geliştirilen, istatistiksel analiz ve uzman görüşleri doğrultusunda son şekli verilen kapalı uçlu 35 sorudan oluşan anket formu, 2021 Ocak ve 2021 Mart aylarında Malatya ili seçmenleri tarafından yüz yüze yapılan görüşmeyle toplanmıştır.

Alan çalışmasında uygulanan anketin gerçekleştirildiği mahalleler ve katılımcı sayıları Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15: Alan Çalışmasının Yürütüldüğü Mahalleler ve Katılımcı Sayıları

İLÇE ADI	MAHALLE ADI	KAYITLI SEÇMEN SAYISI	ANKET UYGULANAN SEÇMEN SAYISI
Battalgazi	Akpınar	916	13
Battalgazi	Alacakapı	3049	11
Battalgazi	Aslanbey	3703	12
Battalgazi	Ataköy	2280	12
Battalgazi	Başharık	10244	15
Battalgazi	Beylerbaşı	927	16
Battalgazi	Cevherizade	2342	13
Battalgazi	Cirikpınar	1352	14
Battalgazi	Çöşnük	13753	16
Battalgazi	Fırat	11749	15
Battalgazi	Göztepe	6188	15

Tablo 15: Alan Çalışmasının Yürütüldüğü Mahalleler ve Katılımcı Sayıları - devamı

Battalgazi	Hamidiye	1182	7
Battalgazi	Hasan Varol	3920	15
Battalgazi	İstiklal	3086	11
Battalgazi	Kernek	4411	9
Battalgazi	Merkez Beydağı	7607	15
Battalgazi	Paşaköşkü	5126	13
Battalgazi	Şıkşık	453	14
Battalgazi	Üçbağlar	3615	12
Yeşilyurt	Abdulgaffar	2406	13
Yeşilyurt	Aşağı Bağlar	3245	16
Yeşilyurt	Atatürk	866	13
Yeşilyurt	Bahçebaşı	1406	13
Yeşilyurt	Bostanbaşı	13936	14
Yeşilyurt	Çilesiz	12294	15
Yeşilyurt	Dilek	5262	14
Yeşilyurt	Gazi	1086	12
Yeşilyurt	Hoca Ahmet Yesevi	3519	14
Yeşilyurt	İlyas	1615	15
Yeşilyurt	Karakavak	5578	14
Yeşilyurt	Kaynarca	1560	15
Yeşilyurt	Koşu	1251	15
Yeşilyurt	Özalper	12676	15
Yeşilyurt	Samanlı	1672	15
Yeşilyurt	Seyran	2459	14
Yeşilyurt	Şeyh Bayram	6534	14
Yeşilyurt	Turgut Özal	6658	13
Yeşilyurt	Yavuz Selim	8803	13
Yeşilyurt	Zaviye	14621	15

Araştırma kapsamında Battalgazi ve Yeşilyurt ilçelerinde toplam 39 mahallede 565 anket uygulaması gerçekleştirilmiş olup, bu anketler arasında eksik doldurulan

veya çift işaretleme yapılan toplam 35 anket araştırmaya dahil edilmemiştir. Dikkate alınan 530 anket formu SPSS 24 analiz programına aktarılmış ve gerekli analizler yapılmıştır.

4. Araştırmanın Bulguları ve Analizi

4.1. Katılımcıların Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Araştırmanın bu kısmında araştırmaya dahil edilen bireylerin demografik bilgilerine yer verilmiş ve bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

4.1.1. Katılımcıların Cinsiyetleri

Araştırma kapsamına alınan bireylerin cinsiyetlerine ilişkin bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Cinsiyet değişkeni için frekans dağılımı

Madde		N	%
Cinsiyet	Erkek	426	80,4
	Kadın	104	19,6
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>

Araştırmaya katılan seçmenler ağırlıklı olarak erkek bireylerden oluşmuştur. Tablo 16'da gösterildiği üzere, katılımcıların %80,4'ü erkeklerden oluşurken, %19,6'sı kadınlardan oluşmaktadır. Kadın katılımcıların anket uygulamasına az katılmasında kitlenin sosyolojik görünümü ve pandemi konuları açıklayıcı olabilir. İlk olarak, Malatya halkının genel çerçevede muhafazakâr olması nedeniyle ankete katılmakta çekimser kaldıkları etkili olmuş olabilir. Ek olarak, anket uygulaması sırasında pandemi nedeniyle kadınların virüsün bulaşma riskine karşı daha dikkatli oldukları gözlenmiştir. Her ne kadar katılımcılara virüs bulaşı riskine karşı tüm sterilizasyon tedbirlerinin alınmış olduğu belirtilmiş olsa da seçmenlerin virüs bulaşı riski nedeniyle katılımcı olmakta gönülsüz kaldıkları ifade edilebilir.

4.1.2. Katılımcıların Yaş Grupları

Araştırmaya katılan seçmenlerin yaş değişkeni için frekans dağılımı Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17: Yaş değişkeni için frekans dağılımı

Madde		N	%
Yaş	18-28	58	10,9
	29-39	138	26,0
	40-50	215	40,6
	51-61	86	16,2
	62 ve üzeri	33	6,2
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>

Araştırmamıza katılanların %10,9’u 18-28 yaş aralığında bulunmaktadırlar. 29-39 yaş aralığındaki katılımcılar grubun %26’sını, 40-50 yaş aralığında olanlar %40,6’sını, 51-61 yaş aralığında olanlar grubun %16,2’sini ve 62 ve üzeri yaş aralığında olanlar ise katılımcıların %6,2’sini oluşturmaktadır. Buna göre yaş değişkenine göre grubun orta yaş ağırlıklı olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak çalışma sırasında 18-28 yaş grubunda bulunan gençlerin ve 62 yaş üstündeki yaşlıların ankete katılmakta gönülsüz oldukları gözlenmiştir. Bir başka ifade ile genç ve yaşlı nüfus grubu çalışmaya katılma ilgileri düşük düzeyde gerçekleşmiştir.

4.1.3. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri

Anket katılımcılarının eğitim durumları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Eğitim durumu için frekans dağılımı

Madde		N	%
Eğitim durumu	Okur-yazar değil	3	,6
	İlkokul	33	6,2
	Ortaokul	107	20,2
	Lise	269	50,8
	Üniversite	116	21,9
	Yüksek lisans - Doktora	2	,4
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>

Tablo 18’de görüldüğü üzere anket katılımcıları genel olarak okur yazar düzeyinde olup öte yandan okur-yazarlığı olmayan katılımcıların oranı %0,6 düzeyindedir. Katılımcılar arasında ilkokulu bitirenlerin oranı %6,2, ortaokul mezunu olanların oranı %20,2, lise mezunu olanların oranı %50,8, üniversite mezunu olanların oranı %21,9 ve lisans üstü eğitilmiş olanların oranı ise %0,4’tür. Bu veriler araştırmaya katılanların ortaöğretim düzeyinde bir eğitime sahip olduklarını göstermektedir. Katılımcılar arasında hiçbir okulu bitirmeyen ve okur yazar olmayanların 80 yaş civarlarında bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu durum ve katılımcıların genel yaş ortalamasının orta düzeyde olması çerçevesinde eğitimde önemli derecede yol kat edildiği, okullaşma oranının oldukça yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.1.4. Katılımcıların Meslekleri

Katılımcıların mesleklerine göre yüzde ve frekansları Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19: Meslek için frekans dağılımı

Madde		N	%
Meslek	Memur	74	14,0
	İşçi	104	19,6
	Esnaf	80	15,1
	Özel sektör	96	18,1
	Emekli	46	8,7
	Öğrenci	19	3,6
	İşsiz	79	14,9
	Ev kadını	32	6,0
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>

Çalışmamıza katılanların meslek gruplarının çoğunluğunun hizmet sektöründen olduğu görülmektedir. Buna göre, memur katılımcıların oranı %14, işçilerin oranı %19,6, esnaf oranı %15,1, özel sektörde çalışanların oranı %18,1, emeklilerin oranı %8,7, öğrencilerin oranı %3,6, herhangi bir mesleği ve kazancı olmayan işsizlerin oranı %14,9, ev kadını olanların oranı ise %6’dır. Genel olarak katılımcıların Türkiye İşgücü İstatistikleri ile benzer oranlarda olduğu görülmektedir. Bu açıdan anketin geniş bir meslek kitlesinde gerçekleştirildiği belirtilebilir.

4.1.5. Katılımcıların Medeni Durumları

Katılımcıların medeni durumu Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20: Medeni durum için frekans dağılımı

Madde		N	%
Medeni Durum	Evli	388	73,2
	Bekar	114	21,5
	Diğer	28	5,3
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>

Araştırmamıza katılan seçmenlerin %73,2’sini evliler oluşturmaktadır. Bekarların oranı %21,5 iken, eşleri vefat eden veya eşlerinden boşananların oranı ise %5,3’tür.

4.1.6. Katılımcıların Aylık Gelirleri

Katılımcıların aylık gelirleri göre yüzde ve frekansları Tablo 21’deki gibidir.

Tablo 21: Aylık gelir için frekans dağılımı

Madde		N	%
Aylık Gelir	2000 TL’den az	21	4,0
	2001-3000 TL	171	32,3
	3001-4000 TL	168	31,7
	4001-5000 TL	115	21,7
	5001-6000 TL	42	7,9
	6001 TL ve üzeri	13	2,5
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>

Gelir düzeyine göre araştırmaya katılanlar arasında 2 bin liradan az gelire sahip olanlar %4, 2001-3000 TL arasında geliri olanlar %32,3, 3001-4000 TL gelire sahip olanlar %31,7, 4001-5000 TL geliri olan %21,7, 5001-6000 TL geliri olanlar %7,9 ve 6001 lira üzeri geliri olanların oranı ise %2,5 olmuştur. Katılımcıların meslek gruplarında ifade edildiği gibi hizmet sektöründe gerçekleşen asgari ücret tarifesinin aylık gelirden en yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, araştırmada bireyin şahsi olarak elde ettiği gelir değil, hanenin gelirinin sorulduğunu belirtmek gerekir.

4.1.7. Katılımcıların Etnik Kökenleri

Araştırmaya dahil edilen bireylerin etnik kökenleri Tablo 22’deki gibidir.

Tablo 22: Etnik köken için frekans dağılımı

Madde		N	%
Etnik Köken	Türk	435	82,1
	Kürt	77	14,5
	Arap	6	1,1
	Zaza	2	,4
	Diğer	10	1,9
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>

Anket çalışmamıza katılanların %82,1'i kendisini Türk olarak tanımlamıştır. Katılımcılar arasında Kürtlerin oranı %14,5, Arapların oranı %1,1 ve Zazaların oranı ise %0,4'tür. Kendisini herhangi bir etnik kökene ait görmediği için diğer seçeneğini işaretleyen katılımcıların anketin uygulanması esnasında Müslümanlık ve dünya vatandaşlığı gibi argümanları kullanmışlardır. Bu nedenle, 'Diğer' seçeneğini oluşturan %1,9'lik oranın seçenekler arasında bulunmayan bir etnik gruba ait olmadığını belirtiriz.

4.2. Katılımcıların Siyasi Değer ve Tutumları

4.2.1. Katılımcıların Siyasi Görüşleri (İdeolojileri)

Araştırmaya katılan seçmenlerin büyük çoğunluğu Milliyetçi-Muhafazakar ideolojiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Tablo 23'te verildiği üzere seçmenlerin ideolojileri şu şekildedir:

Tablo 23: Siyasi görüş için frekans dağılımı

Madde		N	%
Siyasi görüşler	Milliyetçi	168	31,7
	Atatürkçü	62	11,7
	Muhafazakar	223	42,1
	Liberal	14	2,6
	Sosyal demokrat	23	4,3
	Sosyalist - komünist	5	,9

Tablo 23: Siyasi görüş için frekans dağılımı - devamı

	İslamcı	18	3,4
	Siyasi görüşe sahip değil	17	3,2
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>

Milliyetçi olduğunu ifade eden seçmenlerin oranı %31,7, Atatürkçülerin oranı %11,7, Muhafazakar olanların oranı %42,1, Liberallerin oranı %2,6, Sosyal Demokratların oranı %4,3, Sosyalist-Komünistlerin oranı %0,9, İslamcılarının oranı %3,4 ve siyasi görüşe sahip olmadığını belirten katılımcıların oranı ise %3,2'dir. Siyasi görüşe sahip olmadığını belirten katılımcıların genel olarak öğrenci ve 62 yaş üstü bireylerden oluştuğu belirtilebilir.

4.2.2. Katılımcıların Son Genel Seçimlerde Oy Verdikleri Siyasi Parti

Çalışmamıza katılan seçmenlerin son genel seçimde oy verdikleri siyasi partilerin listesi Tablo 24'te verilmiştir.

Tablo 24: Son genel seçimlerde oy verilen siyasi parti için frekans dağılımı

Madde		N	%
Son genel seçimlerde oy verilen siyasi parti	AKP	285	53,8
	CHP	85	16,0
	MHP	85	16,0
	İyi Parti	24	4,5
	HDP	15	2,8
	SP	19	3,6
	HÜDAPAR	1	,2
	Oy Kullanmadım	6	1,1
	Belirtmek İstemiyorum	10	1,9
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>

Tabloya göre katılımcıların %53,8'i AKP'ye, %16'sı CHP'ye, %16'sı MHP'ye, %4,5'i İyi Parti'ye, %2,8'i HDP'ye, %3,6'sı SP'ye, %0,2'si HÜDAPAR'a oy verdiklerini belirtmiştir. Son seçimlerde oy kullanmayanların oranı %1,1 olurken, oy tercihini belirtmek istemeyen katılımcıların oranı ise %1,9'dur. Genel olarak katılımcıların oy verdikleri parti son genel seçimlerin sonuçları ile ufak sapmalara rağmen uyumlu görüldüğü ifade edilebilir. Oy kullanmayan seçmenler 18 yaşını yeni doldurmuş ve 62

yaş üstü seçmenlerden oluşmaktadır. Bir başka ifade ile, tepki olarak oy vermeyen seçmen bulunmamaktadır.

Katılımcıların siyasi görüşleri ve son genel seçimlerde oy verdikleri siyasi partilere dair çapraz tablo, Tablo 25’te verilmiştir. Sonuçlara göre genel olarak seçmenlerin ideolojileri ile doğrudan ilgili olan siyasi partilere oy verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 25: Son genel seçimlerde oy verilen siyasi parti için frekans dağılımı

Son genel seçimlerde oy verilen siyasi parti		Siyasi Görüş								Toplam
		Milliyetçi	Atatürkçü	Muhafazakâr	Liberal	Sosyal Demokrat	Sosyalist-Kö-münist	İslamcı	Siyasi görüşü yok	
AKP	Sayı	63	0	200	6	1	0	10	5	285
	Yüzde	22,1	0,0	70,2	2,1	0,4	0,0	3,5	1,8	100
CHP	Sayı	6	62	0	2	14	0	0	1	85
	Yüzde	7,1	72,9	0,0	2,4	16,5	0,0	0,0	1,2	100
MHP	Sayı	82	0	3	0	0	0	0	0	85
	Yüzde	96,5	0,0	3,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100
IP	Sayı	16	0	6	0	0	0	0	2	24
	Yüzde	66,7	0,0	25,0	0,0	0,0	0,0	0,0	8,3	100
HDP	Sayı	0	0	1	4	7	3	0	0	15
	Yüzde	0,0	0,0	6,7	26,7	46,7	20,0	0,0	0,0	100
SP	Sayı	0	0	12	0	0	0	6	1	19
	Yüzde	0,0	0,0	63,2	0,0	0,0	0,0	31,6	5,3	100
HUDA-PAR	Sayı	0	0	0	0	0	0	1	0	1
	Yüzde	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100
Oy kullanmayan	Sayı	0	0	0	1	1	2	0	2	6
	Yüzde	0,0	0,0	0,0	16,7	16,7	33,3	0,0	33,3	100
Belirtmek istemeyen	Sayı	1	0	1	1	0	0	1	6	10
	Yüzde	10,0	0,0	10,0	10,0	0,0	0,0	10,0	60,0	100
Toplam	Sayı	168	62	223	14	23	5	18	17	530
	Yüzde	31,7	11,7	42,1	2,6	4,3	0,9	3,4	3,2	100

Tablo 25’ten çıkarılabilecek önemli bir sonuç, merkez sağda muhafazakâr-demokrat kimlikle kurulmuş olan AKP’nin son yıllarda ve özellikle 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra milliyetçi söylemlere sık sık başvurması seçmen üzerinde

etkili olmuştur denilebilir. Nitekim, AKP’ye oy veren seçmenler kendilerini milliyetçi-muhafazakâr olarak tanımlamaktadır.

4.2.3. Katılımcıların En Önemli Gördüğü Ülke Sorunu

Bireylerin ülke sorunlarına dair farklı görüşlere sahip olduğu Tablo 26’da verildiği üzere, bireylerin ülke sorunlarına dair farklı görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Ancak, burada vurgulamamız gereken bir nokta bulunmaktadır. Araştırmanın metodolojisi kısmında belirtildiği gibi, alan çalışmamız COVID-19 pandemisinin yüksek vakalarda seyrettiği bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda insan sağlığını tehlikeye atan COVID virüsü herkes için hayati risk taşıdığından ve küresel bir problem olduğu için, sadece ‘ülkeye özgü sorunları kapsayan’ seçenekler arasına eklenmemiştir. Bundaki amaç, seçmenlerin ülke sorunu olarak gördüğü konuların doğru bir şekilde ortaya konmasını sağlamaktır.

Tablo 26: En önemli görülen ülke sorunu için frekans dağılımı

Madde		N	%
En önemli gördüğünüz ülke sorunu	Ekonomik durum	243	45,8
	Adalet sistemi sorunları	59	11,1
	Yolsuzluk	12	2,3
	İşsizlik	81	15,3
	İnsan hakları	20	3,8
	Terör	47	8,9
	Eğitim sorunları	22	4,2
	Kürt sorunu	15	2,8
	Sağlık hizmetleri	31	5,8
	<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>

Seçmenlerin en fazla önem atfettiği ülke sorunları arasında ülkenin ekonomik durumu %45,8 ile ilk sırada bulunmaktadır. Adalet sistemi ile ilgili sorunlar %11,1, yolsuzluk %2,3, ekonomi ile bağlantılı olduğunu ifade edebileceğimiz işsizlik %15,3, insan hakları sorunu %3,8, terör %8,9, eğitim sorunları %4,2, Kürt sorunu %2,8 ve sağlık hizmetleri %5,8 oranına sahip olmuştur.

Sonuçlara göre ekonomide yaşanan olumsuz gelişmeler, yüksek faiz oranları ve döviz kurlarına bağlı olarak gerçekleşen yüksek enflasyon rakamlarının ortaya çıkmasının seçmenler tarafından en önemli sorun olarak değerlendirdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca, yine ekonominin nispeten olumsuz göstergelerde olduğu bu dönemde ve pandemi nedeniyle esnafın kısıtlama kararlarından doğrudan etkilenmesinden dolayı işsizliğe dair algının yüksek olduğunu ifade edebiliriz.

Tablo 27’de seçmenlerin ideolojileri ve önemli gördükleri ülke sorunları arasındaki çapraz tablodaki gibidir.

Tablo 27: Seçmenlerin siyasi görüşleri * En önemli görülen ülke sorunu çapraz tablosu

Siyasi görüşler		En önemli görülen ülke sorunu									
		Ekonomik Durum	Adalet sistemi sorunları	Yolsuzluk	İşsizlik	İnsan hakları	Terör	Eğitim sorunları	Kürt sorunu	Sağlık sistemi aksaklıkları	Toplam
Milliyetçi	Sayı	86	7	2	26	0	22	7	12	6	168
	Yüzde	51,2	4,2	1,2	15,5	0,0	13,1	4,2	7,1	3,6	100,0
Atatürkçü	Sayı	25	20	7	3	7	0	0	0	0	62
	Yüzde	40,3	32,3	11,3	4,8	11,3	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Muhafazakâr	Sayı	107	16	0	43	0	23	10	1	23	223
	Yüzde	48,0	7,2	0,0	19,3	0,0	10,3	4,5	0,4	10,3	100,0
Liberal	Sayı	5	2	1	0	3	0	1	2	0	14
	Yüzde	35,7	14,3	7,1	0,0	21,4	0,0	7,1	14,3	0,0	100,0
Sosyal Demokrat	Sayı	9	6	1	0	7	0	0	0	0	23
	Yüzde	39,1	26,1	4,3	0,0	30,4	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
Sosyalist-Komünist	Sayı	1	0	0	1	3	0	0	0	0	5
	Yüzde	20,0	0,0	0,0	20,0	60,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
İslamcı	Sayı	3	5	1	5	0	2	2	0	0	18
	Yüzde	16,7	27,8	5,6	27,8	0,0	11,1	11,1	0,0	0,0	100,0
Siyasi görüşü yok	Sayı	7	3	0	3	0	0	2	0	2	17
	Yüzde	41,2	17,6	0,0	17,6	0,0	0,0	11,8	0,0	11,8	100,0
Toplam	Sayı	243	59	12	81	20	47	22	15	31	530
	Yüzde	45,8	11,1	2,3	15,3	3,8	8,9	4,2	2,8	5,8	100,0

Sonuçlara göre, milliyetçi görüşte olan seçmenlerin en önemli gördükleri ülke sorunları %51,2 ile ekonomik durum, %15,5 ile işsizlik, %13,1 ile terördür. Atatürkçüler de %40,3 ile ekonomik durumu en önemli sorun olarak görürken ikinci en önemli gördükleri sorun %32,3 ile adalet sistemine ilişkindir. Atatürkçülerin üçüncü sırada en önemli olarak değerlendirdikleri ülke sorunu ise %11,3 ile insan haklarıdır. Malatya’da en yaygın görüş olan muhafazakârlık görüşündeki seçmenler için en önemli ülke sorunları %48,0 ile ekonomik durum olurken, ikinci sırada %19,3 ile işsizlik, üçüncü sırada ise %10,3 ile terördür. Liberal görüşteki seçmenlerin en önemli gördükleri ülke sorunları %35,7 oranında ekonomik durum, %21,4 ile insan hakları ve %14,3 oranlarındaki adalet sistemi sorunları ve Kürt sorunudur.

Ekonomik durum sosyal demokrat görüşteki seçmenler için de %39,1 ile en yüksek öneme sahip olurken, ikinci sırada %30,4 ile insan hakları, üçüncü sırada %26,1 ile adalet sistemi sorunları bulunmaktadır. Sosyalist-komünist seçmenlere göre %60 ile insan haklarını en önemli sorun olarak görürken %20 oranına sahip ekonomik durum ve işsizlik diğer sorunlardır. İslamcı seçmenler en önemli sorun olarak işsizlik ve adalet sistemi sorunlarını %27,8 oranında değerlendirmektedir. İslamcıların diğer önemli gördükleri sorun ise %16,7 ile ekonomik durumdur. Siyasi görüşü olmadığını belirten seçmenler arasında en önemli görülen ülke sorunları %41,2 ile ekonomik durum, %17,6 oranındaki adalet ve işsizlik, %11,8 ile eğitim ve sağlık sisteminde yaşanan aksaklıklardır.

4.2.4. Katılımcılara Göre Siyasi Partinin En Önemli Özelliği

Seçmenlerin davranışlarını etkileyen faktörler arasında siyasi partilerin taşıdıkları özelliklerin de etkili olduğu ifade edilmişti. Tablo 28’de verildiği şekliyle bu özellikler Malatya seçmenine göre şu şekildedir:

Tablo 28: Siyasi partinin en önemli özelliği için frekans dağılımı

Madde		N	%
Siyasi partinin en önemli özelliği	Partinin lideri	125	23,6
	Partinin dünya görüşü	208	39,2
	Yönetici kadrosu	26	4,9
	Parti programı	69	13,0

Tablo 28: Siyasi partinin en önemli özelliği için frekans dağılımı - devamı

	Parti hizmetleri	102	19,2
	Toplam	530	100,0

Siyasi partilerin en önemli özellikleri arasında partinin lideri %23,6, dünya görüşü %39,2, yönetici kadrosu %4,9, programı %13 ve partinin sağladığı hizmetler %19,2 oranına sahip olmuştur. Bu oranlara göre Malatya seçmenleri için en önemli özellik partinin dünya görüşü olmaktadır. Seçmenler öncelikli olarak partinin dünya görüşünü önemsemekle birlikte, partinin lideri ve hizmetleri de öncelikler arasında önemli oranlara sahip olmuşlardır.

Tablo 29: Siyasi görüşler * Siyasi partinin en önemli özelliği

Siyasi görüşler		Siyasi partinin en önemli özelliği					
		Partinin lideri	Partinin dünya görüşü	Yönetici kadrosu	Parti programı	Parti hizmetleri	Toplam
Milliyetçi	Sayı	36	71	15	24	22	168
	Yüzde	21,4	42,3	8,9	14,3	13,1	100,0
Atatürkçü	Sayı	4	38	1	19	0	62
	Yüzde	6,5	61,3	1,6	30,6	0,0	100,0
Muhafazakâr	Sayı	76	51	8	17	71	223
	Yüzde	34,1	22,9	3,6	7,6	31,8	100,0
Liberal	Sayı	0	11	0	3	0	14
	Yüzde	0,0	78,6	0,0	21,4	0,0	100,0
Sosyal Demokrat	Sayı	0	20	0	3	0	23
	Yüzde	0,0	87,0	0,0	13,0	0,0	100,0
Sosyalist-Komünist	Sayı	2	3	0	0	0	5
	Yüzde	40,0	60,0	0,0	0,0	0,0	100,0
İslamcı	Sayı	6	6	2	3	1	18
	Yüzde	33,3	33,3	11,1	16,7	5,6	100,0
Siyasi görüşü yok	Sayı	1	8	0	0	8	17
	Yüzde	5,9	47,1	0,0	0,0	47,1	100,0
Toplam	Sayı	125	208	26	69	102	530
	Yüzde	23,6	39,2	4,9	13,0	19,2	100,0

Siyasi görüş farklılığına göre seçmenlerin siyasi partinin en önemli gördüğü özelliklere ilişkin sonuçlar Tablo 29'da verilmiştir. Sonuçlara göre, milliyetçilere göre

bir siyasi partinin en önemli özelliği olarak %42,3 ile partinin dünya görüşünü, %21,4 ile partinin liderini ve %14,3 ile partinin programını görmektedir. Atatürkçüler ise bir siyasi partinin en önemli özelliği olarak %61,3 ile partinin dünya görüşünü, %30,6 ile partinin programını görmektedir. Muhafazakârlara göre partinin lideri %34,1, partinin hizmetleri %31,8 ve partinin dünya görüşü ise %22,9 oranına sahiptir. Bu çerçevede muhafazakârlar tarafından bir partinin lideri, partinin dünya görüşünden daha önemli özellik olarak görülmektedir denilebilir. Liberaller ise partinin dünya görüşünü %78,6 oranında önemli görürken, ikinci sırada %21,4 oran ile parti programı bulunmaktadır. Partinin dünya görüşü özelliği olarak en yüksek düzey %87 oranında sosyal demokratlarda gerçekleşmiştir. Sosyal demokratların önem verdiği bir diğer özellik ise %13 ile parti programıdır. Sosyalist-komünist görüşte olanlar %60 ve %40 ile sırasıyla partinin dünya görüşü ve liderini önemli özellik olarak görürken, İslamcılar 'da her iki özellik de %33,3'tür. İslamcıların partide değerlendirdiği diğer bir özellik ise %16,7 ile parti programıdır. Siyasi görüşe sahip olmadığını belirten seçmenler arasında partinin en önemli özellikleri olarak dünya görüşü ve parti hizmetleri yanıtı %47,1 oranına sahiptir.

4.2.5. Katılımcılara Göre Siyasi Liderde Aranılan En Önemli Özellik

Siyasi liderler kişilik veya siyaset tarzları itibarıyla seçmenleri etkileme potansiyeline sahiptir. Malatya seçmenlerinin bir siyasi liderde aradığı en önemli özellikler Tablo 30'da verilmiştir.

Tablo 30: Siyasi Liderde Aranılan En Önemli Özellik için Frekans Dağılımı

Madde		N	%
Siyasi liderde aranılan en önemli özellik	Güvenilir olması	204	38,5
	Yönetim deneyimi olması	66	12,5
	İletişim yeteneği olması	25	4,7
	Bilgi ve beceri sahibi olması	95	17,9
	Öğrenim düzeyinin yüksek olması	12	2,3
	Hitabet yeteneği olması	9	1,7
	Entelektüel olması	3	0,6
	Dindar olması	84	15,8
	İleri görüşlü olması	31	5,8

Tablo 30: Siyasi Liderde Aranılan En Önemli Özellik için Frekans Dağılımı - devamı

	Sempatik olması	1	,2
	Toplam	530	100,0

Sonuçlara göre siyasi liderin güvenilir olması %38,5, yönetim deneyimine sahip olması %12,5, iletişim yeteneği %4,7, bilgi ve beceri sahibi olması %17,9, öğrenim düzeyinin yüksek olması %2,3, hitabet yeteneği olması %1,7, entelektüel olması %0,6, dindar olması %15,8, ileri görüşlü olması %5,8 ve sempatik olması ise %0,2 oranındadır. Bu sonuçlara göre seçmenlerin siyasi liderlerin güven vermesini beklediği söylenebilir. Malatya'nın muhafazakar görünümünü destekleyen şekilde liderin dindar olması da seçmenlerin aradığı önemli bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Siyasi liderin yönetim deneyimiyle birlikte bilgi ve beceri sahibi olması ise, seçmenlerin siyasal mekanizmalarda söz sahibi olacak liderin tecrübeli olmasını istediği şeklinde yorumlanabilir.

Seçmenlerin siyasi liderde aradıkları en özellik ve sahip oldukları siyasi görüş tablosu sayfaya sığmadığı için EK 2'de verilmiştir. EK 2'de verilen Tablo 31'deki sonuçlara göre, Milliyetçi görüşte olan seçmenler %41,1 ile parti liderinin güvenilir olmasına dikkat ederken, %20,8 ile parti liderinin bilgi ve beceri sahibi olmasına, %11,9 ile ileri görüşlü olmasına dikkat etmektedir. Atatürkçüler ise %58,1 oranında liderin bilgi ve beceri sahibi olmasına birinci sırada, %16,1 ile güvenilir olmasına ve %11,3 ile ileri görüşlü olmasına dikkat etmektedir. Muhafazakârların liderde aradıkları en önemli özellik %48,9 ile güvenilir olmasıdır. Muhafazakârlar arasında liderin dindar olması %30,9 olurken, yönetim deneyimi yani tecrübe sahibi olması ise %14,8'dir. Liberal görüşteki seçmenlerde liderin bilgi ve beceri sahibi olması %42,9, iletişim yeteneğine sahip olması %21,4 ve liderin yönetim tecrübesi olması ise %14,3 oranındadır. Sosyal demokratlar da %34,8 ile liderin bilgi ve beceri sahibi olmasına en çok dikkat eden siyasi görüşler arasında bulunmaktadır. Sosyal demokratların ikinci sırada liderde aradığı en önemli özellik ise %26,1 ile öğrenim düzeyinin yüksek olması bulunurken üçüncü sırada %17,4 ile güvenilir olması bulunmaktadır. Sosyalist-komünistler %60 ile en çok öğrenim düzeyinin yüksek olmasına dikkat ederken, %20'ye sahip iki özellik ise yönetim deneyimi ve iletişim yeteneğidir. İslamcılara göre siyasi liderde aranan en önemli özellik %66,7 ile dindar olması olurken, ikinci sırada %22,2

ile güvenilir olması bulunmaktadır. Siyasi görüşe sahip olmayan seçmenler ise %41,2 oranında liderin güvenilir olmasına dikkat ederken, yönetim deneyimi, bilgi ve beceri sahibi olması ile dindar olması özellikleri %17,6 oranındadır.

4.2.6. Katılımcıların Siyasi Tutumları

Malatya ilinde yaşayan seçmenlerin siyasi tutumları Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: Siyasi Tutum için Frekans Dağılımı

Madde		N	%
Siyasi tutumunuzu nasıl açıklarsınız?	İdeoloji odaklı	127	24,0
	Lider odaklı	65	12,3
	Hizmet odaklı	137	25,8
	Parti odaklı	98	18,5
	Parti bağlılığı olmayan	51	9,6
	Kararsız	35	6,6
	Diğer	17	3,2
	Toplam	530	100,0

Tabloda verildiği üzere seçmenlerin siyasi tutumları %24 oranında ideoloji odaklı, %12,3 oranında lider odaklı, %25,8 oranında hizmet odaklı, %18,5 oranında parti odaklı, %9,6 oranında parti bağlılığı olmadan gerçekleşmektedir. Tutumlarını ifade etmekte kararsız olan katılımcılar %6,6 oranında iken diğer tutumlara sahip olduğunu ifade edenlerin oranı ise %3,2’dir. Sonuçlara göre seçmenlerin siyasi tutumunda parti hizmetlerinin ve ideolojisinin belirleyici olduğu görülmektedir. Ayrıca parti odaklı olan katılımcı oranı yüzde 10 düzeyinde olmuştur, bu çerçevede seçmenlerin bir kısmının oy verdikleri siyasi partiyi seçmen davranışlarının merkezine aldığını söyleyebiliriz.

Tablo 33’te, seçmenlerin siyasi görüşleri ve kendi siyasi tutumlarını nasıl tanımladıklarına ilişkin çapraz sonuçlar verilmiştir.

Tablo 33: Siyasi görüşler * Siyasi tutumlar

Siyasi görüşler		Siyasi tutumlar							
		İdeoloji odaklı	Lider odaklı	Hizmet odaklı	Parti odaklı	Parti bağlılığı olmayan	Kararsız	Diğer	Toplam
Milliyetçi	Sayı	59	17	28	34	20	9	1	168
	Yüzde	35,1	10,1	16,7	20,2	11,9	5,4	0,6	100,0
Atatürkçü	Sayı	32	1	3	16	7	3	0	62
	Yüzde	51,6	1,6	4,8	25,8	11,3	4,8	0,0	100,0
Muhafazakâr	Sayı	13	43	98	38	13	13	5	223
	Yüzde	5,8	19,3	43,9	17,0	5,8	5,8	2,2	100,0
Liberal	Sayı	3	0	2	0	6	1	2	14
	Yüzde	21,4	0,0	14,3	0,0	42,9	7,1	14,3	100,0
Sosyal De-mokrat	Sayı	12	0	0	7	3	0	1	23
	Yüzde	52,2	0,0	0,0	30,4	13,0	0,0	4,3	100,0
Sosyalist-Komünist	Sayı	5	0	0	0	0	0	0	5
	Yüzde	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0
İslamcı	Sayı	3	4	1	2	0	1	7	18
	Yüzde	16,7	22,2	5,6	11,1	0,0	5,6	38,9	100,0
Siyasi görüşü yok	Sayı	0	0	5	1	2	8	1	17
	Yüzde	0,0	0,0	29,4	5,9	11,8	47,1	5,9	100,0
Toplam	Sayı	127	65	137	98	51	35	17	530
	Yüzde	24,0	12,3	25,8	18,5	9,6	6,6	3,2	100,0

Siyasi görüş ve tutumlara ilişkin çapraz tabloda verilen sonuçlara göre, Milliyetçi görüşte olan seçmenler siyasi tutumlarını %35,1 oranında ideoloji odaklı ve %20,2 oranında parti odaklı olarak ifade etmektedir. Milliyetçilerde hizmet odaklı siyasi tutum belirleyen seçmenlerin oranı ise %16,7'dir. Atatürkçüler arasında ideoloji odaklı tutum sergileyenler %51,6, parti odaklılar %25,8'dir. Muhafazakârlar arasında siyasi tutumların %43,9 oran ile en çok hizmet odaklı gerçekleştiği görülmektedir. Hizmetten sonra ise ikinci sırada %19,3 ile lider ve %17,0 ile lider odaklı siyasi tutum sergileyenler bulunmaktadır. Liberal görüşteki seçmenler %42,9 ile en çok parti bağlılığı olmadan siyasi tutum sergileyenlerdir. Dahası, liberaller %21,4 oranında ideoloji odaklı, %14,3 oranında hizmet odaklı tutum sergilemektedirler. Sosyal demokratlar

%52,2 oran ile çoğunlukla ideoloji odaklı siyasi tutum sergilemektedir. Sosyal demokratlar arasında parti odaklı siyasi tutumların oranı ise %30,4'tür.

Sosyalist-komünistler ise siyasi tutumlarını tamamen ideoloji odaklı sergilemektedir. İslamcı görüşe sahip seçmenlerde en yüksek siyasi tutum oranı %38,9 ile 'diğer' seçeneğinde gerçekleşmiştir. İslamcıların siyasi tutumlarını açıkladıkları diğer ifadeler ise %22,2 ile siyasi lider, %16,7 ile ideolojidir. Üst bölümlerde lider ve parti özellikleri dikkate alındığında İslamcılar açısından dinî özelliklerin önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede İslamcı görüşe sahip seçmenlerin 'diğer' seçeneğinde yoğunlaşmasını yine din özelliğine bağlayabiliriz. Siyasi görüşe sahip olmayan seçmenlerin ise siyasi tutumlarını ifade etmede çoğunlukla kararsız oldukları görülmektedir. Hizmet odaklı olanlar %29,4 iken, siyasi görüşe sahip olmayan seçmenler arasında parti odaklı olmayacak şekilde tutum sergileyenler %11,8'dir.

4.3. Seçmen Davranışına Etki Eden Faktörlerin Önem Düzeyleri

Genel seçimlerde seçmen davranışına etki eden faktörlere çok ve çeşitli olduğu görülmektedir. Bunlar bireyin ideolojisi, parti lideri, çevre ve yakınlarının etkisi, dış politika, ekonomik göstergeler, kadın kotası, temel hak ve özgürlüklere verilen önem vb. etkenlerden bazılarıdır. Bu etmenlerin bazıları seçmen davranışını etkileyen faktörler eğitim, kültür, dönem, cinsiyet vb. gibi özelliklere göre çok daha etkili olurlarken, bazıları çok az düzeyde etkili olabilmektedir.

Araştırmanın birinci alt problemi 'seçmen davranışına etki eden faktörlerin önem derecesi nedir?' şeklinde ifade edilmişti. Bu probleme ilişkin bulgular, seçmenlerin oy kullandırırken etkisi altında kaldıkları etmenlere ilişkin soru maddelerini önemseme düzeyleri, EK 3'te sunulan Tablo 34: Seçmen Davranışına Etki Eden Faktörlerin Detaylı Önem Düzeyleri tablosu baz alınarak sadeleştirilmiş hali ile frekans (f), aritmetik ortalama (AO) ve standart sapmaları (SS) verilmiştir:

Tablo 35: Seçmen davranışına etki eden faktörlerin önem düzeyleri

NO	Madde	N	Min.	Max.	AO(X)	SS
1	Partinin İdeolojisi	530	1	5	4.17	1.198
2	Partinin lideri	530	1	5	3.62	1.312
3	Partinin dindar/muhafazakâr olması	530	1	5	3.33	1.653

Tablo 35: Seçmen davranışına etki eden faktörlerin önem düzeyleri - devamı

4	Partinin yakınlarım tarafından desteklenmesi	530	1	5	2.00	1.259
5	Partinin arkadaş çevresi tarafından desteklenmesi	530	1	5	1.19	.578
6	Partinin açık hava toplantıları	530	1	5	1.43	.838
7	Dış politika görüşleri	530	1	5	3,29	1,091
8	Partinin Etnik kökeni temsil etmesi	530	1	5	3.03	1.515
9	Partinin Siyasi düşünceme yakın olması	530	1	5	4.49	.885
10	Partinin sosyal medya çalışmaları	530	1	5	1.43	.893
11	Partinin gösterdiği milletvekili adayları	530	1	5	2.83	1.304
12	Sahip olduğum ideoloji	530	1	5	4.51	.879
13	Ülkenin ekonomik göstergeleri	530	1	5	4.09	1.164
14	Partinin demokratik ilkelere bağlılığı	530	1	5	3.38	1.264
15	Çevremdeki işsizlik durumu	530	1	5	3,76	1,293
16	Eğitim politikası/Eğitime verdiği önem	530	1	5	4.12	.927
17	Partinin söz ve vaatleri	530	1	5	2.98	1.389
18	Partinin kurmay ekibi	530	1	5	2,82	1,252
19	Partinin kadın kotası	530	1	5	2.16	1.362
20	Partinin Avrupa Birliği'ne girme kararlılığı	530	1	5	2.34	1.423
21	Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu	530	1	5	3.03	1.282

Tablo 35'te verilen, Malatya'da ikamet eden ve oy kullanan seçmenlerin, parti tercihinde etkili olan soru maddelerine verdikleri yanıtlardan elde edilen önem düzeylerinin aritmetik ortalamalarında 2,5 ve üzeri olan maddelerin seçmen davranışlarını etkilemekte önemli olduğu ifade edilebilir. Bu doğrultuda, aritmetik ortalaması 4,51 ile en yüksek önemin "sahip olduğum ideoloji"ye verildiği görülmektedir. Bu önemle uyumlu olarak 4,49 önem değerine sahip olan "partinin siyasi düşünceme yakın olması"na verilen önem ikinci sırada gelmektedir. Üçüncü sırada 4,17 önem ortalaması ile "partinin ideolojisi" bulunurken, dördüncü sırada 4,12 ortalama ile 'partinin eğitim politikası' gelmektedir.

Seçmen davranışlarında ülkenin ve bireylerin ekonomik durumlarının önemli olduğu vurgulanmıştı. "Ülkenin ekonomik göstergeleri"ne verilen önem 4,09 ile beşinci

en yüksek öneme sahip madde olmuştur. Ekonomik göstergelerin ardından, yine dolaylı olarak ekonomi ile ilgili olan "çevremdeki işsizlik durumu maddesi" 3,76 oranında öneme sahip olmuştur.

Seçmenler açısından partinin liderine verilen önemin aritmetik ortalaması 3,62 olarak gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Malatya seçmenlerinin oy tercihinde siyasi liderin seçmen davranışlarını belirlemede önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz. Seçmenlerin önem verdiği diğer bir madde ise 3,38 orandaki "partinin demokratik ilkelere bağlılığı" olmuştur. Malatya özelinde muhafazakâr ideolojinin yaygın olmasına rağmen "partinin dindar/muhafazakâr olması" maddesine verilen önem 3,33 oranında gerçekleşmiştir. Seçmenlerin "dış politika görüşleri" maddesine verdiği önem 3,29; "partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu" ve "partinin etnik kökeni temsil etmesi" maddelerine verdiği önem ortalamasının 3,03 olduğu görülmektedir.

Siyasi partiyle ilgili maddelere gelindiğinde, "partinin söz ve vaatleri" 2,98 oranında, "partinin gösterdiği milletvekili adayları" 2,83 oranında ve "partinin kurmay ekibi" 2,82 oranında gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar çerçevesinde partilerin seçmenleri ikna etmek amacıyla sundukları vaatler ve yerel düzeyde gösterdikleri adaylar Malatya'da seçmen davranışlarını etkilemede önemli faktörler arasında bulunmaktadır.

Genel olarak, Malatya seçmenlerinin seçmen davranışını, yani oy verme davranışını etkileyen çeşitli önem düzeylerine sahip faktörler bulunmaktadır. Ancak, bu faktörlere verilen önem, seçmenlerin demografik özelliklerine göre değişkenlik gösterebilmektedir. Çalışmanın takip eden 5.4. başlığı altında seçmenlerin söz konusu maddelere verilen önem düzeyleri ile cinsiyet ve yaş grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişki olup olmadığı ki-kare testi uygulanarak tespit edilmiştir.

4.4. Cinsiyet Değişkeni ve Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Önem Düzeyi Analizi

Araştırmanın ikinci alt problemi "seçmen davranışını etkileyen faktörler cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilmişti. Bu alt amaca ilişkin bulgular bu bölümde ilgili tablolarda verilmiştir.

Tablo 36: Cinsiyet * ‘Partinin ideolojisi’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin İdeolojisi – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	30	14	45	87	250	426
	Yüzde	7,0%	3,3%	10,6%	20,4%	58,7%	100,0%
Kadın	Sayı	6	7	18	19	54	104
	Yüzde	5,8%	6,7%	17,3%	18,3%	51,9%	100,0%
Toplam	Sayı	36	21	63	106	304	530
	Yüzde	6,8%	4,0%	11,9%	20,0%	57,4%	100,0%

Seçmenlerin parti ideolojisini önemseme düzeyleri ve cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek amacıyla ki-kare testi uygulanmış ve farklılaşmanın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($X^2 = 6,761337$, $df=4$, $p>0.05$). Sonuçlara göre, partinin ideolojisi erkek ve kadınlar açısından birbirine yakın ve yüksek düzeyde önem vermektedirler. Tablo 36’da verilen sonuçlara göre parti ideolojisine erkekler %58,7 oranında oldukça çok önem verirken, kadınlar %51,9 oranında oldukça çok önem vermektedir. Literatürde benzer sonuçların görüldüğü çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin, M. Aslan tarafından yürütülen saha çalışmasına dayalı seçmen davranışına ilişkin araştırmada cinsiyetleri fark etmeksizin seçmenlerin oy vermede en çok dikkat ettikleri unsurun ideoloji olduğu belirlenmiştir²⁰⁶.

Tablo 37: Cinsiyet * ‘Partinin lideri’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin Lideri – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	37	51	102	95	141	426
	Yüzde	8,7%	12,0%	23,9%	22,3%	33,1%	100,0%
Kadın	Sayı	14	5	19	23	43	104
	Yüzde	13,5%	4,8%	18,3%	22,1%	41,3%	100,0%
Toplam	Sayı	51	56	121	118	184	530
	Yüzde	9,6%	10,6%	22,8%	22,3%	34,7%	100,0%

²⁰⁶ M. Mert Aslan, *Siyasal İletişim ve Din: Seçmen Davranışında Dini İnançların Rolü Üzerine Bir Araştırma*, (Prof. Dr. Ahmet Kalender), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 2015, s.229.

Seçmenlerin cinsiyeti ve parti liderini önemseme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için uygulanan ki-kare test sonuçlarına göre ($X^2 = 8,860$, $df=4$, $p>0.05$) anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir. Bu çerçevede, Tablo 37’de aktarılan sonuçlara göre, kadın seçmenler erkek seçmenlere göre daha fazla parti liderine ‘oldukça çok’ düzeyinde önem vermelerine rağmen erkek ve kadın seçmenler için parti lideri de parti ideolojisi gibi cinsiyet değişkeninde istatistiksel açıdan anlamlı farklılığı oluşturmayacak düzeyde önemsemektedirler.

Tablo 38: Cinsiyet * ‘Partinin dinar/muhafazakâr olması’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin dindar/muhafazakâr olması– Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	102	41	71	41	171	426
	Yüzde	23,9%	9,6%	16,7%	9,6%	40,1%	100,0%
Kadın	Sayı	30	7	11	7	49	104
	Yüzde	28,8%	6,7%	10,6%	6,7%	47,1%	100,0%
Toplam	Sayı	132	48	82	48	220	530
	Yüzde	24,9%	9,1%	15,5%	9,1%	41,5%	100,0%

Partinin dindar/muhafazakâr olmasına verilen önem ve cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı ki-kare testi ile analiz edilmiş ve fark bulunmadığı tespit edilmiştir ($X^2 = 5,336$, $df=4$, $p>0.05$). Anket çalışmasına katılan seçmenlerin siyasal görüşlerinin (Tablo 23’te) çoğunlukla muhafazakâr ve milliyetçi olduğu belirtilmişti. Bu çerçevede Tablo 38’de verilen sonuçlara göre, Malatya’da ikamet eden seçmenlerin genel olarak oy verecekleri partinin muhafazakâr değerleri yansıtmaya önem verdikleri söylenebilir. Ancak din faktöründen daha fazla önem verilen faktörler bulunması nedeniyle, dinin temel belirleyici olmadığını söyleyebiliriz. Seçmen davranışlarını kapsayan literatürde din eksenli yapılan çalışmalarda da dinin oy verme tercihindeki etkisinin yüksek olmadığı sonucuna ulaşılmıştır²⁰⁷.

²⁰⁷ Temizel, s. 226; Polat, Dinin Türk Seçmen Davranışı, s. 282.

Tablo 39: Cinsiyet * ‘Yakınlarım tarafından destekleniyor olması’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Yakınlarım tarafından destekleniyor olması – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	255	53	82	13	23	426
	Yüzde	59,9%	12,4%	19,2%	3,1%	5,4%	100,0%
Kadın	Sayı	23	26	25	15	15	104
	Yüzde	22,1%	25,0%	24,0%	14,4%	14,4%	100,0%
Toplam	Sayı	278	79	107	28	38	530
	Yüzde	52,5%	14,9%	20,2%	5,3%	7,2%	100,0%

Seçmenlerin oy tercihlerini etkileyen faktörler arasında bulunan aile ve akraba gibi yakın çevresinin bir siyasi partiyi destekliyor olması, Malatya seçmenlerinin önem düzeyi açısından erkek ve kadınlarda istatistiksel olarak anlamlı farklılık söz konusudur ($X^2=62,453$, $df=4$, $p<0.05$). Buna göre, Malatya’da kadın seçmenlerin siyasi parti tercihini etkileyen faktörler arasında, partinin yakınları tarafından destekleniyor olması, kadınlarda erkek seçmenlere göre daha önemli bir faktör olmaktadır.

Tablo 40: Cinsiyet * ‘Arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	393	18	11	3	0	1
	Yüzde	92,3%	4,2%	2,6%	0,7%	0,0%	0,2%
Kadın	Sayı	73	21	7	1	2	0
	Yüzde	70,2%	20,2%	6,7%	1,0%	1,9%	0,0%
Toplam	Sayı	466	39	18	4	2	1
	Yüzde	87,9%	7,4%	3,4%	0,8%	0,4%	0,2%

Seçmenlerin siyasi parti tercihinde arkadaşlarının da o parti tarafından destekleniyor olmasına verdikleri önem ve cinsiyetleri açısından anlamlı farklılık gösterip göstermediği ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığından analiz edilememiştir. Yine de Tablo 40’ta verilen sonuçlar incelendiğinde kadın seçmenlerin, erkek seçmenlere kıyasla arkadaşlarının siyasi partiyi desteklemesine düşük seviyede de olsa önem verdikleri görülmektedir. Ancak sonuçlar cinsiyet değişkeninde arkadaş çevresinin siyasi parti tercihini etkilemede ciddi derecede önemsiz olduğunu göstermektedir.

Tablo 41: Cinsiyet * ‘Açık hava toplantıları (miting, açılış vb.)’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Açık hava toplantıları (miting, açılış vb.) – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	331	44	38	8	5	426
	Yüzde	77,7%	10,3%	8,9%	1,9%	1,2%	100,0%
Kadın	Sayı	66	16	20	1	1	104
	Yüzde	63,5%	15,4%	19,2%	1,0%	1,0%	100,0%
Toplam	Sayı	397	60	58	9	6	530
	Yüzde	74,9%	11,3%	10,9%	1,7%	1,1%	100,0%

Ki-kare testinin varsayımlarını karşılamadığı için seçmenlerin ‘Arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması’na verdikleri önem düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılaşmanın olup olmadığı analiz edilememiştir. Tablo 41’de verilen sonuçlar incelendiğinde seçmenlerin ağırlıklı olarak önem vermedikleri faktörler arasında partilerin mitin ve toplantı gibi faaliyetlerinin de bulunduğu söylenebilir.

Tablo 42: Cinsiyet * ‘Dış politika görüşleri’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Dış politika görüşleri – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	34	56	139	135	62	426
	Yüzde	8,0%	13,1%	32,6%	31,7%	14,6%	100,0%
Kadın	Sayı	2	21	50	18	13	104
	Yüzde	1,9%	20,2%	48,1%	17,3%	12,5%	100,0%
Toplam	Sayı	36	77	189	153	75	530
	Yüzde	6,8%	14,5%	35,7%	28,9%	14,2%	100,0%

Partinin dış politikasına verilen önem düzeyinin cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılık gösterdiği analiz sonucunda belirlenmiştir ($X^2=19,207$, $df=4$, $p<0.05$). Tablo 42’de verilen sonuçlara göre erkek seçmenler kadın seçmenlere kıyasla partinin dış politikasına daha fazla önem vermektedir. Bu çerçevede siyasi partinin dış politikaları erkek seçmenlerin oy verme davranışını etkileyen faktörler arasında gösterilebilir.

Tablo 43: Cinsiyet * ‘Etnik kökenimi temsil etmesi’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Etnik kökenimi temsil etmesi – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	111	46	84	73	112	426
	Yüzde	26,1%	10,8%	19,7%	17,1%	26,3%	100,0%
Kadın	Sayı	25	17	27	18	17	104
	Yüzde	24,0%	16,3%	26,0%	17,3%	16,3%	100,0%
Toplam	Sayı	136	63	111	91	129	530
	Yüzde	25,7%	11,9%	20,9%	17,2%	24,3%	100,0%

Cinsiyet değişkeninde anlamlı farklılık göstermeyen bir diğer faktör ‘etnik kökenimi temsil etmesi’ maddesi olmuştur ($X^2=7,251$, $df=4$, $p>0.05$). Sonuçların bulunduğu Tablo 43 incelendiğinde erkek ve kadın seçmenler, oy verecekleri partinin etnik kökeni temsil etmesine verdikleri önem istatistiksel açıdan anlamlı gerçekleşmemiş olmakla birlikte, erkek seçmenlerin ‘oldukça çok’ düzeyde verdikleri önem, kadın seçmenlere göre daha yüksek yüzdeye sahiptir. Bu çerçevede erkeklerin en yüksek seviye olan ‘oldukça çok’ düzeyinde oransal olarak etnik köken temsiline daha fazla önem verdikleri söylenebilir.

Tablo 44: Cinsiyet * ‘Siyasi düşünceme yakınlığı’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Siyasi düşünceme yakınlığı – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	12	2	30	76	306	426
	Yüzde	2,8%	0,5%	7,0%	17,8%	71,8%	100,0%
Kadın	Sayı	1	3	18	29	53	104
	Yüzde	1,0%	2,9%	17,3%	27,9%	51,0%	100,0%
Toplam	Sayı	13	5	48	105	359	530
	Yüzde	2,5%	0,9%	9,1%	19,8%	67,7%	100,0%

Seçmenlerin siyasi görüşleri oy kullanırken belirleyici olabilecek en yüksek etkenlerden birisinin olduğu ifade edilebilir. Çalışmamız katılımcılarının cinsiyetleri ve ‘siyasi düşünceme yakınlığı’na verdikleri önem düzeyinde istatistiksel analizle anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığından analiz edilememiştir. Ancak, Tablo 44 incelendiğinde, kadın seçmenlerin oy kullanır-

ken siyasi düşüncelerine yakın partiyi seçme önemlerinin değişiklik gösterdiği görülmektedir. Bu sonuçlar, önem düzeylerinde farklılık görülen ‘Yakınlarım tarafından destekleniyor olması’ maddesinde anlamlı fark bulunmasını doğrular niteliktedir denebilir. Nitekim, kadın seçmen için kendi siyasi görüşüne yakın partiyi tercih edebilecek imkânı olmasına rağmen (aile ve akraba çevresi gibi) yakınlarının etkisiyle başka bir partiyi tercih edebileceği söylenebilir. Ek olarak, partinin ideolojisi maddesinde kadın ve erkek cinsiyetleri değişkeninde de farklılık bulunamamıştı. Bu durum, kadın seçmen aile etkisiyle kendi siyasi görüşlerine yakın bir partiyi tercih etmese de oy vereceği partinin ideolojisine dikkat ettiği veya önem verdiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 45: Cinsiyet * ‘Partinin sosyal medya çalışmaları’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin sosyal medya çalışmaları – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	338	44	28	11	5	426
	Yüzde	79,3%	10,3%	6,6%	2,6%	1,2%	100,0%
Kadın	Sayı	66	13	16	5	4	104
	Yüzde	63,5%	12,5%	15,4%	4,8%	3,8%	100,0%
Toplam	Sayı	404	57	44	16	9	530
	Yüzde	76,2%	10,8%	8,3%	3,0%	1,7%	100,0%

‘Partinin sosyal medya çalışmaları’na verilen önem ve cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmuştur ($X^2= 15,838$, $df=4$, $p<0.05$). Buna göre, her ne kadar verilen önem düzeyi düşük seviyede gerçekleşmiş olsa da kadın seçmenler erkek seçmenlere kıyasla siyasi partilerin sosyal medya çalışmalarını önemli bulmaktadırlar.

Tablo 46: Cinsiyet * ‘Partinin gösterdiği milletvekili adayları’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin gösterdiği milletvekili adayları – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	87	77	125	80	57	426
	Yüzde	20,4%	18,1%	29,3%	18,8%	13,4%	100,0%
Kadın	Sayı	30	11	33	23	7	104
	Yüzde	28,8%	10,6%	31,7%	22,1%	6,7%	100,0%
Toplam	Sayı	117	88	158	103	64	530
	Yüzde	22,1%	16,6%	29,8%	19,4%	12,1%	100,0%

Partinin gösterdikleri milletvekili adayları'na seçmenlerin verdiği önem ve cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşmanın bulunmadığı tespit edilmiştir ($X^2= 9,217$, $df=4$, $p>0.05$). Tablo 46'da görülebileceği gibi, yüzdesel oranlar incelendiğinde erkek ve kadın seçmenlerin milletvekili adayına verdikleri önem düzeyi birbirine yakın seviyede gerçekleşmektedir.

Tablo 47: Cinsiyet * 'Sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm)' çapraz tablosu

Cinsiyet		Sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm) – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	11	4	28	71	312	426
	Yüzde	2,6%	0,9%	6,6%	16,7%	73,2%	100,0%
Kadın	Sayı	1	3	17	29	54	104
	Yüzde	1,0%	2,9%	16,3%	27,9%	51,9%	100,0%
Toplam	Sayı	12	7	45	100	366	530
	Yüzde	2,3%	1,3%	8,5%	18,9%	69,1%	100,0%

Seçmenlerin sahip oldukları ideoloji çerçevesinde oy kullanmaya verdikleri önem ve cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($X^2= 23,845$, $df=4$, $p<0.05$). Tablo 47'de verilen sonuçlara göre, erkek seçmenlerin kadın seçmenlere göre kendi ideolojileri doğrultusunda oy kullanmaya daha fazla önem verdikleri anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar, kadınların oy tercihini etkileyen farklı etkenlerin bulunduğunu doğrular niteliktedir.

Tablo 48: Cinsiyet * 'Ülkemin ekonomik göstergeleri' çapraz tablosu

Cinsiyet		Ülkemin ekonomik göstergeleri – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	25	29	68	86	218	426
	Yüzde	5,9%	6,8%	16,0%	20,2%	51,2%	100,0%
Kadın	Sayı	2	1	16	28	57	104
	Yüzde	1,9%	1,0%	15,4%	26,9%	54,8%	100,0%
Toplam	Sayı	27	30	84	114	275	530
	Yüzde	5,1%	5,7%	15,8%	21,5%	51,9%	100,0%

Oy tercihini etkileyen unsur olarak 'Ülkenin ekonomik göstergeleri'ne verilen önem düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulun-

muştur ($X^2= 9,595$, $df=4$, $p<0.05$). Tablo 48’de verilen sonuçlara göre, ekonomik göstergelere verilen önem düzeyi erkek ve kadın cinsiyetinde yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Ancak, ekonomik göstergelere düşük düzeyde verilen öneme dair yüzdesel oranlar incelendiğinde, erkek seçmenlerin kadın seçmenlere göre anlamlı düzeyde az önem atfettiği de görülmektedir. Bu durumu, siyasal tutumlarını parti bağlılığı olan şeklinde açıklayan seçmenleri göz önünde bulundurarak değerlendirebiliriz. Parti bağlılığı çerçevesinde oy verme davranışında bulunan seçmenler için ekonomi göstergelerin olumsuz değer taşımalarına rağmen parti bağlılığı nedeniyle bundan etkilenmediklerini ifade edebiliriz.

Tablo 49: Cinsiyet * ‘Partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	54	58	116	110	88	426
	Yüzde	12,7%	13,6%	27,2%	25,8%	20,7%	100,0%
Kadın	Sayı	2	10	32	24	36	104
	Yüzde	1,9%	9,6%	30,8%	23,1%	34,6%	100,0%
Toplam	Sayı	56	68	148	134	124	530
	Yüzde	10,6%	12,8%	27,9%	25,3%	23,4%	100,0%

‘Partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi’ne verilen önem ve seçmenlerin cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir ($X^2= 17,775$, $df=4$, $p<0.05$). Sonuçlara göre, kadın seçmenler erkek seçmenlere kıyasla, oy verecekleri siyasi partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyine daha fazla önem vermektedirler. Bu çerçevede kadınların oy tercihini etkileyen faktörler arasında partinin demokratik değerlere aykırı politikalar geliştirmemesinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Erkekler açısından ideoloji, lider veya parti bağlılığı tutumu çerçevesinde partinin demokrasi ilkelerine bağlılığa daha az önem atfedildiğini söyleyebiliriz.

Tablo 50: Cinsiyet * ‘Çevremdeki işsizlik durumu’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Çevremdeki işsizlik durumu – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	40	35	90	102	159	426
	Yüzde	9,4%	8,2%	21,1%	23,9%	37,3%	100,0%

Tablo 50: Cinsiyet * ‘Çevremdeki işsizlik durumu’ çapraz tablosu - devamı

Kadın	Sayı	7	8	19	19	51	104
	Yüzde	6,7%	7,7%	18,3%	18,3%	49,0%	100,0%
Toplam	Sayı	47	43	109	121	210	530
	Yüzde	8,9%	8,1%	20,6%	22,8%	39,6%	100,0%

Ki-kare analizinin sonuçlarına göre ‘Çevremdeki işsizlik durumu’na verilen önem düzeyi ve cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır ($X^2= 5,101$, $df=4$, $p>0.05$). Erkek ve kadın katılımcıların ‘çevremdeki işsizlik durumu’na verdikleri önem düzeyi genel olarak birbirine yakın nitelik göstermektedir, ancak ‘oldukça çok’ düzeyde kadınlar, erkeklere göre daha yüksek oranda önem verdikleri görülmektedir.

Tablo 51: Cinsiyet * ‘Eğitim politikası / Eğitime verdiği önem’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Eğitim politikası / Eğitime verdiği önem – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	6	19	87	144	170	426
	Yüzde	1,4%	4,5%	20,4%	33,8%	39,9%	100,0%
Kadın	Sayı	0	2	14	35	53	104
	Yüzde	0,0%	1,9%	13,5%	33,7%	51,0%	100,0%
Toplam	Sayı	6	21	101	179	223	530
	Yüzde	1,1%	4,0%	19,1%	33,8%	42,1%	100,0%

‘Siyasi partinin eğitim politikası ve eğitime verdiği önem’e verilen önem düzeyi ile Cinsiyet arasında, ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığından anlamlı farklılık olup olmadığı analiz edilememiştir. Verilen sonuçlara göre erkek ve kadın seçmenlerin benzer düzeyde eğitime önem verdikleri söylenebilir. Ek olarak, önem düzeyinin kadınlar için, erkeklere göre daha yüksek oranda gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Tablo 52: Cinsiyet * ‘Partinin söz ve vaatleri’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin söz ve vaatleri – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	100	76	91	101	58	426
	Yüzde	23,5%	17,8%	21,4%	23,7%	13,6%	100,0%
Kadın	Sayı	13	13	18	31	29	104
	Yüzde	12,5%	12,5%	17,3%	29,8%	27,9%	100,0%

Toplam	Sayı	113	89	109	132	87	530
	Yüzde	21,3%	16,8%	20,6%	24,9%	16,4%	100,0%

Ki-kare testi analiz sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni ve ‘partinin söz ve vaatleri’ne verilen önem düzeyinde anlamlı farklılık bulunmaktadır ($X^2= 18,427$, $df=4$, $p<0.05$). Buna göre, siyasi partilerin söz ve vaatlerinin erkeklere kıyasla kadın seçmenlerin oy tercihlerinde daha fazla önem taşıdığı ifade edilebilir.

Tablo 53: Cinsiyet * ‘Partinin kurmay ekibi’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin kurmay ekibi – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	72	88	132	78	56	426
	Yüzde	16,9%	20,7%	31,0%	18,3%	13,1%	100,0%
Kadın	Sayı	24	29	33	10	8	104
	Yüzde	23,1%	27,9%	31,7%	9,6%	7,7%	100,0%
Toplam	Sayı	96	117	165	88	64	530
	Yüzde	18,1%	22,1%	31,1%	16,6%	12,1%	100,0%

Seçmen davranışlarını etkileyen siyasal faktörler arasında bulunan partinin kurmay ekibi ve cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir ($X^2= 9,617$, $df=4$, $p<0.05$). Tablo 53’te verilen sonuçlar incelendiğinde erkek seçmenlerin kadın seçmenlere göre partinin kurmay ekibine daha yüksek düzeyde önem atfetmesi bu farklılığı açıklamaktadır.

Tablo 54: Cinsiyet * ‘Partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	246	77	53	28	21	425
	Yüzde	57,9%	18,1%	12,5%	6,6%	4,9%	100,0%
Kadın	Sayı	8	12	30	26	28	104
	Yüzde	7,7%	11,5%	28,8%	25,0%	26,9%	100,0%
Toplam	Sayı	254	89	83	54	49	529
	Yüzde	48,0%	16,8%	15,7%	10,2%	9,3%	100,0%

Siyasi ‘partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası’na verilen önem ve cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($X^2= 131,599$, $df=4$, $p<0.05$). Sonuçlara göre, beklendiği gibi, kadın seçmenlerin oy

tercihinde, siyasi partinin kadın politikası ve kadın adaylara yönelik kota uygulaması önemli düzeyde farklılık göstermektedir.

Tablo 55: Cinsiyet * ‘Avrupa Birliğine katılma yönündeki kararlılığı’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Avrupa Birliği’ne katılma yönündeki kararlılığı – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	187	93	63	28	55	426
	Yüzde	43,9%	21,8%	14,8%	6,6%	12,9%	100,0%
Kadın	Sayı	24	25	25	9	21	104
	Yüzde	23,1%	24,0%	24,0%	8,7%	20,2%	100,0%
Toplam	Sayı	211	118	88	37	76	530
	Yüzde	39,8%	22,3%	16,6%	7,0%	14,3%	100,0%

Siyasi partinin ‘Avrupa Birliğine katılma yönündeki kararlılığı’na verilen önem düzeyi ve cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($X^2=17,201$, $df=4$, $p<0.05$). Buna göre, erkek ve kadın seçmenlerin AB’ye katılma yönündeki kararlılığına verdikleri önem birbirinden anlamlı şekilde farklılık göstermektedir. Sonuçlar incelendiğinde, kadın seçmenler AB’ye katılma konusuna daha fazla önem vermektedirler. Bu doğrultuda, kadınların erkeklere göre AB’ye katılma yönünde daha olumlu düşündüğü ifade edilebilir.

Tablo 56: Cinsiyet * ‘Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu’ çapraz tablosu

Cinsiyet		Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu - Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
Erkek	Sayı	68	75	130	81	72	426
	Yüzde	16,0%	17,6%	30,5%	19,0%	16,9%	100,0%
Kadın	Sayı	16	15	37	23	13	104
	Yüzde	15,4%	14,4%	35,6%	22,1%	12,5%	100,0%
Toplam	Sayı	84	90	167	104	85	530
	Yüzde	15,8%	17,0%	31,5%	19,6%	16,0%	100,0%

‘Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu’na verilen önem ile seçmenlerin cinsiyetleri değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($X^2= 2,615$, $df=4$, $p>0.05$). Bu çerçevede, Tablo 56’da verilen sonuçlar incelendiğinde erkek ve kadın cinsiyetleri, partinin güncel sorunlar karşısında gösterdiği tutuma anlamlı farklılık olmayacak düzeyde önemli bulmaktadır.

4.5. Yaş Değişkeni ve Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörlerin Önem Düzeyi Analizi

Araştırmanın üçüncü alt problemi “seçmen davranışını etkileyen faktörler yaş değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmişti. Bu alt amaca ilişkin bulgular bu bölümde, ilgili tablolarda aktarılmıştır.

Tablo 57: Yaş * ‘Partinin ideolojisi’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin ideolojisi – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	1	1	3	13	40	58
	Yüzde	1,7%	1,7%	5,2%	22,4%	69,0%	100,0%
29-39	Sayı	8	4	18	22	86	138
	Yüzde	5,8%	2,9%	13,0%	15,9%	62,3%	100,0%
40-50	Sayı	7	9	29	43	127	215
	Yüzde	3,3%	4,2%	13,5%	20,0%	59,1%	100,0%
51-61	Sayı	7	7	8	22	42	86
	Yüzde	8,1%	8,1%	9,3%	25,6%	48,8%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	13	0	5	6	9	33
	Yüzde	39,4%	0,0%	15,2%	18,2%	27,3%	100,0%
Toplam	Sayı	36	21	63	106	304	530
	Yüzde	6,8%	4,0%	11,9%	20,0%	57,4%	100,0%

Seçmenlerin parti ideolojisini önemseme düzeyleri ve yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığı, ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığından analiz edilememiştir. Tablo 57’de verilen sonuçlar incelendiğinde 62 ve üstü yaş grubu dışındaki tüm yaş gruplarında parti ideolojisine yüksek önem verildiği anlaşılmaktadır. Genç yaş grubundaki seçmenler %60 üzerinde önem verirken, orta yaş grubu %59,1 oranında önem atfetmektedir. 51-61 yaş grubunu oluşturan seçmenlerde ise önem düzeyi %48,8 olurken yaşlılarda bu oran %27,3’e düşmektedir. Bu çerçevede seçmenlerin yaşları ilerledikçe parti ideolojisi dışında başka etkenlere daha yüksek düzeyde önem verdikleri sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 58: Yaş * ‘Partinin lideri’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin lideri – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	10	8	16	10	14	58
	Yüzde	17,2%	13,8%	27,6%	17,2%	24,1%	100,0%
29-39	Sayı	22	17	21	29	49	138
	Yüzde	15,9%	12,3%	15,2%	21,0%	35,5%	100,0%
40-50	Sayı	13	19	58	52	73	215
	Yüzde	6,0%	8,8%	27,0%	24,2%	34,0%	100,0%
51-61	Sayı	4	7	20	19	36	86
	Yüzde	4,7%	8,1%	23,3%	22,1%	41,9%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	2	5	6	8	12	33
	Yüzde	6,1%	15,2%	18,2%	24,2%	36,4%	100,0%
Toplam	Sayı	51	56	121	118	184	530
	Yüzde	9,6%	10,6%	22,8%	22,3%	34,7%	100,0%

Katılımcıların yaşları ve parti liderini önemseme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için uygulanan ki-kare test sonuçlarına göre ($X^2 = 27,851$, $df=4$, $p<0.05$) anlamlı bir farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Tablo 58’de aktarılan sonuçlara göre, parti liderine verilen önem genç seçmenlerin için yüksek önem taşımamakla birlikte, dağınık bir görünüm göstermektedir. Seçmenlerin yaşları ilerledikçe ise parti liderine verilen önemin arttığı anlaşılmaktadır.

Tablo 59: Yaş * ‘Partinin dindar/muhafazakâr olması’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin dindar/muhafazakâr olması – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	37	4	7	6	4	58
	Yüzde	63,8%	6,9%	12,1%	10,3%	6,9%	100,0%
29-39	Sayı	44	16	27	8	43	138
	Yüzde	31,9%	11,6%	19,6%	5,8%	31,2%	100,0%
40-50	Sayı	36	13	35	23	108	215
	Yüzde	16,7%	6,0%	16,3%	10,7%	50,2%	100,0%
51-61	Sayı	10	12	11	9	44	86
	Yüzde	11,6%	14,0%	12,8%	10,5%	51,2%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	5	3	2	2	21	33
	Yüzde	15,2%	9,1%	6,1%	6,1%	63,6%	100,0%

Tablo 59: Yaş * ‘Partinin dindar/muhafazakâr olması’ çapraz tablosu - devamı

Toplam	Sayı	132	48	82	48	220	530
	Yüzde	24,9%	9,1%	15,5%	9,1%	41,5%	100,0%

Partinin dindar/muhafazakâr olmasına verilen önem ve yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı ki-kare testi ile analiz edilmiş ve fark bulunduğu tespit edilmiştir ($X^2 = 93,975$, $df=4$, $p<0.05$). Tablo 59’da verilen sonuçlar incelendiğinde, seçmenlerin yaşları ilerledikçe partinin dindar ve muhafazakâr olmasına verdikleri önem düzeyi artmaktadır. Bir başka ifade ile, genç seçmenler için oy verecekleri partinin dindar bir kimliğe sahip olması önem taşımamaktadır.

Tablo 60: Yaş * ‘Yakınlarım tarafından destekleniyor olması’ çapraz tablosu

Yaş		Yakınlarım tarafından destekleniyor olması – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	36	9	9	1	3	58
	Yüzde	62,1%	15,5%	15,5%	1,7%	5,2%	100,0%
29-39	Sayı	69	23	34	6	6	138
	Yüzde	50,0%	16,7%	24,6%	4,3%	4,3%	100,0%
40-50	Sayı	110	28	47	11	19	215
	Yüzde	51,2%	13,0%	21,9%	5,1%	8,8%	100,0%
51-61	Sayı	48	15	9	6	8	86
	Yüzde	55,8%	17,4%	10,5%	7,0%	9,3%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	15	4	8	4	2	33
	Yüzde	45,5%	12,1%	24,2%	12,1%	6,1%	100,0%
Toplam	Sayı	278	79	107	28	38	530
	Yüzde	52,5%	14,9%	20,2%	5,3%	7,2%	100,0%

Seçmenlerin yaş değişkeni ve ‘yakınlarım tarafından destekleniyor olması’nı önemseme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığı, ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığından dolayı analiz edilememiştir. Tablo 60’ta verilen sonuçlar dikkate alındığında, seçmenlerin oy tercihinde çoğunlukla yakınlarından etkilenmedikleri sonucuna ulaşabiliriz.

Tablo 61: Yaş * ‘Arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması’ çapraz tablosu

Yaş		Arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	55	2	1	0	0	0
	Yüzde	94,8%	3,4%	1,7%	0,0%	0,0%	0,0%
29-39	Sayı	119	15	2	1	0	1
	Yüzde	86,2%	10,9%	1,4%	0,7%	0,0%	0,7%
40-50	Sayı	192	12	8	3	0	0
	Yüzde	89,3%	5,6%	3,7%	1,4%	0,0%	0,0%
51-61	Sayı	74	8	2	0	2	0
	Yüzde	86,0%	9,3%	2,3%	0,0%	2,3%	0,0%
62 ve üstü	Sayı	26	2	5	0	0	0
	Yüzde	78,8%	6,1%	15,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Toplam	Sayı	466	39	18	4	2	1
	Yüzde	87,9%	7,4%	3,4%	0,8%	0,4%	0,2%

Seçmenlerin yaş değişkeni ve ‘arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması’ni önemseme düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olup olmadığı, ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığından dolayı analiz edilememiştir. Tablo 61’de aktarılan sonuçlar incelendiğinde seçmenlerin oy verecekleri partinin %87,9 düzeyinde arkadaşları tarafından ‘hiç’ düzeyinde önemsedikleri anlaşılmaktadır. Bir başka ifade ile, seçmenler partinin arkadaşları tarafından desteklenmesini önemsemektedirler.

Tablo 62: Yaş * ‘Açık hava toplantıları (miting, açılış vb.)’ çapraz tablosu

Yaş		Açık hava toplantıları (miting, açılış vb.) – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	53	3	2	0	0	58
	Yüzde	91,4%	5,2%	3,4%	0,0%	0,0%	100,0%
29-39	Sayı	106	14	16	1	1	138
	Yüzde	76,8%	10,1%	11,6%	0,7%	0,7%	100,0%
40-50	Sayı	144	31	30	6	4	215
	Yüzde	67,0%	14,4%	14,0%	2,8%	1,9%	100,0%
51-61	Sayı	67	12	6	0	1	86
	Yüzde	77,9%	14,0%	7,0%	0,0%	1,2%	100,0%

Tablo 62: Yaş * ‘Açık hava toplantıları (miting, açılış vb.)’ çapraz tablosu - devamı

62 ve üstü	Sayı	27	0	4	2	0	33
	Yüzde	81,8%	0,0%	12,1%	6,1%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	397	60	58	9	6	530
	Yüzde	74,9%	11,3%	10,9%	1,7%	1,1%	100,0%

Ki-kare testinin varsayımlarını karşılamadığı için analiz edilemeyen bir başka düzey seçmenlerin yaş değişkeni ve ‘Açık hava toplantıları (miting, açılış vb.)’nı önemseme düzeyleridir. Tablo 62’de verilen sonuçlara göre, seçmenlerin partiler tarafından düzenlenen mitin, açık ve benzeri nitelikteki açık hava toplantılarından ağırlıklı olarak etkilenmedikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 63: Yaş * ‘Dış politika görüşleri’ çapraz tablosu

Yaş		Dış politika görüşleri – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	2	5	14	22	15	58
	Yüzde	3,4%	8,6%	24,1%	37,9%	25,9%	100,0%
29-39	Sayı	3	20	45	49	21	138
	Yüzde	2,2%	14,5%	32,6%	35,5%	15,2%	100,0%
40-50	Sayı	11	25	93	59	27	215
	Yüzde	5,1%	11,6%	43,3%	27,4%	12,6%	100,0%
51-61	Sayı	8	23	26	20	9	86
	Yüzde	9,3%	26,7%	30,2%	23,3%	10,5%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	12	4	11	3	3	33
	Yüzde	36,4%	12,1%	33,3%	9,1%	9,1%	100,0%
Toplam	Sayı	36	77	189	153	75	530
	Yüzde	6,8%	14,5%	35,7%	28,9%	14,2%	100,0%

Partinin dış politika görüşleri ve seçmenlerin yaş değişkeni arasında anlamlı farklılaşmanın bulunup bulunmadığı ki-kare testi ile analiz edilmiş ve anlamlı farklılaşmanın olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($X^2 = 84,680$, $df=4$, $p<0.05$). Buna göre, Tablo 63’te verilen sonuçlar dikkate alındığında, genç yaş grubunu oluşturan seçmenlerin oy verecekleri siyasi partinin dış politika görüşlerini, orta ve yaşlı yaş grubundaki seçmenlere göre daha fazla önemsedikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 64: Yaş * ‘Etnik kökenimi temsil etmesi’ çapraz tablosu

Yaş		Etnik kökenimi temsil etmesi – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	14	1	15	9	19	58
	Yüzde	24,1%	1,7%	25,9%	15,5%	32,8%	100,0%
29-39	Sayı	24	15	31	32	36	138
	Yüzde	17,4%	10,9%	22,5%	23,2%	26,1%	100,0%
40-50	Sayı	50	35	45	28	57	215
	Yüzde	23,3%	16,3%	20,9%	13,0%	26,5%	100,0%
51-61	Sayı	31	8	12	18	17	86
	Yüzde	36,0%	9,3%	14,0%	20,9%	19,8%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	17	4	8	4	0	33
	Yüzde	51,5%	12,1%	24,2%	12,1%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	136	63	111	91	129	530
	Yüzde	25,7%	11,9%	20,9%	17,2%	24,3%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve ‘etnik kökenimi temsil ediyor olması’na verilen önem düzeyinde ki-kare testinin sonuçlarına göre anlamlı farklılık bulunduğu tespit edilmiştir. Buna göre, genç ve orta yaş grubunda bulunan seçmenlerin oy verecekleri siyasi partinin etnik kökenlerini temsil etmesine önem vermektedirler. Yaşlı grubundaki seçmenler ise ağırlıklı olarak etnik köken temsiline önem vermemektedirler.

Tablo 65: Yaş * ‘Siyasi düşünceme yakınlığı’ çapraz tablosu

Yaş		Siyasi düşünceme yakınlığı – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	1	0	2	9	46	58
	Yüzde	1,7%	0,0%	3,4%	15,5%	79,3%	100,0%
29-39	Sayı	2	1	12	24	99	138
	Yüzde	1,4%	0,7%	8,7%	17,4%	71,7%	100,0%
40-50	Sayı	4	0	15	52	144	215
	Yüzde	1,9%	0,0%	7,0%	24,2%	67,0%	100,0%
51-61	Sayı	1	2	11	14	58	86
	Yüzde	1,2%	2,3%	12,8%	16,3%	67,4%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	5	2	8	6	12	33
	Yüzde	15,2%	6,1%	24,2%	18,2%	36,4%	100,0%

Tablo 65: Yaş * ‘Siyasi düşünceme yakınlığı’ çapraz tablosu - devamı

Toplam	Sayı	13	5	48	105	359	530
	Yüzde	2,5%	0,9%	9,1%	19,8%	67,7%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve ‘siyasi düşünceme yakınlığı’na verdikleri önem düzeyinde anlamlı farklılık olup olmadığı ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığı için tespit edilememiştir. Tablo 65’teki veriler göz önüne alındığında, seçmenlerin yaş grupları gençten yaşlıya doğru ilerledikçe kişisel siyasi görüşün önemi azalmakla birlikte, etkisini de korumaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 66: Yaş * ‘Partinin sosyal medya çalışmaları’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin sosyal medya çalışmaları – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	25	10	12	10	1	58
	Yüzde	43,1%	17,2%	20,7%	17,2%	1,7%	100,0%
29-39	Sayı	79	30	19	5	5	138
	Yüzde	57,2%	21,7%	13,8%	3,6%	3,6%	100,0%
40-50	Sayı	187	15	11	1	1	215
	Yüzde	87,0%	7,0%	5,1%	0,5%	0,5%	100,0%
51-61	Sayı	81	2	1	0	2	86
	Yüzde	94,2%	2,3%	1,2%	0,0%	2,3%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	32	0	1	0	0	33
	Yüzde	97,0%	0,0%	3,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam	Sayı	404	57	44	16	9	530
	Yüzde	76,2%	10,8%	8,3%	3,0%	1,7%	100,0%

Ki-kare testinin varsayımlarını karşılamayan bir diğer veri seçmenlerin yaşları ve ‘partinin sosyal medya çalışmalarına’ verdikleri önem düzeyleri olmuştur. Tablo 66’da verilen sonuçlara göre genç seçmenlerin, siyasi partilerin sosyal medyada yürüttükleri çalışmalardan etkilenmeleri orta ve yaşlı seçmen gruplarına göre daha yüksek oranda gerçekleşmektedir. Sosyal medyanın gençler arasında daha yaygın olması söz konusu sonuçlar üzerinde etkili olmuştur denilebilir.

Tablo 67: Yaş * ‘Partinin gösterdiği milletvekili adayları’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin gösterdiği milletvekili adayları – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	21	11	13	10	3	58
	Yüzde	36,2%	19,0%	22,4%	17,2%	5,2%	100,0%
29-39	Sayı	20	24	53	25	16	138
	Yüzde	14,5%	17,4%	38,4%	18,1%	11,6%	100,0%
40-50	Sayı	46	30	69	43	27	215
	Yüzde	21,4%	14,0%	32,1%	20,0%	12,6%	100,0%
51-61	Sayı	18	19	21	18	10	86
	Yüzde	20,9%	22,1%	24,4%	20,9%	11,6%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	12	4	2	7	8	33
	Yüzde	36,4%	12,1%	6,1%	21,2%	24,2%	100,0%
Toplam	Sayı	117	88	158	103	64	530
	Yüzde	22,1%	16,6%	29,8%	19,4%	12,1%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve ‘partinin gösterdikleri milletvekili adayları’na verdikleri önem düzeyinde ki-kare testinin sonuçlarına göre anlamlı farklılık bulunmaktadır ($X^2=33,919$, $df=4$, $p<0.05$). Buna göre, genç seçmenler milletvekili adaylarına yüksek düzeyde önemli görmezken, orta ve yaşlı grupları milletvekili adaylarını önemsemektedir.

Tablo 68: Yaş * ‘Sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm)’ çapraz tablosu

Yaş		Sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm) – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	1	0	1	10	46	58
	Yüzde	1,7%	0,0%	1,7%	17,2%	79,3%	100,0%
29-39	Sayı	3	2	10	19	104	138
	Yüzde	2,2%	1,4%	7,2%	13,8%	75,4%	100,0%
40-50	Sayı	4	1	16	51	143	215
	Yüzde	1,9%	0,5%	7,4%	23,7%	66,5%	100,0%
51-61	Sayı	2	2	7	18	57	86
	Yüzde	2,3%	2,3%	8,1%	20,9%	66,3%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	2	2	11	2	16	33
	Yüzde	6,1%	6,1%	33,3%	6,1%	48,5%	100,0%

Tablo 68: Yaş * ‘Sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm)’ çapraz tablosu - devamı

Toplam	Sayı	12	7	45	100	366	530
	Yüzde	2,3%	1,3%	8,5%	18,9%	69,1%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve ‘sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm)’e verilen önem düzeyi arasında anlamlı ilişki olup olmadığı ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığından dolayı analiz edilememiştir. Tablo 68 incelendiğinde, genç seçmenler ideolojileri doğrultusunda oy kullanmaya en yüksek düzeyde önem verirken bu önem düzeyi yaşlı grubuna gidildikçe azalma eğilimi göstermektedir. Yine de tabloda verilen sonuçlar göz önüne alınırsa her yaş grubu için oy verecekleri partiyi belirlemede sahip oldukları ideoloji yüksek düzeyde önemlidir.

Tablo 69: Yaş * ‘Ülkemin ekonomik göstergeleri’ çapraz tablosu

Yaş		Ülkemin ekonomik göstergeleri – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	3	3	5	9	38	58
	Yüzde	5,2%	5,2%	8,6%	15,5%	65,5%	100,0%
29-39	Sayı	3	10	19	29	77	138
	Yüzde	2,2%	7,2%	13,8%	21,0%	55,8%	100,0%
40-50	Sayı	15	10	32	52	106	215
	Yüzde	7,0%	4,7%	14,9%	24,2%	49,3%	100,0%
51-61	Sayı	1	3	21	16	45	86
	Yüzde	1,2%	3,5%	24,4%	18,6%	52,3%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	5	4	7	8	9	33
	Yüzde	15,2%	12,1%	21,2%	24,2%	27,3%	100,0%
Toplam	Sayı	27	30	84	114	275	530
	Yüzde	5,1%	5,7%	15,8%	21,5%	51,9%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve ‘Ülkemin ekonomik göstergeleri’ne verilen önem düzeyi de ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığı için analiz edilememiştir. Tablo 69’da aktarılan sonuçlardan, ülkenin ekonomik göstergelerine genç yaş grubundaki seçmenlerin en yüksek düzeyde önem verdiği anlaşılmaktadır. Genel olarak ekonomik göstergeler her yaş düzeyi için en yüksek önem düzeyine sahip olsa da 62 ve üzeri yaş grubundaki seçmenlerin parti ideolojileri ve siyasi görüşlerine verdikleri önem gibi ekonomi gündemine verdikleri önemin azaldığı görülmektedir.

Tablo 70: Yaş * ‘Partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	4	9	5	12	28	58
	Yüzde	6,9%	15,5%	8,6%	20,7%	48,3%	100,0%
29-39	Sayı	3	16	46	28	45	138
	Yüzde	2,2%	11,6%	33,3%	20,3%	32,6%	100,0%
40-50	Sayı	24	26	70	67	28	215
	Yüzde	11,2%	12,1%	32,6%	31,2%	13,0%	100,0%
51-61	Sayı	8	11	24	23	20	86
	Yüzde	9,3%	12,8%	27,9%	26,7%	23,3%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	17	6	3	4	3	33
	Yüzde	51,5%	18,2%	9,1%	12,1%	9,1%	100,0%
Toplam	Sayı	56	68	148	134	124	530
	Yüzde	10,6%	12,8%	27,9%	25,3%	23,4%	100,0%

Ki-kare testinin sonuçlarına göre seçmenlerin yaşları ve ‘partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi’ne verilen önem anlamlı farklılık göstermektedir ($X^2= 119,104$, $df=16$, $p<0.05$). Tablo 70’te aktarılan sonuçlara göre genç yaş grubundaki seçmenler oy verecekleri partinin demokratik ilkelere bağlı olmasını en yüksek düzeyde önemsemektedirler. Orta ve ileri yaş grubuna doğru gidildiğinde demokratik ilkelere verilen önem ise azalmaktadır.

Tablo 71: Yaş * ‘Çevremdeki işsizlik durumu’ çapraz tablosu

Yaş		Çevremdeki işsizlik durumu – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	6	8	11	6	27	58
	Yüzde	10,3%	13,8%	19,0%	10,3%	46,6%	100,0%
29-39	Sayı	5	12	32	29	60	138
	Yüzde	3,6%	8,7%	23,2%	21,0%	43,5%	100,0%
40-50	Sayı	22	15	47	58	73	215
	Yüzde	10,2%	7,0%	21,9%	27,0%	34,0%	100,0%
51-61	Sayı	7	7	13	19	40	86
	Yüzde	8,1%	8,1%	15,1%	22,1%	46,5%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	7	1	6	9	10	33
	Yüzde	21,2%	3,0%	18,2%	27,3%	30,3%	100,0%

Tablo 71: Yaş * ‘Çevremdeki işsizlik durumu’ çapraz tablosu - devamı

Toplam	Sayı	47	43	109	121	210	530
	Yüzde	8,9%	8,1%	20,6%	22,8%	39,6%	100,0%

Ki-kare testi analizi sonucunda seçmenlerin yaşları ve ‘çevremdeki işsizlik durumu’na verilen önem düzeyinde anlamlı farklılık bulunduğu anlaşılmıştır ($X^2=27,198$, $df=4$, $p<0.05$). Ülkenin ekonomik göstergelerinde olduğu gibi, çevremdeki işsizlik durumuna genç seçmenler en yüksek düzeyde önem vermekte ve yaş ilerledikçe verilen önem düzeyi azalış göstermektedir. Ancak, yine belirtmek gerekir ki her yaş grubunda, özellikle yaşlı grubunda dağınık bir görünüm görülmesine rağmen her yaş grubu seçmenin oy kullanırken çevrelerindeki işsizlik durumunu göz önüne bulundurduğunu belirtmek gerekir.

Tablo 72: Yaş * ‘Eğitim politikası / Eğitime verdiği önem’ çapraz tablosu

Yaş		Eğitim politikası / Eğitime verdiği önem – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	0	2	7	15	34	58
	Yüzde	0,0%	3,4%	12,1%	25,9%	58,6%	100,0%
29-39	Sayı	0	3	23	47	65	138
	Yüzde	0,0%	2,2%	16,7%	34,1%	47,1%	100,0%
40-50	Sayı	6	12	42	86	69	215
	Yüzde	2,8%	5,6%	19,5%	40,0%	32,1%	100,0%
51-61	Sayı	0	3	19	26	38	86
	Yüzde	0,0%	3,5%	22,1%	30,2%	44,2%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	0	1	10	5	17	33
	Yüzde	0,0%	3,0%	30,3%	15,2%	51,5%	100,0%
Toplam	Sayı	6	21	101	179	223	530
	Yüzde	1,1%	4,0%	19,1%	33,8%	42,1%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve partinin ‘eğitim politikası/eğitime verdiği önem’ düzeyinde anlamlı farklılık bulunup bulunmadığı ki-kare testinin varsayımları karşılanmadığı için analiz edilememiştir. Tablo 72’de verilen sonuçlara göre, her yaş grubunda eğitim politikası ağırlıklı olarak en yüksek düzeyde eğitim taşımaktadır.

Tablo 73: Yaş * ‘Partinin söz ve vaatleri’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin söz ve vaatleri – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	22	11	11	9	5	58
	Yüzde	37,9%	19,0%	19,0%	15,5%	8,6%	100,0%
29-39	Sayı	35	19	26	40	18	138
	Yüzde	25,4%	13,8%	18,8%	29,0%	13,0%	100,0%
40-50	Sayı	39	37	51	57	31	215
	Yüzde	18,1%	17,2%	23,7%	26,5%	14,4%	100,0%
51-61	Sayı	12	15	13	19	27	86
	Yüzde	14,0%	17,4%	15,1%	22,1%	31,4%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	5	7	8	7	6	33
	Yüzde	15,2%	21,2%	24,2%	21,2%	18,2%	100,0%
Toplam	Sayı	113	89	109	132	87	530
	Yüzde	21,3%	16,8%	20,6%	24,9%	16,4%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve ‘partinin söz ve vaatleri’ne verdikleri önem düzeyi ki-kare testi analizinin sonuçlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir ($X^2= 35,571$, $df=4$, $p<0.05$). Bu çerçevede, Tablo 73’te verilen sonuçlara göre, siyasi partilerin seçmenlerden oy almak için bulundukları vaatler ve sözler genç seçmenler arasında düşük önem düzeyine sahipken, orta ve ileri yaş düzeyinde önem düzeyi artmaktadır.

Tablo 74: Yaş * ‘Partinin kurmay ekibi’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin kurmay ekibi – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	17	10	19	8	4	58
	Yüzde	29,3%	17,2%	32,8%	13,8%	6,9%	100,0%
29-39	Sayı	17	37	43	25	16	138
	Yüzde	12,3%	26,8%	31,2%	18,1%	11,6%	100,0%
40-50	Sayı	34	47	68	38	28	215
	Yüzde	15,8%	21,9%	31,6%	17,7%	13,0%	100,0%
51-61	Sayı	19	17	26	13	11	86
	Yüzde	22,1%	19,8%	30,2%	15,1%	12,8%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	9	6	9	4	5	33
	Yüzde	27,3%	18,2%	27,3%	12,1%	15,2%	100,0%

Tablo 74: Yaş * ‘Partinin kurmay ekibi’ çapraz tablosu - devamı

Toplam	Sayı	96	117	165	88	64	530
	Yüzde	18,1%	22,1%	31,1%	16,6%	12,1%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve ‘partinin kurmay ekibi’ne verilen önem düzeyinde ki-kare testinin sonuçlarına göre anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($X^2= 15,080$, $df=4$, $p>0.05$). Tablo 74’teki sonuçlarda, orta ve ileri yaş gruplarında partinin kurmay ekibine verilen önem düzeyi artış göstermesine rağmen, genel olarak seçmenlerin orta ve altı düzeyde partinin kurmay ekibine önem atfettikleri görülmektedir.

Tablo 75: Yaş * ‘Partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	18	2	14	14	10	58
	Yüzde	31,0%	3,4%	24,1%	24,1%	17,2%	100,0%
29-39	Sayı	28	29	33	25	22	137
	Yüzde	20,4%	21,2%	24,1%	18,2%	16,1%	100,0%
40-50	Sayı	130	40	22	15	8	215
	Yüzde	60,5%	18,6%	10,2%	7,0%	3,7%	100,0%
51-61	Sayı	54	14	13	0	5	86
	Yüzde	62,8%	16,3%	15,1%	0,0%	5,8%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	24	4	1	0	4	33
	Yüzde	72,7%	12,1%	3,0%	0,0%	12,1%	100,0%
Toplam	Sayı	254	89	83	54	49	529
	Yüzde	48,0%	16,8%	15,7%	10,2%	9,3%	100,0%

Seçmenlerin yaşı ve ‘partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası’na verilen önem düzeyi arasında ki-kare testi analizine göre anlamlı farklılık bulunmaktadır ($X^2= 118,443$, $df=4$, $p<0.05$). Bu sonuçlara göre Tablo 75 incelendiğinde, genç seçmenler oy verecekleri siyasi partide kadın politikalarını ve kadına yönelik kotasını önemsemektedirler.

Tablo 76: Yaş * ‘Avrupa Birliğine katılma yönündeki kararlılığı’ çapraz tablosu

Yaş		Avrupa Birliği’ne katılma yönündeki kararlılığı – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	11	6	13	6	22	58
	Yüzde	19,0%	10,3%	22,4%	10,3%	37,9%	100,0%
29-39	Sayı	31	36	26	13	32	138
	Yüzde	22,5%	26,1%	18,8%	9,4%	23,2%	100,0%
40-50	Sayı	106	48	30	15	16	215
	Yüzde	49,3%	22,3%	14,0%	7,0%	7,4%	100,0%
51-61	Sayı	38	25	19	1	3	86
	Yüzde	44,2%	29,1%	22,1%	1,2%	3,5%	100,0%
62 ve üstü	Sayı	25	3	0	2	3	33
	Yüzde	75,8%	9,1%	0,0%	6,1%	9,1%	100,0%
Toplam	Sayı	211	118	88	37	76	530
	Yüzde	39,8%	22,3%	16,6%	7,0%	14,3%	100,0%

Seçmenlerin yaş ve ‘Avrupa Birliğine katılma yönündeki kararlılığı’na verdikleri önem düzeyi arasında ki-kare testinin sonuçlarına göre anlamlı farklılık bulunmaktadır ($X^2= 102,467$, $df=16$, $p<0.05$). Tablo 76’da verilen sonuçlara göre, genç yaş grubundaki seçmenler oy verecekleri siyasi partinin AB’ye katılma yönündeki kararlılığına önem verirken, orta ve ileri yaş grubundaki seçmenlerin ise önem vermemektedirler.

Tablo 77: Yaş * ‘Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu’ çapraz tablosu

Yaş		Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu – Önem Düzeyi					Toplam
		Hiç	Az	Orta	Çok	Oldukça çok	
18-28	Sayı	10	11	17	8	12	58
	Yüzde	17,2%	19,0%	29,3%	13,8%	20,7%	100,0%
29-39	Sayı	16	19	49	28	26	138
	Yüzde	11,6%	13,8%	35,5%	20,3%	18,8%	100,0%
40-50	Sayı	35	32	77	42	29	215
	Yüzde	16,3%	14,9%	35,8%	19,5%	13,5%	100,0%
51-61	Sayı	12	20	18	20	16	86
	Yüzde	14,0%	23,3%	20,9%	23,3%	18,6%	100,0%

Tablo 77: Yaş * ‘Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu’ çapraz tablosu- devamı

62 ve üstü	Sayı	11	8	6	6	2	33
	Yüzde	33,3%	24,2%	18,2%	18,2%	6,1%	100,0%
Toplam	Sayı	84	90	167	104	85	530
	Yüzde	15,8%	17,0%	31,5%	19,6%	16,0%	100,0%

Seçmenlerin yaşları ve ‘partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu’na verilen önem düzeyleri arasında ki-kare testinin sonuçlarına göre anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($X^2= 26,131$, $df=16$, $p>0.05$). Tablo 77’de aktarılan sonuçlar incelendiğinde, siyasi partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu 62 ve üstü yaş grupları haricinde dağınık görünüm gösterdiği anlaşılmaktadır. 62 ve üstü yaş grubundaki seçmenler ise ağırlıklı olarak partinin güncel sorunlara karşı tutumunu önemsememektedirler.

SONUÇ

Siyasal seçimler aracılığıyla devletin siyasal karar mekanizmalarında görev alacak yöneticileri belirlemek için tercihte bulunan seçmenlerin oy verme davranışlarını birçok faktörün etkisiyle gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Saha çalışmasında elde edilen verilerin üçüncü bölümde aktarılan istatistiksel çıktılarına bakılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Seçmenlerin önem düzeylerinden elde edilen sonuçlar, seçmen davranışına yönelik geliştirilen teoriler çerçevesinden değerlendirildiğinde:

Bireylerin dahil oldukları sosyal gruplar tarafından alınan kararlara uygun oy verdiğini öne süren sosyolojik modelin önermesi, genel olarak seçmenlerin davranışını açıklamamaktadır. Seçmenlerin en çok önem verdiği ‘sahip olduğum ideoloji’, ‘partinin ideolojisi’ ve ‘siyasi düşünceme yakınlığı’ maddeleri doğrultusunda, oy tercihlerinde kendi siyasi değerleriyle hareket ettiklerini, bir başka ifadeyle, grup kararına uymak amacı taşımadıkları ifade edilebilir. Bu maddeler arasında ‘sahip olduğum ideoloji’ye verilen önemde erkek ve kadın seçmenler arasında anlamlı farklılaşma bulunmuş olsa da ideolojiyle ilgili diğer maddeler göz önüne alındığında kadınlar için kişisel ideolojileri belirleyici düzeyde önemli olmaktadır.

Ekonomik oy verme teorisi seçmenlerin, siyasi partilerin sergiledikleri ekonomik performansa göre oy verdiği düşüncesini temel almaktadır. Anketten elde edilen verilere göre seçmenlerin ideolojiden sonra en çok önem verdiği maddeler ekonomik göstergeler ve çevrelerindeki bireylerin işsizliği ile ilgili olmuştur. Bu çerçevede seçmenler oy verirken ekonomik performansı değerlendirmekte, ekonomi iyi ise ödüllendirme, kötü ise cezalandırma yönünde oy tercihinde bulunmaktadırlar.

Öte yandan, siyasi tutumlarını parti bağlılığı olarak tanımlayan seçmenlerin oranı yüzde 18,5 oranında gerçekleşmiştir. Bu doğrultuda parti kimliği modeli açısından değerlendirildiğinde, seçmenlerin siyasi tutumlarının bu modele uygunluğu düşük düzeydedir. Ancak bu durum, partinin ideolojisi etkeni ile değerlendirildiğinde kayda değer şekilde seçmenlerin parti bağlılığı sergilediğini göstermektedir.

Seçmenlerin siyasi değer ve tutumları istatistiksel sonuçlarla değerlendirildiğinde:

Siyasi görüşlerine göre seçmenlerin ideolojik yelpazede ağırlıklı olarak (%42,1) merkez sağ görüşte olduğu anlaşılmaktadır. Yelpazenin sağında bulunan milliyetçi seçmenler %31,7 ile ikinci sıradadır. Merkez sol olarak nitelendirebileceğimiz Sosyal Demokratlar ve Atatürkçülerin oranı ise %14 ile üçüncü sıradadır. Yelpazede aşırı sağcılar oranı %3,4, Liberallerin oranı %2,5 ve Sosyalist-Komünistlerin oranı ise %0,9'dur. İdeolojik yelpazenin gösterdiği dağılım dikkate alındığında 2002 seçimiyle merkez sağ seçmenin bir partide birleşmesi sonucunda merkez sağ ideolojinin gücünü koruduğunu söylemek mümkündür. Buna ek olarak, AKP seçmeninin kendisini milliyetçi-muhafazakâr olarak tanımladığı anlaşılmaktadır. Bu durum, AKP'nin çözüm sürecinden sonra gerçekleştirilen terör operasyonları döneminde kullanmaya başladığı ve 15 Temmuz 2016 darbe girişiminden sonra sıkça başvurduğu milliyetçi söylemin seçimde karşılık bulduğunu göstermektedir.

Malatya'da seçmenler için ülkenin en önemli sorunu, ülkenin içerisinde bulunduğu ekonomik durum ve işsizliktir. Toplamda %61,1 oran ile seçmenin ülkenin ekonomik durumundan memnun olmadığı anlaşılmaktadır. Ekonominin ardından en önemli görülen sorun ise adalet sistemi ile ilgilidir. Bunu takip eden üçüncü sıradaki en önemli sorun ise terördür.

Seçmenlerin siyasi partide aradığı en önemli özellikler arasında 'partinin dünya görüşü' %39,2 ile birinci sırada bulunmaktadır. İkinci sırada, %23,6 ile 'partinin lideri', üçüncü sırada, %19,2 ile 'partinin hizmetleri' bulunmaktadır. Parti programı ise %13,0 oran ile seçmenlerin dikkat ettikleri özellikler arasında bulunmaktadır.

Siyasi liderlerde seçmenlerin aradığı en önemli özellik, liderin seçmene güven vermesi olmuştur. Liderin 'güvenilir olması' %38,5 oran ile birinci sıradadır. İkinci sırada liderin %17,9 oran ile 'bilgi ve beceri sahibi olması', üçüncü sırada %12,5 ile liderin 'yönetim deneyimi olması', yani tecrübesi bulunmaktadır. Bu çerçevede, seçmenlerin siyasi liderlere güvenmesi oldukça önemlidir. Liderlerin geçmişten gelen yö-

netim tecrübeleri ile bilgi ve beceri sahibi olmaları da seçmenler için en önemli özelliklerdir. Liderin dindar olması özelliği %15,8 ile muhafazakâr hayat tarzını benimsemiş seçmenlerde önemlidir.

Seçmenlerin siyasi tutumları, oy vermede etkili olabilecek önemli göstergeler taşımaktadır. Seçmenler, %25,8 ile tutumlarının 'hizmet odaklı' olduğunu ifade ederken, %24 oranında 'ideoloji odaklı' olduklarını ifade etmişlerdir. Seçmenlerin üçüncü sırada vurguladığı siyasi tutum ise %18,5 ile 'parti odaklı' olmaktır. Bu sonuç ve ideolojik tutum dikkate alındığında seçmenlerin parti bağlılığının yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Liderlere göre siyasi tutum geliştiren seçmenlerin oranı ise %12,3'tür. Hizmet odaklı siyasi tutumların yüksek olması, siyasi partiler açısından bir işaret niteliği taşımaktadır. Gerek iktidar gerekse muhalefet partilerinin hizmet imkânı bulduklarında bunu en iyi şekilde değerlendirmeleri seçmenlerin oy tercihini etkilemek açısından gereklidir.

Seçmenlerin, oy verme davranışlarını etkileyen maddelere ilişkin önem düzeyleri ve bu düzeylerin cinsiyet, yaş değişkenleriyle oluşturulan çapraz tablolardan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde:

Seçmenlerin oy verme davranışında en önem verdikleri maddeler 'ideoloji'leri kapsamaktadır. İdeolojiye verilen önemin sebepleri farklı olabilir. Ancak, hem siyasi partiler arasındaki güncel gerginlik ve kutuplaşmanın seçmenlerin davranışlarına yansıdığını hem de ekonomideki olumsuz görünümün sonuç üzerinde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, yapılan araştırmalara göre ekonominin olumsuz seyri, politik kutuplaşma üzerinde doğrudan etkili olmaktadır²⁰⁸. Seçmenlerin cinsiyet ve yaş grupları baz alındığında, ideolojiye verilen yüksek düzeyde önem benzerlik göstermektedir. Bu çerçevede, ideoloji hem cinsiyet hem de yaş grubu fark etmeksizin seçmenlerin oy verme davranışını sergilemesinde yüksek düzeyde öneme sahiptir.

²⁰⁸ Sacit Hadi Akdede ve Nazlı Keyifli, "Politik Kutuplaşma ve Gelirin Kişisel Dağılımı", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 2, Manisa 2020, s. 348.

Seçmenler ‘ideoloji’den sonra en çok ekonomik göstergelere önem vermektedir. Fiyatlardaki artış oranları, gelir düzeyinde gerçekleşen rakamlar ve alım gücünü etkileyen ekonomik parametreler gibi birçok gösterge seçmenin takibindedir. Literatürde yapılan çalışmalar seçmenlerin ekonomik şartları göz önünde bulundurarak oy verdiği sonucuna ulaşmaktadır. Bu çalışmalardan birisi, Akarca ve Tansel’in 1950-2004 yılları arasındaki seçimleri incelediği çalışmadır. Çalışmanın sonuçlarında, Türkiye’de seçmenlerin ekonomik olarak oy verdiklerini doğrulanmakla birlikte, ekonomik performansı değerlendirdiği dönemin geçmiş bir yılı kapsadığı bulgusuna ulaşılmıştır²⁰⁹. Her dönemin kendine özgü şartları olmakla birlikte, araştırmamızın sonuçlarına göre, 2002 döneminden itibaren ekonomide geçmişe nazaran yaşanan olumlu gelişmeler göz önüne alındığında seçmenlerin ekonomik oy vermeyi ikinci plana attıkları anlaşılmaktadır. Yine de söz konusu durumu politik kutuplaşma ile değerlendirmek doğru olacaktır. Nitekim, ekonomide olumsuz göstergelerin gerçekleşmeye devam etmesi seçmenlerin politik tutumlarını yumuşatarak, ekonomide yaşanan sorunları düzeltebilecek bir siyasi partiyi seçmeleri oldukça yüksek ihtimaldir. Seçmenlerin ekonomiye dair verdikleri önem cinsiyet ve yaş grupları açısından farklılık göstermemiştir. Her ne kadar yaşlılarda önem düzeyi azalmış olsa da ekonomik göstergeler, seçmenler için ideolojiden sonra ikinci düzeyde oy verme davranışında etkilidir.

Seçmenlerin ağırlıklı olarak milliyetçi-muhafazakâr ideolojilerde dağılım gösterdiği açıklanmıştı. Seçmenlerin ‘partinin dindar/muhafazakâr olması’ maddesine atfettiği 3,37 önem oranına dayanarak din faktörü, Malatya seçmenlerinde önemli etkenler arasındadır. Ancak, din faktörünün öncesinde ideoloji, eğitim ve ekonomiye dair maddelerin daha yüksek öneme sahip olması nedeniyle, partinin dindarlığının (muhafazakâr olması) seçmenler açısından en yüksek düzeyde öneme sahip olmadığını söylemek mümkündür. Bu sonuçla birlikte genel literatürde olduğu gibi din faktörü Türk seçmeni açısından oy verme davranışını etkileyen temel faktörler arasında bulunmaktadır. Ancak, seçmenlerin dindarlık düzeyi arttıkça partilerin ve politikacıların

²⁰⁹ Ali T. Akarca ve Aysit Tansel, "Economic Performance and Political Outcomes: An Analysis of the Turkish Parliamentary and Local Election Results Between 1950 and 2004," *Public Choice*, Cilt: 129, Sayı: 1, 2006, s. 96.

dindar olmalarına daha yüksek düzeyde dikkat ettiklerini belirtmek gerekir²¹⁰. Seçmenlerin cinsiyeti ve yaşları baz alındığında ise, cinsiyet değişkeni, partinin dindarlığında önem taşıırken; yaş gruplarında genç seçmenlerin partinin dindarlığına önem vermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Orta ve ileri yaş grubundaki seçmenler ise partinin dindar olmasını önemsemektedirler.

Çalışmanın ikinci bölümünde, 2002 yılı genel seçimlerinden önce Malatya’da seçmen davranışlarını belirleyen önemli faktörler arasında lider ve aday faktörlerinin bulunduğu vurgulanmıştır. Siyasal faktörler arasında bulunan lider ve aday faktörleri seçmenler için önem taşımakla birlikte, seçmenlerin öncelikleri arasında bulunmadığını söyleyebiliriz. Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse, lider ve aday faktörü seçmenlerin oy tercihinde doğrudan etki etmemektedir. Cinsiyet değişkeni açısından ele alındığında hem erkek hem de kadın seçmenler açısından lider ve aday faktöründe anlamlı farklılık göstermemiş; her iki cinsiyet grubu da lidere orta düzeyde, adaya ise düşük düzeyde önem atfetmiştir. Yaş değişkenine gelindiğinde, genç seçmenlerin siyasi lider ve adaylara atfettikleri önem düzeyi, orta ve ileri yaş grubundaki seçmenlere göre düşüktür. Bir başka ifade ile genç seçmenler lider ve adaylara düşük düzeyde önem verirken orta ve ileri yaş grubundaki seçmenlerin verdiği önem yüksektir.

Seçmenler, oy verecekleri partinin yakınları ve arkadaşları çevresi tarafından destekleniyor olmasından genel olarak etkilenmemektedirler. ‘Yakınlarım tarafından destekleniyor olması’ ve ‘arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması’ maddelerine verilen önem düzeyi yanıtları cinsiyet ve yaş grupları açısından değerlendirildiğinde tek farklılık erkek ve kadın seçmenlerde oluşmaktadır. Buna göre, kadınlar, erkek seçmenlere göre sadece ‘yakınlarım tarafından destekleniyor olması’ni daha yüksek düzeyde önemsemektedirler. Ancak, yine de kadın seçmenlerin ideoloji ve ekonomi faktörlerine verdikleri önem düzeyleri dikkate alındığında, nihai olarak oy tercihini yakınlarına göre belirlemedikleri söylenebilir.

²¹⁰ Meral Öztoprak Sağır, Ferihan Polat ve Funda Kemahlı, *Seçmenin Din, Toplum ve Siyasete Bakışı: Antalya Örneği*, İstanbul 2011, s.162-163.

Çalışmamızın ortaya çıkardığı önemli bir sonuç, seçmenlerin oy verecekleri siyasi partinin eğitimi önemsemesi ve eğitim politikaları olmuştur. Genel olarak hem cinsiyet hem de yaş grupları açısından seçmenler orta üzeri düzeyde oy verecekleri partinin eğitime dair yaklaşımından etkilenmektedirler.

Siyasi partilerin propaganda faaliyetleri arasında bulunan açık hava toplantıları da seçmenler için düşük öneme sahiptir. Hem cinsiyet hem de yaş grupları açısından partilerin düzenledikleri açılış, etkinlik vb. miting niteliğindeki toplantılar seçmenlerin oy tercihinde önemli düzeyde etkili değildir.

Seçmenler, oy verecekleri partinin dış politikalarına genel olarak orta düzeyde önem vermektedir. Cinsiyet değişkeni açısından, erkek seçmenler kadınlara göre; yaş grupları açısından, genç seçmenler orta ve ileri yaş grubundaki seçmenlere göre daha yüksek düzeyde dış politikaya önem vermektedir.

Siyasi partinin etnik kökeni temsil etmesinin, genel çerçevede seçmenlerde dağınık öneme olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyet değişkeninde erkekler etnik köken temsilini önemserken, yaş gruplarında yaş ilerledikçe bu maddeye verilen önem düzeyi azalmaktadır.

Erkek ve kadın seçmenlerin tercihlerinde etkili olan faktörlere atfettikleri önemde anlamlı farklılaşma ‘partinin sosyal medya çalışmaları’ ve demokratik ilkelere bağlı olması maddelerinde görülmektedir. Söz konusu farklılık dikkate alındığında, sosyal medya çalışmaları genel itibarıyla düşük öneme sahip olmasının yanında, kadınlar, erkek seçmenlere göre sosyal medyadan daha fazla etkilenebilmektedir. Partinin demokratik ilkelere bağlılığında görülen anlamlı farklılık göz önüne alındığında; kadınların erkek seçmenlere göre, oy verecekleri siyasi partide demokratik ilkelere uygunluğa daha fazla önem vermektedirler. Erkek ve kadınlar arasında görülen bu anlamlı farklılığı, erkek seçmenlerin ideolojik ve dinî maddelere ilişkin verdiği daha yüksek önem oranlarıyla açıklayabiliriz. Nitekim, ideoloji ve din katı siyasi değer ve tutumlar içerebilecek nitelikte oldukları için demokratik ilkelerin önemini azaltabilmektedir.

Partilerin sosyal medya ve demokratik ilkelere bağılılığı seçmenlerin yaş grupları açısından değerlendirildiğinde; sosyal medya çalışmaları her yaş grubunda düşük önem düzeyine sahip olmuştur. Ancak genç yaş grubundaki seçmenler arasında sosyal medyaya verilen orta düzeyde önem oranları kayda değerdir. Partinin demokratik ilkelere bağılılığında ise anlamlı farklılık genç yaş grubundaki seçmenlerde gerçekleşmiştir. Nitekim, bulgulara göre genç seçmenler oy verecekleri siyasi partinin demokratik değerlere sahip olmasını yüksek düzeyde önemsemektedirler.

Seçmenlerin oy verme davranışını etkileyen siyasal faktörler arasında bulunan ‘partinin kurmay ekibi’ hem cinsiyet hem de yaş grubu değişkeninde seçmenler için genel olarak orta ve az düzeyde önemli görülmektedir. Yaş değişkeninde önemli farklılıklar bulunmamakta, ancak cinsiyet değişkenine bakıldığında, erkek seçmenlerin kadın seçmenlere göre ‘partinin kurmay ekibi’ne önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Partinin ‘söz ve vaatleri’ne gelindiğinde, kadın seçmenler, partilerin ve vaatlerine erkek seçmenlere göre daha yüksek oranda önem vermektedirler. Yaş grupları açısından bakıldığında, genç seçmenler söz ve vaatlere çoğunlukla önem vermezken, orta ve ileri yaş gruplarında verilen önem düzeyi artmaktadır.

Kadınların siyasal yönetimde etkin olmasını sağlamak amacıyla partiler tarafından uygulanan kadın kotası ve kadınların sosyal yaşamdaki haklarına verdikleri önem dikkate alındığında; cinsiyet değişkeni açısından, doğal olarak, kadınlar erkeklere göre; seçmenlerin yaş gruplarında ise genç seçmenler orta ve ileri yaş gruplarına kıyasla yüksek düzeyde önem vermektedirler.

Siyasi partilerin güncel sorunlar karşısındaki tutumu genel çerçevede hem cinsiyet hem de yaş gruplarında orta düzeyde öneme sahip olmuştur. Bu doğrultuda, seçmenlerin genel olarak partilerin güncel sorunlar karşısında sergiledikleri tutumları takip ettikleri, ancak bundan etkilenme düzeyleri diğer maddelere göre gerilerde kalmaktadır.

Seçmenlerin cinsiyet ve yaş değişkenlerinin, ekonomik ve demokratik ilkelere ilişkin maddelerde anlamlı farklılık göstermesini açıklayabilecek bir diğer unsur

AB'ye katılmaya verilen önem ifadelerinde bulunmaktadır. Nitekim, cinsiyet açısından erkek ve kadın seçmenlerin; yaş grupları açısından genç ve yaşlı seçmenlerin 'Avrupa Birliği'ne katılma yönündeki kararlılığı'na verdikleri önemde anlamlı farklılık bulunmaktadır. Çalışmadan elde edilen verilere göre, kadınlar, erkek seçmenlere göre; genç seçmenler ise orta ve ileri yaş grubundaki seçmenlere göre oy verecekleri partinin AB'ye katılma kararlılığından daha çok etkilenmektedirler. Bilindiği gibi, ekonomik açıdan birçok fırsatı üyelerine sunabilen AB, aynı zamanda demokratik ilkelerin hassasiyetle yürütülmesini de gözetmektedir. Kadınların ve gençlerin AB'ye katılma yönünde verdikleri önem, ekonomi ve partinin demokratik ilkelere bağlılığında daha yüksek düzeyde önem atfetmelerini de açıklar niteliktedir.

Sonuç olarak, seçmenler genel itibariyle sahip oldukları siyasal değer ve tutumlar doğrultusunda oy vermektedirler. Ekonomik faktörler, güncel ekonomik durum olumsuz göstergelere sahip olsa da geçmişe nazaran nispeten iyi olması ve politik kutuplaşma doğrultusunda ideoloji faktörünün gerisinde bulunmaktadır. Ancak, yine de makro ekonomik göstergelerde olumsuz seyrinde yaşanacak gelişmeler ekonomi faktörünü seçmenlerin oy verme davranışında temel belirleyici haline getirebilir. Bu çerçevede çalışmanın en önemli sonucu, ideolojik faktörlerin seçmen davranışını etkileyen faktörler arasında en etkili olduğunun belirlenmesidir. İdeoloji yelpazesinde aynı veya yakın konumda bulunan birçok partinin mevcut olduğu söylenebilir. Ancak, ideolojik açıdan alternatif partilerin olmasına rağmen seçmenlerin oy tercihlerinde farklılık yaşanmamasını, partiler arasındaki sert siyasi ilişkilere bağlayabiliriz. Çalışmamızın diğer bir önemli sonucu, ekonomik göstergelere dair önem düzeyinin ideolojiden sonra gelmesidir. Her ne kadar seçmen davranışında ekonomiye verilen önem ikinci plana düşmüş olsa da politik kutuplaşmanın ve ekonomik göstergelerde olumsuz seyrin devam etmesi seçmenlerin oy tercihlerini etkileyen faktörlerde değişikliğe sebep olabilecektir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte iktidara gelmeleri için siyasi partilerin %50+1 oy oranına ulaşmaları, Türkiye'nin seçim tarihinden de anlaşılacağı üzere zor görünmektedir. Seçmenlerin oy tercihini etkileyen faktörler arasında ideoloji, eğitim, lider, din, aday faktörü, sosyal medya ve AB'ye katılım gibi birçok

unsur farklı düzeyde önem taşımaktadır. Bu çerçevede gerek tek başlarına gerekse ittifak oluşturan siyasi partilerin seçmenleri ikna edebilmeleri için ideolojik kutuplaşmayı aşmaları gerekmekte olduğu açıktır. Ekonominin bozulmasına seçmenin ödüllendirme yönünde davranışta bulunmadığı genel olarak geçmiş seçimlerden anlaşılmaktadır. Ancak, burada önemli olan nokta, ekonomiyi düzeltebilecek işlevsellikte politikalar geliştirerek ideoloji bariyerini aşmak ve seçmeni ikna edebilmektir.

KAYNAKÇA

- AKARCA, Ali T.; TANSEL, Aysit; “Economic Performance and Political Outcomes: An Analysis of the Turkish Parliamentary and Local Election Results Between 1950 and 2004”, *Public Choice*, Cilt: 129, Sayı: 1, 2006, s. 77–105.
- AKDEMİR, Erhan; *Avrupa Birliği Ülkelerinde Siyasal Katılım Platformları: Roller ve Amaçları*, Eskişehir 2019.
- AKDEDE, Sacit Hadi; KEYİFLİ, Nazlı; "Politik Kutuplaşma ve Gelirin Kişisel Dağılımı", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F. Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 2, Manisa 2020 ss. 337-351.
- AKGÜN, Birol; *Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven*, Ankara 2007.
- ALKAN, Türker; *Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim*, Ankara 1989.
- ALKAN, Türker; “Demokrasinin Denetim Mekanizması ve Siyasal Toplumsallaşma”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 33, Sayı 01, Ankara 1978.
- ALMOND, Gabriel, VERBA, Sidney; *The Civic Culture*, Boston 1965.
- ALTAN, Cemal; “Eğitim- Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 1, 2011.
- ALTUN, Fahrettin; *Modernleşme Kuramı Eleştirel Bir Giriş*, İstanbul 2011.
- ARI, Erkan, YILMAZ, Veysel, BAŞKAN, Ezginur; “Seçmen Oy Verme Davranışlarının Betimlenmesi İçin Bir Yapısal Eşitlik Model Önerisi: Yalova İli Mahalli İdareler Seçimi Örneği”, *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Sayı 3, 2015.
- ARİÇ, Fatma Tuba; “Çok Partili Siyasi Dönemde Malatya’da Siyasi Hayat (1946-1960)”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2019.

- ASLAN, M. Mert; “Siyasal İletişim ve Din: Seçmen Davranışında Dini İnançların Rolü Üzerine Bir Araştırma”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya 2015.
- ATEŞ, Semih Can; “Türkiye’de Oy Verme Davranışı (CHP Örneği)”, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2013.
- AYATA, Ayşe Güneş, AYATA Sencer; *Ethnic and Religious Bases of Voting*, Sabri Sayarı ve Yılmaz Esmer (edt.), *Politics, Parties & Elections in Turkey* (137-156), Londra 2002.
- AYDIN, Esra; “Yerel Seçimlerde Seçmenlerin Oy Verme Kararlarında Etkili Olan Siyasal Faktörlere İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneği”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2011.
- BAĞCE, H. Emre; “Türkiye’de Siyasi Partiler ve Seçimler: 1946-2015”, Ed. Bekaroğlu A., *Türkiye’de Siyasi Partiler ve Seçim Kampanyaları: Araftaki Seçim-7* Haziran 2015, İstanbul 2015, ss. 17-60.
- BALİN, Hatice; “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Açısından Kadının Siyasal Katılımı ve Yükselmesinin Önündeki Engeller”, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019.
- BAKIR, Sonnur, KÜÇÜKOĞLU, Semra, PEHLİVAN, Sevgi; *Seçim, Seçim Sistemleri ve Türkiye’de Uygulamaları*, TBMM Kütüphane ve Dokümantasyon Müdürlüğü Yayınları: 5, Ankara 1982.
- BAYKAL, Deniz; *Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi*, Ankara 1970.
- BAYIR, Oğuzhan; “Siyasal Lidere Duyulan Güven Bağlamında Seçmen Davranışı Üzerine Bir Araştırma”, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- BEYHAN, Yusuf; “Demokrat Parti Döneminde Malatya’da Sosyal, Siyasi ve Ekonomik Hayat (1950-1960)”, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018.
- BLONDEL, Jean; *Voters, Parties and Leaders*, London 1970.

- BORA, Tanıl; *Cereyanlar*, İstanbul 2020.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Şener; *Deneyisel desenler: Öntest-Sontest, Kontrol Grubu, Desen ve Veri Analizi*, Ankara 2014.
- ÇAHA, Ömer; “Turkish Election of November 2002 and the Rise of Moderate Political Islam”, *Alternatives : Turkish Journal Of International Relations*, Cilt 2, Sayı 1, Yalova 2003, s. 95-116.
- ÇAKIR, Ruşen; *Ne Şariat Ne Demokrasi: Refah Partisini Anlamak*, İstanbul 1994.
- ÇAM, Esat; *Siyaset Bilimine Giriş*, İstanbul 1984.
- CANÖZ, Kadir; “Seçmen Tercihinde Aday İmajının Rolü: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde Konya Seçmeni Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk İletişim Dergisi*, Cilt: 6, Sayı:2, Konya 2010, s. 95-114.
- ÇARKOĞLU, ALİ; Ideology or Economic Pragmatism?: Profiling Turkish Voters in 2007. *Turkish Studies*, Cilt 9, Sayı 2, Ankara 2008, s. 317-344.
- ÇAVDAR, Tevfik; *Türk Demokrasi Tarihi 1839-1950*, Ankara 2013.
- ÇAVDAR, Tevfik; *Türk Demokrasi Tarihi 1950'den Günümüze*, Ankara 2013.
- ÇİNKÖ, Levent; “Seçmen Davranışları ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 61, Sayı: 1, Ankara 2006.
- ÇUKURÇAYIR, M. Akif; *Siyasal Katılma ve Demokrasi*, Ankara 2000.
- ÇUKURÇAYIR, M. Akif, GÖKÇE, Gülise; “Yerel Siyaset ve Katılma Davranışı: Konya’da Katılım Eğrileri”, *Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(3), Konya 2002.
- DEMİREL, Ahmet, *Tek Partinin İktidarı: Türkiye’de Seçimler ve Siyaset*, İstanbul 2014.
- DEMİRTAŞ, Mehmet Can; “Seçmen Davranışına Etki Eden Faktörlerin Siyasal Pazarlama Açısından Analizi: İzmir İlinde Çok Değişkenli Bir İnceleme”, Dokuz

- Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir 2015.
- DEVİRAN, Yusuf; *Siyasal Kampanya Yönetimi: Mesaj, Strateji ve Taktikler*, İstanbul 2003.
- DOĞAN, M. Sait; “Sosyalleşme, Sosyal Değişme ve Siyasal Sosyalleşme”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Sayı 32, İstanbul 2005.
- DOĞAN, Adem; *Türkiye’de Siyasal İletişim ve Siyasal Davranış*, Ankara 2017.
- DOWNS, Anthony; *An Economic Theory of Democracy*, New York 1957.
- DURAN, Hasan; “Siyasal Katılmayı Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma: Tavşanlı – Kütahya Örneği”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 13, Haziran 2015.
- DURSUN, Davut; *Siyaset Bilimi*, İstanbul 2016.
- EKE, E.; BALTACI, C.; "Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisine Yönelik Seçmen Algısı: Isparta Örnek Olayı", *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, 2012, ss. 115-126.
- ERCİNS, Gülay; “Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, Sivas 2007.
- ESER, Bahadır H.; “Üniversite Eğitiminin Siyasal Tutumlar Üzerindeki Etkisi, Süleyman Demirel Üniversitesi Örnek Olayı”, *Süleyman Demirel Üniversitesi-SBE Dergisi*, Güz, Sayı: 1, Denizli 2005.
- FİLİZ, Uğur; “Seçmen Davranışını Etkileyen Sosyo-Psikolojik Faktörler: Pamukkale Üniversitesi Örneği”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Denizli 2019.
- FICHTER, Joseph, *Sosyoloji Nedir*, (çev. Nilgün Çelebi), Ankara 2006.
- GÖKÇE, Orhan; *Siyaset Sosyolojisi*, Konya 2016.
- GÜLMEN, Yüksel; *Türk Seçmen Davranışı: 1960-1970*, İstanbul 1979.

- GÜMÜŞ, Handan; “Türk Seçmen Davranışı ve AKP, CHP, MHP'nin Seçmen Tabanları”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.
- GÜVEN, Mehmet Emin; “Seçmen Davranışları Yaklaşım Modelleri Kapsamında Malatya İli Milletvekili Genel Seçimleri (1991-2018) Sonuçlarının Analizi”, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya 2019.
- HEYWOOD, Andrew; *Siyaset*, Ankara 2015.
- İNCEOĞLU, Metin; *Güdüleme Yöntemleri*, Ankara 1985.
- İSLAMOĞLU, A. Hamdi; *Siyaset Pazarlaması: Toplam Kalite Yaklaşımı*, İstanbul 2002.
- KALAYCIOĞLU, Ersin; *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul 1998.
- KALAYCIOĞLU, Ersin; *Çağdaş Siyasal Bilim: Teori, Olgu ve Süreçler*, İstanbul 1984.
- KALAYCIOĞLU, Ersin; “The Shaping of Party Preferences in Turkey: Coping with the Post-Cold War Era”, *New Perspectives on Turkey*, Vol. 20, Spring 1999.
- KALAYCIOĞLU, Ersin; Türkiye'de Köktenci Sağ Partiler ve Seçmen Tercihleri, *Toplum ve Ekonomi Dergisi*, Sayı: 7, 1994, s. 70-78.
- KALENDER, Ahmet; “Seçmenin Karar Sürecinde İletişim Araç ve Yöntemlerinin Önemi Üzerine Bir Araştırma”, *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 4, 2003, s. 30-41.
- KALENDER, Ahmet; *Siyasal İletişim*, Çizgi Kitabevi, Konya 2005.
- KAPANİ, Münci, *Politika Bilimine Giriş*, Ankara 2019.
- KAPUSIZOĞLU, Mehmet; “Gelir Durumu ve Siyasal Eğilim İlişkisi”, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Basılmamış, Yüksek Lisans Tezi, Mersin 2008.

- KARAÇOR, Süleyman; "Siyasal Katılım Açısından Siyasal Pazarlama ve Seçim Kampanyalarının Önemi", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Cilt 0, Sayı 25, 2012.
- KARASAR, Niyazi; *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayıncılık, Ankara 2012.
- KARPAT, Kemal; *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul 2010.
- KILIÇ, Esra Aydın; "Seçmen Tercihinde İmaj Faktörü: Siyasal Parti ve Aday İmajı Karşılaştırmasına Yönelik Bir Alan Araştırması", *Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 36, Bahar, Ankara 2013, ss. 46-73.
- KIŞLALI, Ahmet Taner; *Siyasal Sistemler*, Ankara 2006.
- KIŞLALI, Ahmet Taner; *Siyaset Bilimi*, Ankara 2007.
- KÖKTAŞ, M. Emin; *Din ve Siyaset*, Ankara 1997.
- LIPSET, Seymour Martin, *Siyasi İnsan*, Çev. Mete Tunçay, Ankara 1964
- MAYO, Henry B.; *Demokratik Teoriye Giriş*, Çev. Emre Kongar, Ankara 1964.
- MILBRATH, Lester W, GOEL, M.L.; *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics?*, Chicago 1977.
- ÖZBUDUN, Ergun; *Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*, Ankara 1975.
- ÖZBUDUN, Ergun; "Türkiye’de Devlet Seçkinleri ve Demokratik Siyasal Kültür", (Edt. E. Özbudun, E. Kalaycıoğlu, L. Köker), *Türkiye’de Demokratik Siyasal Kültür*, Ankara 1995.
- OZANKAYA, Özer; "Köylerde İktidar Yapısı Üzerine Bir Araştırma", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 4, 1969,
- ÖZDEMİR, Gürbüz; "Siyasal Katılmayı Etkileyen Sosyoekonomik Faktörler Üzerine Bir Araştırma-Çankırı Örneği", *Sakarya İktisat Dergisi*, Cilt 8, Sayı 3, 2019, s.258.

- ÖZER, İnan; "Siyasal Kültür, Demokrasi ve Demokratik Değerler", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 1, Temmuz 1996.
- ÖZKAN, Necati; *Türkiye ve Dünyadan Örneklerle Seçim Kazandıran Kampanyalar*, İstanbul 2002, s. 185.
- POLAT, Ferihan; "Dinin Türk Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisi: Denizli İli Örneği", Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Antalya 2009.
- POLAT, Ferihan; *Din Siyaset Seçmen*, Konya 2010.
- SAĞIR, Meral Ö., POLAT, F. ve KEMAHLI, F.; *Seçmenin Din, Toplum ve Siyasete Bakışı: Antalya Örneği*, İstanbul 2011.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban; "Siyasal Kültürün Kavramlaştırılmasında Karşılaşılan Bazı Güçlükler", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2, 1997, s. 249-266.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban; *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki eden Sosyoekonomik Faktörler (Isparta Örnek Olay Araştırması 1995-1999)*, Ankara 2001.
- SENCER, Muzaffer; *Türkiye'de Sınıfsal Yapı ve Seçmen Davranışları*, İstanbul 1974.
- SEZGİN, Şennur; "Ekonomik Oy Verme Teorisi; Türkiye Örneği (1998-2003)", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 40, Sayı 2, 2007.
- ŞENBAYRAM, Neval; "Seçmen Davranışlarına Yönelik Bir Alan Araştırması: Şanlıurfa Örneği", Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.
- TEMİZEL, Metehan; "Türkiye'de Seçmen Davranışlarında Sosyo-Psikolojik, Kültürel ve Dinsel Faktörlerin Rolü; Kuramsal ve Ampirik Bir Çalışma", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya 2012.

- TOPBAŞ, HASAN; “Seçmenlerin Motive Edilmesinde Siyasi Afişlerin Yeri: 1999 Genel ve Yerel Seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin Kullandıkları Siyasal Afişler Örneği”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2003.
- TOPRAK, Seydi Vakkas; “İlk Osmanlı Seçimleri ve Parlamentosu”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, Cilt 3, Sayı 26, İstanbul 2013.
- TOPRAK, Binnaz., *Türkiye’de Dinin Denetim İşlevi*, E. Kalaycıoğlu, A. Y. Sarıbay (edt), Türk Siyasal Hayatı (389-401), Bursa 2019.
- TOPUZ, Hıfzı; *Siyasal Reklamcılık: Dünyadan ve Türkiye’den Örneklerle*, İstanbul 1991.
- TOSUN, Tanju; *Türk Siyasal Hayatında Seçimler ve İzmir*, Ankara 2009.
- TUNAYA, Tarık Zafer; *Türkiye’de Siyasal Partiler İkinci Meşrutiyet Dönemi 1908 – 1918*, İstanbul 1988.
- TUNAYA, Tarık Zafer; *Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul 1995.
- TURAN, İlter; *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul 1996.
- TURAN, İlter; *Türkiye’de Din ve Siyasal Kültür*, Richard Tapper (der), Çağdaş Türkiye’de İslam (39-69), İstanbul 1993.
- TURAN, İlter, *Türkiye’de Seçmen Davranışı Önceki Kırılmalar ve 2002 Seçimi*, İstanbul 2004.
- UYSAL, Birkan; *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi*, Ankara 1984.
- ÜNAL, Betül Aydoğan; “Stratejik Oy Verme Davranışı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2016.
- ÜSTE, R. Bahar; *Türkiye’de Siyaset Dönemler-Etkileri ve Sonuçları*, İstanbul 2016.
- VERBA, Sidney; CONVERSE, Philip; *Siyasal Katılma, Kamuoyu ve Oy verme Davranışı*, (Çev. İlter Turan ve Tuncay Karamustafaoğlu), Ankara 1989.

YANATMA, Servet; “Reuters Institute Digital News Report 2019”, *Reuters Institute for the Study of Journalism*, 2019.

YÜCEKÖK, Ahmet; *Siyasetin Toplumsal Tabanı-Siyaset Sosyolojisi*, Ankara 1987.

“367 krizi, kaset istifaları, çözüm süreci; 2007'den bu yana Türkiye'nin referandumları, seçimleri...”, <https://t24.com.tr/haber/367-krizi-kaset-istifalari-cozum-sureci-2007den-bu-yana-turkiyenin-referandumlari-secimleri,399159>, (Haber tarihi: 14 Nisan 2017, Son erişim tarihi: 23.06.2021).

“Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları”, <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>, (Son erişim tarihi: 23.06.2021).

“DTP Meclis'te grup başvurusunu yaptı”, <https://www.cnnturk.com/2007/turkiye/07/30/dtp.mecliste.grup.basvurusunu.yapti/380625.0/index.html>, (Haber tarihi: 30.07.2007, Son erişim tarihi: 23.06.2021).

“BDP Meclis'te grup kurdu”, <https://www.dunya.com/gundem/bdp-meclis039te-grup-kurdu-haberi-148769>, (Haber tarihi: 01 Temmuz 2011, Son erişim tarihi: 23.06.2021).

“Erken değil tekrar seçim”, <https://www.takvim.com.tr/guncel/2015/06/14/erken-degil-tekrar-secim>, (Haber tarihi: 14.06.2015, Son erişim tarihi: 23.06.2021).

“İlk kez tekrar seçim olacak” <https://www.sabah.com.tr/gundem/2015/08/17/ilk-kez-tekrar-secim-olacak>, , (Haber tarihi: 17.8.2015, Son erişim tarihi: 23.06.2021).

“Yazılı Medya İstatistikleri, 2019 “, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yazili-Medya--Istatistikleri-2019-33620>, (Son erişim tarihi: 23.06.2021).

“TDK”, <https://sozluk.gov.tr>, (Son erişim tarihi: 23.06.2021).

“YSK Seçim Arşivi”, <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>, (Son erişim tarihi: 23.06.2021).

EKLER

EK 1. Anket Formu

GENEL SEÇİMLERDE OY VERME DAVRANIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER ANKET FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu anket, “Malatya İli Seçmenlerinin Seçmen Davranışlarını Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma” başlıklı yüksek lisans tezimizde kullanılmak amacıyla hazırlanmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgilerle ilgili 14 soru ve ikinci bölümde ise oy kullanma tercihlerini etkileyen faktörleri ifade eden 21 soru bulunmaktadır. Anket sonuçları, bilimsel çalışma amaçlı kullanılacağından gizlilik esastır. Sorulara cevap verirken sizin için en uygun olanı işaretlemeniz doğru sonuçlara ulaşılması bakımından büyük önem taşımaktadır.

Sizden istenen, kişisel özellikleriniz ile ilgili ve seçmen olarak partilere oyunuzu verme kararınızı etkileyen etmenlere ilişkin maddeleri dikkatlice okuyarak, karşılarında verilen seçeneklerden uygun gördüğünüzü işaretlemenizdir.

Katkılarınız için şimdiden çok teşekkür ediyorum.

HASAN DENİZ DEMİRHAN

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Yüksek lisans Öğrencisi

BİRİNCİ BÖLÜM KİŞİSEL ÖZELLİKLERE İLİŞKİN SORULAR

1. Cinsiyetiniz?

☐ Erkek ☐ Kadın

2. Yaşınız?

☐ 18-28 ☐ 29-39 ☐ 40-50 ☐ 51-61 ☐ 62 ve üstü

3. Eğitim düzeyiniz?

☐ İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Üniversite

☐ Yüksek lisans / doktora ☐ Okur-yazar değil

4. Mesleğiniz?

☐ Memur ☐ İşçi ☐ Esnaf ☐ Özel sektör çalışanı

☐ Emekli ☐ Öğrenci ☐ İşsiz ☐ Ev kadını

5. Medeni durumunuz?

☐ Evli ☐ Bekâr ☐ Diğer

6. Hanenizin aylık geliri?

☐ 2000 TL'den az ☐ 2001 - 3000 TL arası

☐ 3001 - 4000 TL arası ☐ 4001 - 5000 TL arası

☐ 5001 - 6000 TL arası ☐ 6001 TL'den fazla

7. Hangi ilçe ve mahallede yaşıyorsunuz?

.....

8. Siyasi görüşünüzü nasıl tanımlarsınız?

☐ Milliyetçi ☐ Atatürkçü ☐ Muhafazakâr

☐ Liberal ☐ Sosyal demokrat ☐ Sosyalist/Komünist

☐ İslamcı ☐ Siyasi bir görüşe sahip değilim ☐ Diğer

9. 24 Haziran 2018'de yapılan en son genel seçimlerde oyunuzu hangi partiye verdiniz?

☐ AKP ☐ CHP ☐ MHP

☐ İP - İyi Parti ☐ HDP ☐ SP - Saadet Partisi

☐ HÜDAPAR ☐ Vatan Partisi ☐ Bağımsızlar

☐ Oy kullanmadım ☐ Belirtmek istemiyorum

10. Ülke sorunları arasında en önemli gördüğünüz aşağıdakilerden hangisidir?

☐ Ekonomik durum ☐ Adalet sistemi ile ilgili sorunlar

☐ Yolsuzluk ☐ İşsizlik

☐ İnsan hakları ☐ Terör

☐ Eğitim sorunları ☐ Kürt sorunu

☐ Sağlık hizmetlerindeki aksaklıklar

11. Etnik kimlik olarak kendinizi nasıl tanımlarsınız?

☐ Türk ☐ Kürt ☐ Arap

☐ Göçmen ☐ Zaza ☐ Laz

☐ Çerkez ☐ Gürcü ☐ Diğer

12. Sizce bir siyasi partinin en önemli özelliği hangisi olmalıdır?

☐ Partinin lideri ☐ Partinin dünya görüşü

☐ Yönetici kadrosu ☐ Parti programı

☐ Parti hizmetleri

13. Bir siyasi liderde aşağıdaki özelliklerden hangilerinin bulunmasını istersiniz?

☐ Güvenilir olması ☐ Entelektüel olması

☐ Yönetim deneyimi olması ☐ Dindar bir kişi olması

☐ İletişim yeteneğine sahip olması ☐ Sempatik olması

☐ Bilgi ve beceri sahibi olması ☐ İleri görüşlü olması

☐ Öğrenim düzeyinin yüksek olması

☐ Hitabet yeteneğinin yüksek düzeyde iyi olması

14. Genel anlamda siyasi tutumunuzu aşağıdakilerden hangisi ile ifade edersiniz?

☐ İdeoloji odaklı ☐ Lider odaklı ☐ Hizmet odaklı

☐ Parti odaklı ☐ Parti bağlılığı olmayan

☐ Aday odaklı ☐ Kararsız ☐ Diğer

İKİNCİ BÖLÜM
OY VERME DAVRANIŞINIZI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

MADDE NO	Lütfen, genel seçimlerde herhangi bir siyasi partiye oyunuzu verirken aşağıdaki ifadeleri <u>ne kadar önemsediği-nizi</u>, karşılarında verilen seçeneklerden uygun gördüğünüzü işaretleyerek belirtiniz.	Hiç	Az	Orta Düzeyde	Çok	Oldukça Çok
1	Partinin ideolojisi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
2	Partinin lideri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
3	Partinin dindar/muhafazakâr olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
4	Yakınlarım tarafından destekleniyor olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
5	Arkadaş çevrem tarafından destekleniyor olması	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Açık hava toplantıları (miting, açılış vb.)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Dış politika görüşleri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
8	Etnik kökenimi temsil etmesi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
9	Siyasi düşünceme yakınlığı	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
10	Partinin sosyal medya çalışmaları	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
11	Partinin gösterdiği milletvekili adayları	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Sahip olduğum ideoloji (siyasi görüşüm)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
13	Ülkemin ekonomik göstergeleri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
14	Partinin demokratik ilkelere bağlılık düzeyi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
15	Çevremdeki işsizlik durumu	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
16	Eğitim politikası / Eğitime verdiği önem	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

17	Söz ve vaatleri	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
18	Partinin kurmay ekibi	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
19	Partinin kadın politikası/kadına yönelik kotası	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
20	Avrupa Birliği'ne katılma yönündeki kararlılığı	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
21	Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK 2. Tablo 31: Seçmenlerin Siyasi Görüşleri ve Siyasi Liderde Aranılan En Önemli Özellik Çapraz Tablosu

Siyasi Görüşler		Siyasi liderde aranan en önemli özellik										
		Güvenilir olması	Yönetim deneyimi olması	İletişim yeteneği olması	Bilgi ve beceri sahibi olması	Öğrenim düzeyinin yüksek olması	Hitabet yeteneği olması	Entelektüel olması	Dindar olması	İleri görüşlü olması	Sempatik olması	Toplam
Milliyetçi	Sayı	69	23	11	35	2	8	0	0	20	0	168
	Yüzde	41,1	13,7	6,5	20,8	1,2	4,8	0,0	0,0	11,9	0,0	100,0
Atatürkçü	Sayı	10	2	5	36	1	0	1	0	7	0	62
	Yüzde	16,1	3,2	8,1	58,1	1,6	0,0	1,6	0,0	11,3	0,0	100,0
Muhafaza-kâr	Sayı	109	33	3	6	0	0	0	69	2	1	223
	Yüzde	48,9	14,8	1,3	2,7	0,0	0,0	0,0	30,9	0,9	0,4	100,0
Liberal	Sayı	1	2	3	6	0	0	1	0	1	0	14
	Yüzde	7,1	14,3	21,4	42,9	0,0	0,0	7,1	0,0	7,1	0,0	100,0
Sosyal Demokrat	Sayı	4	2	1	8	6	0	1	0	1	0	23
	Yüzde	17,4	8,7	4,3	34,8	26,1	0,0	4,3	0,0	4,3	0,0	100,0
Sosyalist-Komünist	Sayı	0	1	1	0	3	0	0	0	0	0	5
	Yüzde	0,0	20,0	20,0	0,0	60,0	0,0	0,0	0,0%	0,0	0,0	100,0
İslamcı	Sayı	4	0	0	1	0	1	0	12	0	0	18
	Yüzde	22,2	0,0	0,0	5,6	0,0	5,6	0,0	66,7	0,0	0,0	100,0

Siyasi görüşü yok	Sayı	7	3	1	3	0	0	0	3	0	0	17
	Yüzde	41,2	17,6	5,9	17,6	0,0	0,0	0,0	17,6	0,0	0,0	100,0
Toplam	Sayı	204	66	25	95	12	9	3	84	31	1	530
	Yüzde	38,5	12,5	4,7	17,9	2,3	1,7	0,6	15,8	5,8	0,2	100,0

EK 3. Tablo 34: Seçmen Davranışına Etki Eden Faktörlerin Detaylı Önem Düzeyleri

NO	Madde	Önem Düzeyi	f	%	Minimum	Maximum	X	SS
1	Partinin İdeolojisi	Hiç	36	6.8	1	5	4.17	1.198
		Az	21	4.0				
		Orta	63	11.9				
		Çok	106	20.0				
		Oldukça Çok	304	57.4				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
2	Partinin lideri	Hiç	51	9.6	1	5	3.62	1.312
		Az	56	10.6				
		Orta	121	22.8				
		Çok	118	22.3				
		Oldukça Çok	184	34.7				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
3	Partinin dindar/ muhafazakâr olması	Hiç	132	24.9	1	5	3.33	1.653
		Az	48	9.1				
		Orta	82	15.5				
		Çok	48	9.1				
		Oldukça çok	220	41.5				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				

4	Partinin yakınlarım tarafından desteklenmesi	Hiç	278	52.5	1	5	2.00	1.259
		Az	79	14.9				
		Orta	107	20.2				
		Çok	28	5.3				
		Oldukça çok	278	52.5				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
5	Partinin arkadaş çevresi tarafından desteklenmesi	Hiç	466	87.9	1	5	1.19	.578
		Az	39	7.4				
		Orta	18	3.4				
		Çok	4	.8				
		Oldukça çok	3	.6				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
6	Partinin açık hava toplantıları	Hiç	397	74.9	1	5	1.43	.838
		Az	60	11.3				
		Orta	58	10.9				
		Çok	9	1.7				
		Oldukça çok	6	1.1				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
7	Dış politika görüşleri	Hiç	36	6,8	1	5	3,29	1,091
		Az	77	14,5				
		Orta	189	35,7				
		Çok	153	28,9				

		Oldukça çok	75	14,2				
		<i>Toplam</i>	530	100,0				
8	Partinin Etnik kökeni temsil etmesi	Hiç	136	25.7	1	5	3.03	1.515
		Az	63	11.9				
		Orta	111	20.9				
		Çok	91	17.2				
		Oldukça çok	129	24.3				
		<i>Toplam</i>	530	100.0				
9	Partinin Siyasi düşünceme yakın olması	Hiç	13	2.5	1	5	4.49	.885
		Az	5	.9				
		Orta	48	9.1				
		Çok	105	19.8				
		Oldukça çok	359	67.7				
		<i>Toplam</i>	530	100.0				
10	Partinin sosyal medya çalışmaları	Hiç	404	76.2	1	5	1.43	.893
		Az	57	10.8				
		Orta	44	8.3				
		Çok	16	3.0				
		Oldukça çok	404	76.2				
		<i>Toplam</i>	530	100.0				
11	Partinin gösterdiği milletvekili adayları	Hiç	117	22.1	1	5	2.83	1.304
		Az	88	16.6				

		Orta	158	29.8				
		Çok	103	19.4				
		Oldukça çok	64	12.1				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
12	Sahip olduğum ideoloji	Hiç	12	2.3	1	5	4.51	.879
		Az	7	1.3				
		Orta	45	8.5				
		Çok	100	18.9				
		Oldukça çok	366	69.1				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
13	Ülkenin ekonomik göstergeleri	Hiç	27	5,1	1	5	4.09	1.164
		Az	30	5,7				
		Orta	84	15,8				
		Çok	114	21,5				
		Oldukça çok	275	51,9				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
14	Partinin demokratik ilkelere bağlılığı	Hiç	56	10.6	1	5	3.38	1.264
		Az	68	12.8				
		Orta	148	27.9				
		Çok	134	25.3				
		Oldukça çok	124	23.4				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				

15	Çevremdeki işsizlik durumu	Hiç	47	8,9	1	5	3,76	1,293
		Az	43	8,1				
		Orta	109	20,6				
		Çok	121	22,8				
		Oldukça çok	210	39,6				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>				
16	Eğitim politikası / Eğitime verdiği önem	Hiç	69	13.0	1	5	4.12	.927
		Az	114	21.5				
		Orta	169	31.9				
		Çok	65	12.3				
		Oldukça çok	113	21.3				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
17	Partinin söz ve vaatleri	Hiç	113	21.3	1	5	2.98	1.389
		Az	89	16.8				
		Orta	109	20.6				
		Çok	132	24.9				
		Oldukça çok	87	16.4				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
18	Partinin kurmay ekibi	Hiç	96	18,1	1	5	2,82	1,252
		Az	117	22,1				
		Orta	165	31,1				
		Çok	88	16,6				

		Oldukça çok	64	12,1				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100,0</i>				
19	Partinin kadın kotası	Hiç	254	47.9	1	5	2.16	1.362
		Az	89	16.8				
		Orta	84	15.8				
		Çok	54	10.2				
		Oldukça çok	49	9.2				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
20	Partinin Avrupa Birliği'ne girme kararlılığı	Hiç	211	39.8	1	5	2.34	1.423
		Az	118	22.3				
		Orta	88	16.6				
		Çok	37	7.0				
		Oldukça çok	76	14.3				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				
21	Partinin güncel sorunlar karşısındaki tutumu	Hiç	84	15.8	1	5	3.03	1.282
		Az	90	17.0				
		Orta	167	31.5				
		Çok	104	19.6				
		Oldukça çok	85	16.0				
		<i>Toplam</i>	<i>530</i>	<i>100.0</i>				